

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

на тему:

МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ ОПЕРНИХ ТЕАТРІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОПЕРИ УКРАЇНИ, ОДЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОПЕРИ ТА ЛЬВІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОПЕРИ)

Виконала студентка II курсу,
групи МКД-11-21з
спеціальності: 028 Менеджмент
соціокультурної діяльності
Рева Тетяна Сергіївна
Керівник: кандидат культурології,
доцент Валентина ДЯЧУК
Рецензент: кандидат культурології,
професор Василь ВОВКУН

Допущено до захисту:
протокол засідання кафедри
№ 3 від 24 листопада 2022 р.
в.о. завідувача кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
_____ Вікторія ДОБРОВОЛЬСЬКА

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИК ОПЕРНИХ ТЕАТРІВ УКРАЇНИ	8
1.1 Мистецькі практики як складова культурних практик: сутність та взаємозв'язок	8
1.2 Театр опери та балету як базовий заклад культури України	17
Висновки до розділу І	23
РОЗДІЛ ІІ. ЗМІСТОВА ТЕКСТУРА РЕПЕРТУАРІВ ТА ФЕСТИВАЛЬНО-КОНКУРСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ОПЕР КИЄВА, ЛЬВОВУ ТА ОДЕСИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	24
2.1 Основні форми мистецьких практик у дорослому репертуарі національних опер Києва, Одеси та Львову в умовах воєнного стану	24
2.2 Мистецькі практики для юного глядача (на прикладі національних опер Києва, Одеси та Львову) в умовах воєнного стану	33
2.3 Фестивальна та конкурсна діяльність національних опер Києва, Одеси та Львову	46
Висновки до розділу ІІ	56
РОЗДІЛ ІІІ. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У МІЖНАРОДНІЙ, БЛАГОДІЙНІЙ ТА МЕДІА ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	57
3.1 Мистецькі практики національних опер Києва, Львову та Одеси: міжнародний та благодійний виміри	57
3.2 Мистецькі практики національних опер у віртуальному середовищі та медіаконтент	71
3.3 SW-аналіз мистецьких практики національних опер Києва, Львову та Одеси в умовах правового режиму воєнного стану	80
Висновки до розділу ІІІ	90
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99

ВСТУП

Актуальність теми. Наприкінці лютого 2022 року перед українським суспільством постав жаклиий виклик, який протягом останніх років у латентній формі гібридних загроз був присутній у нашому соціетальному просторі та його соціокультурному домені, зокрема. Це виклик російської колоніалістської політики, що на початку цього року втілилася у повномасштабному вторгненні на територію України. Виклик правового режиму воєнного стану визначив нові моделі функціонування різних галузей держави, включаючи культуру і мистецтво. Перед культурою виникли питання – окупації, захопленої, викраденої та знищеної культурної спадщини, евакуації, збереження музейних та мистецьких фондів, фінансування, функціонування закладів культури в умовах війни. Одними з провідних базових закладів культури є театри, які постали перед викликом ревізіонізму культурної спадщини та пошуку нових форм комунікації та атракціонізму глядача, що втілилися у їх типи мистецьких практик. У мистецтвознавчій думці виділяють різні види театрів – драматичні, лялькові, пантоміма та музичні. До останніх належать театри до репертуару яких входять – опери, балети, оперети та мюзикли. До об'єкту нашого дослідження увійде останній тип і його підтип – театри опери і балету та їх мистецькі практики.

У нашому дослідженні ми інтерпретуємо мистецькі практики як вектор ширшого поняття «культурні практики». Останні охоплюють собою різні габітуси людської життєдіяльності від буденного (первинного) соціального середовища до професійної діяльності та, відповідно до концепції культуролога О. Р. Копієвської, розкриваються на трьох рівнях – глобальному (світовому), глокальному (регіональному) та локальному (національному), що детермінує інклюзивність до них індивідумів [21, 18]. У гуманітаристиці наявна варіативність поняття мистецьких практик від «діяльності митця» (Ж. Лабадьє), «арт-терапій» (Замелюк М. І., Магдисюк Л. І., Ольхова Н. В.) до «професійної діяльності мистецьких закладів». Це дослідження присвячене саме останній інтерпретації мистецьких практик та їх реалізації у заходах та івентах оперних театрів України в умовах воєнного стану, а саме Київського національного академічного театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка (далі – Національна

опера України), Одеського національного академічного театру опери та балету (далі – Одеська національна опера) та Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької (далі – Львівська національна опера).

Складні соціально-політичні обставини, спричинені російським повномасштабним вторгненням, зумовили досліджувані нами театри, спрямовані на академічну музику, підтримувати й рефлексувати існуючі арт-практики та поглиблювати девелопмент заходів, орієнтованих на дистанційну аудиторію та віртуальне середовище. Варіативність їх заходів, їх адаптація у цифрове середовище та аксіологічна маніфестація української культури в умовах воєнного стану на національному та міжнародному рівнях досліджуваними академічними театрами, дозволить проаналізувати модифікації та адаптативність соціокультурних та арт-івентів в умовах війни, що обумовлює актуальність цієї магістерської роботи.

Об'єктом дослідження є мистецькі практики оперних театрів України в умовах правового режиму воєнного стану

Предметом дослідження: мистецькі практики оперних театрів України в умовах правового режиму воєнного стану (на прикладі Національної опери України, Одеської національної опери та Львівської національної опери)

Методи дослідження. Дипломну роботу виконано на засадах комплексного міждисциплінарного підходу, який дозволяє у процесі дослідження звертатись до надбань практичної культурології, менеджменту соціокультурної діяльності, теорії івент-технологій та креативної індустрії із зазначеної проблеми. Було використано такі методи: дедуктивний, що дозволив провести глибинний аналіз понять «культурні практики» та «мистецькі практики» і встановити зв'язок між ними; метод компаративістики дозволив проаналізувати основні процеси та варіативність мистецьких практик досліджуваних театрів, а також їх позитивні та негативні тенденції на осі Strength – Weakness.

Мета магістерського дослідження: здійснити комплексний аналіз мистецьких практик Національної опери України, Одеської національної опери та Львівської національної опери в умовах правового режиму воєнного стану.

Реалізація зазначеної мети зумовила постановку відповідних **дослідницьких завдань:**

- розкрити сутність мистецьких практик як складової культурних практик та взаємозв'язок між ними;

- проаналізувати сутність та нормативні засади функціонування театру опери та балету як базового закладу культури;

- висвітлити основні форми мистецьких практик у дорослому репертуарі національних опер Києва, Одеси та Львову в умовах воєнного стану;

- систематизувати мистецькі практики для юного глядача (на прикладі національних опер Києва, Одеси та Львову) в умовах воєнного стану;

- охарактеризувати фестивальну та конкурсну діяльність національних опер Києва, Одеси та Львову;

- дослідити міжнародний та благодійний виміри мистецьких практик національних опер Києва, Львову та Одеси в умовах воєнного стану;

- з'ясувати основні форми мистецьких практик національних опер у віртуальному середовищі та їх медіаконтент;

- проаналізувати сильні та слабкі сторони мистецьких практик національних опер Києва, Львову та Одеси за допомогою компаративістики та SW-аналізу.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що уперше:

- зроблено спробу комплексно дослідити мистецькі практики оперних театрів України в умовах воєнного стану (на прикладі Національної опери України, Одеської національної опери та Львівської національної опери);

- проаналізовано стан та форми мистецьких практик міжнародної та благодійної діяльності Національної опери України, Одеської національної опери та Львівської національної опери в умовах воєнного стану;

- запропоновано та розкрито основні маркери мистецьких практик Національної опери України, Одеської національної опери та Львівської національної опери у віртуальному середовищі в умовах воєнного стану;

- досліджено слабкі та сильні сторони мистецьких практик Національної опери України, Одеської національної опери та Львівської національної опери в умовах воєнного стану;

Набуло подальшого розвитку: вивчення законодавчо-правової бази, що регламентує діяльність театрів, які мають статус національного та звання академічного; розкриття сутності концептів «культурні практики» та «мистецькі практики».

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Матеріали магістерської роботи можуть бути використані для подальшого дослідження різних аспектів розвитку соціокультурного менеджменту, івент-технологій та індустрії дозвілля України; при підготовці наукових, навчально-методичних та інформаційних матеріалів, нормативних і спеціальних курсів з «Стратегії розвитку закладів культури та регіональної культурної політики», «Національного культурного продукту» тощо; при розробці мистецьких практик закладами культури.

Апробація результатів дослідження. Наукова розвідка обговорена і рекомендована до захисту на засіданні кафедри арт-менеджменту та івент-технологій 24 листопада 2022 року (протокол № 3). Основні положення та окремі аспекти дослідження пройшли апробацію на трьох конференціях: Всеукраїнська науково-практична конференція: «Сучасний культурно-мистецький простір: креативні та інформаційно-комунікативні трансформації» (м. Київ, 21-22 червня 2022 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція: «Культурні доміанти XXI століття: мистецька освіта» (м. Київ, 30 вересня 2022 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція: «Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство» (м. Київ, 10 листопада 2022 р.).

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (76 позицій). Загальний обсяг дослідження становить 106 сторінок, з них 97 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИК ОПЕРНИХ ТЕАТРІВ

1.1. Мистецькі практики як складова культурних практик: сутність та взаємозв'язок

Дослідник Сінгапурського університету Майкл Фрезе у своїй науковій статті «Культурні практики, норми та цінності» здійснює спробу аналізу кореляції між поняттями культурні практики, норми та культурні цінності. Дослідник намагається прослідкувати діалектичний зв'язок між цими поняттями та їх імплементацію в життя індивідууму. Аналізуючи природу норм та цінностей, він стверджує, що джерело культурних практик необхідно шукати у суспільстві. М. Фрезе виділяє декілька відмінностей норм та цінностей у двох спектрах. На нашу думку, їх можна поділити на вертикальний та горизонтальний.

Вертикальна вісь являє собою часовий спектр між теперішнім (реальним) та майбутнім (уявно-ідеальним). На думку науковця культурні норми відповідають на питання «Як є?», адже людина їх засвоює завдяки щоденним практикам, які регулюються вже встановленими в соціумі правилами (нормами). Натомість, культурні цінності втілюють у собі ідеалізоване уявлення особистості - «Як має бути?», тобто індивідуальну рефлексію соціально-культурного простору шляхом вироблення власних наративів. Це пояснює інтерсуб'єктивну природу цінностей.

Горизонтальна складається з протистояння внутрішньої (inside) та зовнішньої (outside) спрямованості. Цінності втілюють внутрішню мотивацію людини, а норми зовнішній вплив, що реалізується у формі практик. М. Фрезе, розкриваючи своє розуміння культурних практик, спирається на кантівську концепцію регуляторів соціальної поведінки - права та моралі. І. Канта стверджував, що ці дві категорії є регуляторами поведінки людини у суспільстві, що мають різні джерела та форми прояву. Право являє собою зовнішній регулятор, який втілюється в нормах та фокусується на діяльності людини, водночас джерелом цінностей виступають внутрішні переконання людини, що формують у сукупності універсальну мораль, яка є основою громадянського суспільства та маніфестацією третьої частини категоричного імперативу

філософа «Сприймай людей не як засіб, а як мету». М. Фрезе стверджує, що основною відмінністю цих спрямованостей є їх природа. Цінності мають екзистенційну природу, дослідник її формулює «Я живу». Норми мають конформістську складову – «Я погоджуюсь», тобто їх джерелом є зовнішнє для людини середовища. Останні засвоюються індивідом щоденними практиками, що трансформуються згодом у світогляд людини, який втілюється в культурі та культурних практиках особистості. Про засвоєння цінностей через повсякденні практики (звички), ідею яку було висвітлено ще в період Античності у телеософській концепції блага Аристотеля у його працях «Нікомахова етика» та «Політика» [53].

Австралійський дослідник Маркус Форс під культурними практиками розуміє об'єкти, події, діяльність, соціальні об'єднання та мову, яку учасники використовують, створюють та відтворюють в контексті щоденної діяльності [52, 345].

Український культуролог Ольга Копієвська у своєму дисертаційному дослідженні презентує концепцію культурних практик з точки зору культурологічних студій вітчизняної та зарубіжної наукової думки, зокрема вона визначає культурні практики як «предметно-практичну діяльність людини/людей, що пов'язана зі створенням та поширенням культурних продуктів». Науковець підкреслює, що ці практики детермінуються семантикою соціокультурного габітусу як всього суспільства так і конкретного досвіду індивідууму з адаптації та рефлексії простору свого існування. Авторка виокремлює трансляційну функцію культурних практик чие призначення не обмежується лише збереженням, передачею та продукуванням аксіологічних смислів, а й зосереджені на формуванні загальної культурної (ментальної) матриці суспільства. Таким чином, науковець представляє ще одну дефініцію культурних практик як «сукупності механізмів з виробництва (чи продукування) смислів і цінностей» [21, 3]

Українська дослідниця Г. Меднікова у своїй статті «Концепт «культурні практики» та його роль в трансформації сучасної культури» здійснює спробу аналізу генези поняття культурні практики у контексті розвитку європейської

філософської та антропологічної традиції ХХ століття, а саме двох основних інтерпретацій розуміння та пояснення цього соціокультурного явища: релятивістська та історицистська [24, 32]. Перша представлена в теорії релятивізму концептів «масова культура – популярна культура – культурна практика», що розкривається через концепцію життєвого світу соціально-філософської думки австрійського соціолога Альфреда Шюца та німецького філософа Бернхарда Вальденфельса.

Друга інтерпретація культурних практик представлена з підходу історицизму, а саме французької школи Анналів. Життєвий світ – є одним з провідних термінів розуміння соціокультурного простору індивідуума ХХ століття. У контексті цієї категорії здійснювалася спроба рефлексії елітарної та буденної культури людини та її переплетіння в щоденних процесах переживання персонального соціального буття. У дослідженнях А. Шюца поняття повсякденності визначає стиль функціонування та сприйняття навколишнього середовища, тобто первинним, на думку соціолога, є повсякденність. Натомість, німецький філософ Б. Вальденфельс розширює це поняття, він прослідковує безпосередній зв'язок з культурою і називає її частиною реалізації культури. Він вважає, що саме повсякденні практики особистості допомагають розвинути культуру на якісно новий рівень, адже завдяки креативності та свободі синтезування різних явищ та форм культури виникають нові сенси існування та функціонування культури, саме ці дії він називає культурними практиками. [24, 33-34].

Друга інтерпретація розкрита у концепції представника французької школи Анналів Роже Шарт'є. Він розкриває поняття культурних практик через тріаду понять, що відображають різноманітні виміри розвитку суспільства – колективна репрезентація, засвоєння та практики. Під колективними репрезентаціями дослідник розуміє рефлексію як спільноти, окремі особи та соціуму загалом осягають природу світу, натуру суспільного та трансцендентного. При цьому ці колективні репрезентації відіграють ключову роль у соціологічних концепціях Е. Дюркгайма та М. Мосса. Пізніше це поняття модифікувалося у теорії П. Бурд'є у формі концепту габітусу соціуму, тобто

певного простору єдиних спільних наративів та значень, які визначають та детермінують уявлення про світ – колективне уявлення. Саме воно впливає на формування спільнот та їх аксіологічного простору, те що Бенедикт Андерсон називає «уявленими спільнотами». При цьому, Р. Шарт'є підкреслює, що «колективні репрезентарії є багатшими ніж категорії ментальності, оскільки відсилає до інтеріоризованої індивідуумом суспільної позиції, яка формує його схеми сприйняття та класифікації світу» [32, 72].

Другою категорією є засвоєння, яка включає в себе обмеження та інновації, адже процес індивідуальної інтеріоризації залежить від рівня конформізму особистості до суспільних тенденцій. Прикладом, на його думку, є феномен книги, що у кожного читача набуває нової інтерпретації та наративів. Третьою категорією виступають практики, тобто маніфестації колективних репрезентарій та їх засвоєння людиною у її повсякденному житті та соціально-культурній діяльності. Основними формами її втілення виступають звичаї, соціальні норми, ритуали, традиції тощо. Саме тут можна говорити про культурні практики як втілення та систему цінностей, яка відображає основи світогляду та аксіологічної матриці суспільства [32, 73].

Проаналізувавши поняття культурні практики можна зробити висновок, що культурні практики – це широка категорія, що охоплює спектр різноманітних повсякденних та мистецьких практик. Відповідно мистецькі практики виступають як елемент культурних та мають вужче значення, адже цей концепт пов'язаний з мистецтвом і більш віддалений від буденності. Незважаючи, на зв'язок із мистецтвом, воно не обмежується лише професійною діяльністю, а розкривається у діалогічності закладу культури із споживачем. Питання мистецьких практик та їх рефлексії стали наукові розробки А. Урсан, Г. Саллівана, О. Копієвської, П. Штомпки, В. Шульгіної, О. Яковлева та інших.

У міждисциплінарному дослідженні американських науковців Колумбійського університету у сфері мистецтва та цифрових технологій на чолі з Анною Урсан «Дослідження про максимізацію когнітивного навчання шляхом візуалізації знань» (Research on Maximizing Cognitive Learning through Knowledge Visualization) на прикладі аналізу креативної діяльності різноманітних

художників, музикантів, фотографів та комп'ютерних дизайнерів розкрито роль мистецьких практик та представлено власну дефініцію цього поняття. У розділі «Цифровізовано-представлене мистецтво, натхненне науковими дослідженнями» Дж. Лабад'є визначає мистецькі практики як способи творчої діяльності митця. При цьому, вони не обмежуються лише фізичними діями вироблення художнього продукту, а також включають ідеї, матеріали, впливи, інструменти та навички, які застосовуються під час нього [59, 36].

У монографії «Мистецька практика як дослідницький запит у візуальному мистецтві» американський дослідник Грем Салліван здійснює спробу інтерпретації мистецької практики як дослідження. У своїй праці він порівнює точні науки та мистецтво, визначаючи, що особливістю першого є інтелектуалізм, а другого – невизначеність. Автор відкидає античну платонівську традицію, який у своїй праці «Гіпій Більший» підкреслював раціоналістичну природу творчого процесу. При цьому, він зауважує, що якщо наука може застосовувати метод верифікації фактів, то складність мистецтва у постійній модифікації досвідів людини, що вона переживає під впливом культурних, освітніх та соціальних факторів [71, 96].

З точки зору менеджменту соціокультурної діяльності основними формами мистецьких практик можна назвати ряд івентів та заходів, що мають у собі арт складову. До таких заходів належать: концертні програми, прес-конференції, виставки, вистави, квести, флешмоби, презентації, мистецькі фестивалі (конкурси) та різного типу контент орієнтований на віртуальне середовище – онлайн заходи (подкасти, відеопроєкти тощо). Зазвичай заходи можуть відбуватися наживо або в онлайн форматі.

Концерт – соціальна інституція для публічного виконання музики поза релігійним або драматичним контекстом. Концерти у своїй сучасній формі виникли у XVII столітті. Генеза концертів була соціально-детермінована, тобто попит визначав стилі музики та масштаб заходів, виходячи на глокальний та глобальний рівні [48].

Відповідно до Тлумачного словника української мови концерт – це «прилюдне виконання музичних творів, балетних, естрадних та ін. номерів за певною програмою» [36, 322].

Український мистецтвознавець О. Клековкін у своєму словнику «Theatrica. Лексикон» дає таку дефініцію терміну вистава – «це твір театрального мистецтва, результат творчості режисера і колективу виконавців, адресований глядачам» (Клековкін 138). Він також аналізує різні форми, наративи та жанри вистав і виділяє такі їх види як благодійні, вільні, денні, мікс-медійні або мультимедійні вистави, вистави серед глядачів, рухливі, святкові та інші [20, 139-140].

Прес-конференція – це захід, організований для офіційного поширення інформації та відповідей на запитання засобів масової інформації. Прес-конференції проводяться з метою розгляду певних питань із громадськістю.

Виділяють декілька основних засад прес-конференцій, а саме:

- Прес-конференції – це заходи спрямовані на розповсюдження інформації інструментами засобами масової інформації;

- Метою заходу може бути створення негативних або позитивних новин для презентації продукту (у нашому випадку культурного продукту) чи інформування громадськість про роботу або нові досягнення компанії (підприємства)/закладу;

- Більшість прес-конференцій представлені прес-релізом, тобто змістовно складеною письмовою заявою, в якій описується суть конференції;

- Прес-конференцію ведуть в основному керівники закладів або уповноважені зі зв'язків із громадськістю;

- Прес-конференції слугують ефективним інструментом для дистриб'юції бренду, підвищення популярності та позитивних інформаційних згадок закладу/підприємства [46].

Виставка – це захід, який організований для демонстрації публіці певних об'єктів або де люди показують свої навички та якості із певній справі. Виставки можуть відбуватися у різних сферах, зокрема, український дослідник О. Перепелиця у своїй статті «Художньо-творча виставка як підсумок творчої

діяльності колективу» виділяє за рівнем призначення такі типи виставок як локальні, міжнародні/загальні. Окрема увага приділяється поняттям економічних, наукових та мистецьких виставок [50]. Основною метою таких виставок є демонстрація інноваційних тенденцій та досягнень відповідного домена – економіка, промисловість, оборонний сектор, наука, освіта, медицина. Натомість, художньо-творча виставка (арт-виставка) – це «експозиція предметів культури, мистецтва для публічної демонстрації» [28, 147]. Вони можуть бути присвячені варіації мистецтв – образотворчому, музичному, сценічному, аудіовізуальному та іншим.

Британіка визначає квест як подорож у пошуках чогось. У нашому обігу з'явилась завдяки розповсюдженню та розвитку індустрії відеоігор, одним з її типів інтерактивності був квест – як подорож головного героя, де досягнення поставленої мети вимагає виконання ряду різноманітних завдань, що вирішуються завдяки підказкам. Сьогодні ця форма гри набула великої популярності також в оффлайн форматі й використовується у просвітницьких, розважальних, креативних аспектах та у формуванні соціальних навичок молоді та спільнот [44].

Флешмоб – це група людей, які спонтанно збирається у публічному місці та протягом короткого часу виконує заплановану дію з метою розваги, сатири та художньої маніфестації, а потім зникає. Флешмоби мають некомерційний характер. Аналізуючи поняття «театр флешмоб», О. Клековкін підкреслює, що, зазвичай, ці дії несуть абсурдний характер [20, 706].

Презентація – офіційний захід із представлення чогось. За критерієм призначення виокремлюють шість типів презентації, а саме: інформативна, інструктивна, презентація-переконання, мотиваційна, презентація прийняття рішення та презентація прогресу. Інформативна спрямована на розповсюдження та транслявання необхідної інформації, в основному, не містить розважальної складової і базується на порівняльному методі аутками та бенефітц. Інструктивна містить в собі інформативну складову, однак відрізняється від першого типу директивним характером або наявністю алгоритму дії. Основними формами такої презентації є тренінги, вебінари, воркшопи. Презентація-

переконання ставить собі за мету показати необхідну інформацію, явище або культурний продукт у такому векторі, щоб він був привабливий для інвестицій чи містив атракціонізм консьюмерів (система стартапів та грантових пропозиції). Метою мотиваційного типу є спонукання споживачів певного продукту до дії або зміни їх поведінки (школи лідерства). Презентація прийняття рішень, тобто спроба SWOT-аналізу стану та перспектив розвитку чогось за такими маркерами як сильні – слабкі сторони та можливості-загрози. Останній тип презентації є комбінацією всіх попередніх та націлений на висвітлення всієї генези розвитку явища.

Українські дослідники Івановська Н., Шульгіна В. та Яковлев О. у своєму підручнику «Соціокультурне проектування в мистецтві: теорія та практика», висвітлюючи природу соціокультурного проектування, розкривають основні концепції масової культури та аспекти кореляції мистецьких проєктів у сучасному інформаційному просторі. Прикладом соціокультурного проектування є діяльність арт-платформи «Мистецький Арсенал». Також, аналізуючи дефініцію мистецької презентації, вони виділяють декілька видів сучасного мистецтва, а саме:

«- презентації через прямий контакт з споживачем шляхом історичних стійких традиційних форм;

- опосередковані форми презентацій, що представляють мистецтво за допомогою текстового, зорового і слухового сприйняття». До них належать інтернет-проекти, фестивалі, медіапроекти та друковані видання. [18, 96].

Словник Деніела-Вебстера визначає подкаст як програму (для музики або аудіозаписів (розмова)) створену для доступу у цифровому форматі для автоматичного завантаження із Internet мережі. Автором терміну вважають журналіста BBC Бена Хеммерслі, який вперше у 2004 році комбінував два терміну «Ipod» та «Broadcast» - у «podcast» як транслювання на цифрових носіях. Виділяють декілька типів подкастів: розширені подкасти, художні подкасти, подкаст романів, відеоподкасти та «live» подкасти. Розширені подкасти – це комбінація аудіо супроводу та презентації, тобто на платформі для презентації відбувається слайд-шоу із відповідною озвучкою. Художні подкасти (синоніми

сценарний каст (script cast) або наративний каст (narrative cast)) – радіоп’еса, однак у формі подкасту, який можна завантажити. Аудіозапис художнього твору, що створений на студії за участі професійних акторів та звукових спецефектів для підсилення ефекту присутності, за змістом має різні жанри від жахів до романтичних комедій. Подкаст романів – це аудіокниги або «серіальна аудіокнига», тобто це особлива літературна форма, яка поєднує в собі концепт подкасту, однак від традиційної аудіокниги – створені записи та викладені або презентовані на радіо чи інтернет порталах у формі окремих епізодів. Відеоподкаст – це подкаст, який містить відеоконтент та найчастіше використовуються для веб-серіалів. «Live» подкаст – це подкасти запис яких здійснюється перед живою аудиторією, тобто додатковою формою монетизації такого типу подкатів, є продаж білетів на їх запис. В основному їх застосовують у скетч-шоу [65].

Відповідно до «Енциклопедії міста» Р. – В. Кейвза, фестиваль – це подія, яка, зазвичай, святкується громадою, де підкреслюються певні особливості цієї спільноти, їх релігії або культури. Часто такі події присвячені місцевим та національним святам. У теорії масової культури фестивалі є чудовим зразком процесу глокалізації, а саме інтеріоризації закордонних або глобальних заходів – Halloween, День Валентина тощо [45, 264].

Досліджуючи інноваційні підходи до організації мистецьких фестивалів, Л. Зеленська відзначає поліаспектність мистецьких фестивалів, яка втілюється у широкому спектрі їх завдань серед яких: культурна спадщина, промоція творчої діяльності з акцентом на певний її вид, розвиток та креатура нової генерації арт-спільноти, відкриття нових талантів, маніфестація митців та колективів, інтернаціоналізація культурного продукту, обмін культурним досвідом або позитивна акультурація, формування та виховання естетичних наративів сучасного суспільства. Науковець визначає необхідні елементи менеджменту мистецького фестивалю, а саме: креативна концепція, алгоритм проекту з вхідними ресурсами та вихідним результатом, фандрайзінг, спонсорство, медіа підтримка, менеджмент фестивальних служб, варіативність та флексибільність змістової текстури та форм програми. Підсумовуючи, вона підкреслює, що

«фестивалі є унікальною репрезантаційною моделлю, що формує відповідальність за збереження та створення естетичних і гуманістичних цінностей» національного культурного простору на глобальному та глокальному рівнях. [16, 69-71].

Отже, мистецькі практики – це концепт, який є частиною ширшого поняття культурні практики, пов'язаний з мистецтвом та відображає арт-діяльність діалогічності закладу культури із споживачем.

1.2. Оперний театр як базовий заклад культури України

Базові заклади культури в українському законодавстві охарактеризовано у таких нормативно-правових актах як Закон України «Про культуру» та Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування базової мережі закладів культури» від 24 жовтня 2012 р., № 984.

У Законі України «Про культуру» міститься дефініція поняття заклад культури, зокрема підпункт 5 пункту 1 статті 1 визначено «як юридична особа, основною діяльністю якої є діяльність у сфері культури, або структурний підрозділ юридичної особи, функції якого полягають у провадженні діяльності у сфері культури». Сукупність таких закладів являють собою базову мережу закладів культури. Відповідно до статті 23 Закону України «Про культуру» виокремлюють такі її рівні: загальнодержавний та місцевий. Перші підпорядковуються центральному органу виконавчої влади, зокрема, Міністерству культури та інформаційної політики України, натомість другі, мають локальний характер, тому підпорядковуються органам місцевої влади та керуються інтересами громади. До закладів загальнодержавного рівня належать: «державні, у тому числі національні, заклади культури (бібліотеки, музеї, архіви, галереї, заповідники, цирку, театри, філармонії, музичні колективи і ансамблі, культурно-інформаційні та культурно-просвітницькі центри, кіностудії, художні галереї, виставки національного (загальнодержавного) значення тощо), заклади освіти сфери культури (мистецькі школи, мистецькі ліцеї, фахові мистецькі коледжі, заклади вищої мистецької освіти)» [10]. Заклади місцевого рівня

представлені «комунальними закладами культури (бібліотеки, музеї, галереї, заповідники, виставкові зали, театри, філармонії, концертні організації, мистецькі колективи, кінотеатри, кіновідеопрокатні підприємства, об'єднання, палаци і будинки культури, інші клубні заклади, студії, центри народної творчості, центри народної культури, центри культурних послуг, парки культури та відпочинку тощо), закладами освіти сфери культури (мистецькі школи, мистецькі ліцеї, фахові мистецькі коледжі, заклади вищої мистецької освіти)» [10].

Питання регулювання діяльності театрів регулюються Законом України «Про театри і театральну справу», Указом Президента України «Про Положення про національний заклад (установу) України».

У Законі України «Про театри і театральну справу» міститься розмежування декількох термінів пов'язаних з нашою дослідницькою темою, а саме театр, театральна справа та театральна діяльність. Відповідно до другого абзацу першого розділу театр – «це заклад культури (підприємство, установа чи організація) або колектив, діяльність якого спрямована на створення, публічне виконання та публічний показ творів театального мистецтва». Поняття театральна справа має ширший характер і охоплює не лише показ «творів театального мистецтва», а охоплює також заходи з їх дисимінації, «професійну освіту, театральну журналістику, видавничу та музейну діяльність із відповідного напрямку. Натомість, концептом, який включає основні напрямки функціонування театрів та театальної справи виступає театральна діяльність, що висвітлює різновекторність їх компетентностей [15].

Основні положення щодо сутності та основних критеріїв статусу «національний» викладено в пунктах 2-3 Указу Президента України «Про Положення про національний заклад (установу) України» від 16 червня 1995 року N 451/95 (зі змінами). Зокрема, відповідно до пункту 2, статус національного отримують ті заклади, що у своїй діяльності зробили вклад у розвиток національної культури – її інтелектуальний капітал, лінгводевелопменту та ренесансу культурної спадщини і гуманітаристики. У

пункті 3 розкрито основні показники, що визначають статус «національний», а саме:

- визнання на державному та міжнародному рівні функціонування інституції;
- залученість до розробки та реалізації державних програм;
- розроблена стратегія перспективи розвитку;
- заклад має мати у своєму складі висококваліфікованих фахівців, які відомі в Україні та за її межами та мають свої авторські школи;
- будівлі, територія та приміщення мають мати доступ для «осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення»;
- для закладів культури є наявність статусу «академічного». [38]

Український дослідник І. Безгін називає театр серед базових закладів культури збитковим за своєю природою, зокрема у праці «Мистецтво та ринок», де автор порівнює особливості маркетингу в різних видах мистецтва від музичного до образотворчого, особлива увага приділяється театру. І. Безгін виділяє три групи факторів, що підкреслюють вищезазначену гіпотезу: творчо-виробничі, економічні та соціальні. [1, 45-46].

Творчо-виробничі фактори обумовлені відсутністю раціональної побудови та оптимізації творчого процесу й особливостями базових матеріалів, які є фундаментом майбутнього сценічного продукту (художні твори). Економічні втілюються у залежності від економічної ситуації у зовнішньому середовищі, що охоплює цінову політику, вартість матеріалів, утримання приміщень та технічне забезпечення. Соціальні детерміновані роллю театру як певної соціальної інституції, що об'єднує у собі суспільні норми, тенденції в естетиці та арт-ринку. При цьому І. Безгін звертає увагу на обмеженій аудиторії театрів порівняно з індустрією масових розважальних видовищ. Описуючи діяльність театрів як зразку творчої та виробничої діяльності, дослідник виділяє такі його необхідні аспекти функціонування, що втілюються у комбінації різних напрямків роботи: художня творчість, театральне виробництво, театральнo-видовищне підприємство та творчо-виробничий (художньо-виробничий) процес. Перший аспект він пов'язує аксіологічною сферою, адже театр залучений до виробництва

нематеріальної культурної спадщини. Другий елемент – це креативна діяльність у поєднанні з маркетинговими технологіями. Третій розкриває театр як «специфічний поліфункціональний художньо-виробничий організм». Четвертий визначає особливості процесу створення, розвитку, творчого колективу та презентації в публік рілейшинз культурно-мистецького продукту у формі вистави, концертних програм, хореографічних постановок, перфомансів, фестивалів, креативних квестів та екскурсій [1, 126-127].

У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII викладено визначення поняття «воєнний стан» та основні обмежувальні заходи цього періоду. Зокрема, відповідно до статті 1 цього закону «Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [9].

Заходам та умовам функціонування закладів державної влади, підприємств та інших соціальних інституцій суспільства присвячена стаття 8 вищезазначеного закону. Ці умови характеризуються обов'язковим контентом, визначеним рамкам обмеження прав громадян щодо діяльності та пересування, а також режимом функціонування різних сфер суспільного життя, зокрема режим комендантської години та інші. Необхідні умови безпеки поставили перед закладами культури питання – укриття, режиму роботи та імплементації нових форм мистецьких практик на підтримку діалогу із аудиторією та соціумом, а також формування громадської стійкості та транслявання цінностей громадянського суспільства України в умовах національно-визвольної боротьби.

Предметом нашого дослідження виступають практики трьох національних опер України – Національна опера України (м. Київ), Одеська національна опера (м. Одеса) та Львівська національна опера (м. Львів). Ці оперні театри було обрано, зважаючи на спільні характеристики, що детермінують можливість компаративного аналізу: статус, мистецька спрямованість, період заснування та відсутність евакуації. Перший показник вказує на статус театрів – національний та академічний. Другий окреслює їх мистецький профіль серед музичних театрів, а саме оперу та балет. Третій охоплює період кінця XIX – початку XX століття, а саме період із 1887 – 1901 роки, адже всі три театри були відкриті в межах 20 років і представляють одне покоління архітектурних споруд. Четвертий показник, який об'єднує досліджувані театри – це те, що в умовах повномасштабного вторгнення на територію України – вони не змушені були евакуюватися і продовжили свою роботу на місцях. Львівський театр розпочав у квітні, Київський – травні, а Одеський – червні.

Національний академічний театр опери та балету ім. Т. Г. Шевченка було відкрито 16 вересня 1901 року. Автором архітектурного проєкту цього театру виступив Віктор Шретер, який на прохання міської влади розробив свою візію установи замість театру, що був зруйнований під час пожежі 1896 року. Художньою ідеєю архітектора було втілити у будівлі мистецтво та образи Києва – грифонів, що тримають ліру та архангела Михаїла, однак останнього було заборонено зображувати у театрі. В первісному стані театр мав найбільшу сцену в Російській імперії (34,3 м. / 17,2 м. / 22,7 м.), а зала вміщувала понад півтори тисячі глядачів. У 1934-1936 роках театр вперше було реставровано, а в 1984-1987 роках відбулася генеральна реставрація театру, як зовнішнього фасаду так і внутрішнього декору інтер'єру та сцени. Зараз театр може одночасно приймати близько 1300 візитерів.

Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької було закладено 1896 році на площі Голуховських. Творцем проєкту та керівником процесу забудівлі виступив З. Горголевський, який на той час очолював Державну промислову школу. Наприкінці XIX століття архітектор мав багаторічний досвід реставрації та побудови храмів, приміщень державних

установ, палаців у Західній Європі, а саме у Пруській та Австро-Угорській імперіях. На той час для побудови театру були використані інноваційні матеріали серед яких сталева арматура та бетон, що дозволило створити міцний фундамент, встановлено систему вентиляції, опалення та освітлення приміщення. У будівництві брали участь провідні фахівці Європи серед яких Я. Богуцький, І. Левинський та фірма Siemens & Halske. У 1900 році «Великий міський театр» урочисто було відкрито для перших глядачів.

Серед досліджуваних театрів Одеський національний академічний театр опери та балету є найстаршим. У другій половині XIX століття влада міста ставить питання про створення оперного театру міста Одеси. Варто зауважити, що це був не перший такого типу заклад культури, адже ще губернатор Ришельє відкрив на початку XIX століття міський театр, що було резонансною подією для міста, чиє населення налічувало близько дванадцяти тисяч чоловік. Будівництво театру розпочато 1884 році і тривало три роки. Над проектом працювали європейські та вітчизняні архітектори, а саме австрійці – Ф. Фельмер, Г. Гільмер та одесити – О. Бернардацці, Ф. Гонсіоровський, Ю. Дмитренко. Відкриття першого театрального сезону відбулося 01 жовтня 1887 року. З цього періоду театр продовжує своє функціонування та пережив, декілька масштабних реконструкцій, зокрема – 1955-1956 років, 1965 року та у період незалежності України 1996 – 2007 років.

Таким чином, оперні театри відносяться до базових закладів культури України. Для компаративного аналізу нами були визначені три театри, які мають спільні характеристики, а саме статус національного, звання академічного, створені в один історичний період та мають спільне мистецьке спрямування – музичний театр зі спеціалізацією опера та балет.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Розглянувши в розділі поняття культурні практики можна зробити висновок, що культурні практики – це широка категорія, що охоплює спектр різноманітних повсякденних та мистецьких практик. Відповідно мистецькі практики виступають як елемент культурних та мають вужче значення, адже цей концепт пов'язаний з мистецтвом і більш віддалений від буденності. Незважаючи, на зв'язок із мистецтвом, воно не обмежується лише професійною діяльністю закладу культури, а розкривається у комунікації із консьюмером.

Методологічною основою нашого дослідження виступає компаративістика, тобто порівняльний метод, який базується на форматі порівняння закладів одного порядку. Нами було виокремлено показники за якими ми визначали досліджувані театри, а саме належність до базових закладів культури України, національний статус, звання – академічного, історичний період відкриття, музичний профіль – опера та балет, та відсутність евакуації під час повномасштабного російського вторгнення. Відповідно до предмету нашого аналізу увійшли мистецькі практики Національної опери України, Одеської національної опери та Львівської національної опери.

РОЗДІЛ 2. ЗМІСТОВА ТЕКСТУРА РЕПЕРТУАРІВ ТА ФЕСТИВАЛЬНО-КОНКУРСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ОПЕР КИЄВА, ЛЬВОВУ ТА ОДЕСИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Основні форми мистецьких практик у дорослому репертуарі національних опер Києва, Одеси та Львову в умовах воєнного стану

За демографічним критерієм заходи поділяються на дитячі та дорослі. Дитячі – мистецькі практики, де основною цільовою аудиторією виступають саме діти, натомість інші орієнтовані на дорослого консьюмера.

Протягом 2022 року основний репертуар досліджуваних нами національних опер модифікувався. Основними тенденціями були зникнення з репертуару вистав на музику російських композиторів.

Національна опера України розпочала свою роботу у травні 2022 року, що було обумовлено близьким розміщенням до зони бойових дій проти окупаційних військ російської федерації. Аналізуючи її основні форми мистецьких практик, театр виділяє: опери, балети, концерти.

Оперний репертуар театру складається із 23 опер для дорослої аудиторії. Всі вистави належать до європейського культурного простору та входять до класичних творів в основному XIX-початку XX століття. Варто зауважити, що серед них українська музична оперна культура представлена лише двома творами, а саме – «Наталка Полтавка» Миколи Лисенка та «Запорожець за Дунаєм» Семена Гулака-Артемовського. Ці дві постановки є результатом креативної співпраці митців М. Скорика та А. Солов'яненка. Композитор створив музичні редакції цих постановок, а режисер створив сценічне втілення цих класичних творів. Перша вистава вийшла у 2012 році, а друга у 2015.

Наприкінці жовтня 2022 року відбулася оперна прем'єра театру – це нова постановка музичного твору Дж. Верді «Травіата». До складу постановочної групи увійшли – художник А. Злобін, дизайнер костюмів Г. Іпатьєва, балетмейстер В. Іщук, хормейстер В. Савенко, диригент М. Дядюра, а режисером виступив художній керівник театру А. Солов'яненко [37].

Балетний репертуар охоплює 27 вистав різного характеру та творчого задуму від класичних творів до модерних постановок. Розглянувши балетні вистави, можна звернути увагу на значну частину хореографічних постановок на музику не одного композитора, а творці будують виставу на комбінуванні кращих зразків академічної музики. До таких спектаклів належать: «Віденський вальс», «Широко заплющені очі», «Данте», «Діти ночі», «Доктор Фауст», «Дама с камеліями» та «Каприси Долі». Остання вистава, за задумом балетмейстера В. Литвинова є симбіозом музики Н. Паганіні та рефлексії його долі Мирославом Скориком. Балетів створених на музику українських композиторів налічується у репертуарі Національної опери України три, зокрема: «Вечори на хуторі біля Диканьки», «Лілея» та «Лісова пісня». Балет «Вечори на хуторі біля Диканьки» Євгена Станковича за мотивами творів М. Гоголя вперше був поставлений Віктором Литвиновим у 1993 році, після чого він оновлювався декілька раз. «Лілея» Костянтина Данькевича за поезією Т. Шевченка презентована в 2003 році, постановниками виступили диригент О. Баклан, хореограф В. Ковтун. Рефлексія легендарної феєрії Л. Українки «Лісова пісня» М. Скорульського четверта інтерпретації цього балету на сцені театру в хореографічній версії Вахтанга Вронського.

Концертні програми Національної опери України мають разовий характер і присвячені певним постатям – А. Шекері, А. Солов'яненку, Р. Вагнеру або національним святкам як наприклад «День захисника Батьківщини» та «День Незалежності». Варто зауважити ця система заходів в театрі мало розвинута, а також відсутня інформація на офіційному сайті театру.

Розглядаючи репрезентативну частину українського контенту в дорослому репертуарі Національної опери України, можна встановити, що лише 9 відсотків опер українських композиторів, натомість балети складають 15 відсотків від загальної кількості. Загалом українські вистави складають 14 відсотків оперного та балетного репертуару.

Репертуар Львівської національної опери характеризується такою структурою: опери, балети, оперети, музичний салон, концертні програми.

До основного оперного репертуару Львівської національної опери входить 30 вистав із класичного спадку світової та національної оперної культури. Вісім з них належить до українського культурного продукту – зразки національного мистецтва – «Наталка Полтавка» М. Лисенка та «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. У вересні 2021 році відбулася прем'єра опери «Сокіл/Алкід» Дмитра Бортнянського – діалогічна вистава була створена у рамках відзначення 270-річного ювілею від дня народження композитора. Постановниками виступила міжнародна команда – німецький режисер А. Вайріх та українсько-німецька диригентка О. Линів. Аналізуючи нестандартну форму постановки, у своїй статті «Сучасні режисерські рефлексії щодо постановок «Сокіл» та «Алкід» Дмитра Бортнянського в Львівській національній опері» Василь Вовкун відзначає, що такий синтез та діалектика двох творів дозволив розкрити «евристичний потенціал рефлексії внутрішнього конфлікту особистості через класику національної музичної культури в сучасності» [5, 210].

Інші опери представлені композиторами ХХ століття та сучасниками. Одним з головних натхненників для постановок виступає постать видатного українського письменника, філолога, громадського діяча, науковця Івана Яковича Франка. У репертуарі містяться три постановки за його творами. Перша - опера Юлія Мейтуса «Украдене щастя» за драмою І. Франка, її лібрето створив М. Рильський, сучасна версія вистави за режисури Ф. Стригуна була презентована аудиторії у 1989 році. Другою виставою за мотивами творчості каменяра є «Мойсей» Мирослава Скорика, прем'єра якої відбулася в 2001 році як українсько-польський мистецький проєкт, постановником став польський режисер З. Хшановський. Третій спектакль – це вистава родинного типу «Лис Микита» композитора І. Небесного. У 2020 році відбулася її прем'єра, а в 2021 році вона стала лауреатом всеукраїнської театральної премії «ГРА». Детальніше цю виставу ми розкриємо у підрозділі присвяченому дитячому репертуару.

Особливе місце в сучасних оперних постановках Львівської національної опери займає творчість Євгена Станковича, адже на його музику представлено дві постановки – «Коли цвіте папороть» 2017 року у постановці В. Вовкуна та прем'єра листопада 2022 року «Страшна помста». Остання є продовженням

німецько-українського креативного копродукцію започаткованого на арт-платформі театру ще з постановок «Сокіл/Алкід» Д. Бортнянського німецьких митців – режисера Андреаса Вайріха, художниці Анни Шеттль та українського диригента Володимира Сіренка.

Балетний репертуар складається з 14 вистав, які відрізняються варіативністю форм від класичних балетів до концертних програм, створених із партій різних спектаклів. Серед них присутня одна хореографічна постановка на музику радянського українського композитора Костянтина Данькевича «Лілея» – присвячена шевченківським ліричним мотивам. Головним хореографом виступив відомий артист балету Герман Ісупов, а лібрето створив В. Чаговець.

Цікавим варіантом поповнення палітри театрального репертуару є оперети, чого ми не спостерігаємо в інших досліджуваних театрах. У театрі поставлено чотири вистави цього жанру, що належать до її класичних зразків: Йоганна Штрауса «Летюча миша» і «Циганський барон», Франца Легара «Весела вдова» та «Директор театру / Ключ на бруківці» - подвійний спектакль як режисерський задум Г. Воловецької на твори австрійця В.-А. Моцарта та французького Ж. Оффенбаха.

Одним із зразків арт-простору театру є Дзеркальна зала (Mirror Hall) Львівської національної опери. Вона виступає головною платформою для концертних програм, що об'єднані під назвою музичний салон – традиції ХІХ століття, які театр презентує аудиторії у модерній формі. Музичний салон – це розповсюджений у ХІХ столітті жанр музики, що зазвичай створений для одного музичного інструменту та часто виконується безпосередньо композитором. Ці композиції доволі короткі і часто фокусуються на віртуозному виконанні твору та емоційності. Іноді вони являють собою фантазію-парафраз на оперні мотиви чи комбінацію із різних вокальних партій за однією тематикою або сторітелінг персонажів у музичному супроводі.

Станом на листопад 2022 року репертуар вистав музичного салону, з дати початку повномасштабного російського вторгнення, складає 36 вистав із яких 16 складають концертні програми присвячені українському мистецтву, в основному музичному, окрім моновистави «Розмова» за мотивами Лесі Українки. Такі

заходи, на нашу думку, обрано як форму маніфестації музичної ідентичності нації від Дмитра Бортнянського до сучасників Валентина Сильвестрова та Євгена Станковича. Серед композицій, які презентовано міжнародній та українській аудиторії твори Б. Лятошинського, М. Скорика, М. Лисенко, Ю. Ланюк, солоспіви Т. Шевченка, І. Франка та інші. Також, концертні програми представлені поза музичним салоном – різні гала концерти, а саме «Опера-гала», «Верді-гала», «Солідарність», «Україна зараз і назавжди», «Відголос» та великий концерт до 150-річного ювілею від дня народження Соломії Крушельницької «Соломія. BRAVA!».

Варто зауважити, з квітня 2022 року Львівська національна опера відновила свою роботу. Її візія стійкості українського народу знайшла своє відображення в особливостях репертуару за квітень, що був сформований та презентований глядачеві у абстрактно-чуттєвій формі, а саме поєднання цінностей та їх сенсуалістського наповнення. Кожна складова містила в собі аксіологічний, емоційний та символічний елементи. Репертуар складався, в основному, з концертних програм: Віра, Радість, Краса, Надія, Утвердження UA.

Одиничними виставами стали легендарна «Stabat Mater» Дж. Б. Перголезі, Імпульс та Благовіщення. #Імпульс присвячений бароковій інструментальній музиці, натомість Благовіщення камерній музиці українських композиторів.

#Віра представлена аріями та солоспівами українських композиторів. #Радість, яка об'єднує у собі почуття щастя, веселості та безтурботності,

було обрано символом дитинства, тому емоцією радості представлені дитячі вистави, а саме концертні програми для дітей – «Зіронька для Моцарта», «Пригоди на Дикому заході», «В горах» та «Загадка весни».

#Краса відображає хореографічні вистави (балет-гала), адже саме ця естетична категорія рефлексує у собі чуттєвість сприйняття світу в формі граційного та пластичного. Варіаціями модерної хореографії стала постановка «Ближче, ніж кохання».

#Надія як категорія внутрішніх сподівань людини представлена творчістю композитора Дмитра Бортнянського, зокрема його духовними творами у виконанні Камерного хору Львівської національної опери, диригент В. Яценко.

Утвердження UA як маніфестація ідентичності національної культури, втілені у тематичних концертах на твори українських композиторів «Елегія» (Золташ Алмаші та Любов Сидоренко), Валентин Сильвестров, Борис Лятошинський та інші.

До 180-річного ювілею від дня народження композитора М. Лисенка 26 березня відбувся показ спільного мистецького проєкту Львівської національної опери із Львівською національною музичною академією, що носить ім'я ювіляра «Музична героїка в творчості Миколи Лисенка: до 180-річчя від дня народження композитора». Артисти виконали фрагменти з найвідоміших опер композитора та його окремі музичні твори, серед яких «Молитва за Україну», «Тарас Бульба», а також солоспіви на поезію І. Франка та Т. Шевченка.

Однією з незвичайних мистецьких практик був концерт «Stabat Mater» Львівської національної опери 22 квітня на Страстну п'ятницю в пам'ять всіх загиблих на війні – цивільних та військових. Захід ніс в собі мистецьку та символічну складову. Перша представлена виконанням легендарного «Stabat Mater» Дж. Перголезі артистами театру, натомість, друга візуалізована у формі акції «втрачені глядачі». Близько сотні місць були порожніми та підсвіченими у червоних кольорах, на них лежали квіти та білет на концерт – як семантичний образ вкраденого життя. Варто зауважити, що організатори обрали також символічний день скорботи в християнській традиції, тобто вклали подвійне значення трагізму сьогодення та минулого.

У 2022 році Україна відзначала вперше національне свято День Державності. Львівська національна опера відсвяткувала його у формі театралізованого видовища open-air за участі оркестру на чолі заслуженого артиста України Ю. Бервецького та хору театру у режисурі В. Вовкуна. Артисти виконали гімн України та твори української музичної спадщини. Подія стала своєрідною інтродакцією до нового театрального сезону в умовах воєнної агресії з акцентом на національний вектор.

Одеська національна опера відновила свою роботу в червні 2022 року, однак з 24 лютого театр активно брав участь у волонтерській, благодійній та міжнародній діяльності на підтримку українського народу. Аналізуючи

дорослий репертуар театру можна виділити такі основні типи заходів: опери, балети та концерти.

Станом на листопад 2022 року оперний репертуар Одеської національної опери складає 16 опер різних композиторів, які належать до світової музичної академічної спадщини. Український контент представлений чотирьома операми – «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Катерина» М. Аркаса, «Вій» В. Губаренка та «Катерина» О. Родіна. Перша входить до класики української музичної культури та ставиться майже у всіх оперних театрах України. Інші опери створені за мотивами творів Миколи Гоголя та Тараса Шевченка. Опера «Вій» композитора В. Губаренка побудована за задумом режисера Г. Ковтуна та диригента О. Самоїле на міфологемах та наративах втілених у текстах письменника та їх модерної інтерпретації. Опери «Катерина» М. Аркаса та О. Родіна презентують візію одного мотиву Тараса Шевченка у версіях кінця XIX століття та початку XXI. Варто зауважити, що прем'єра «Катерини» Олександра Родіна відбулася у вересні 2022 року в умовах воєнного стану. Ця вистава об'єднала навколо себе креативну групу – режисерку О. Тараненко, сценографа І. Анісенко та дизайнера візуальних ефектів Д. Ципердюка, диригента В. Чернухо-Воліча та художнього керівника театру Н. Бабіч.

Балетний репертуар Одеської національної опери включає 12 вистав, які за своїми жанрами охоплюють класичні постановки та концертне виконання. Серед них лише один спектакль на музику української композиторки Юлії Гомельської «Долі». Автором хореографічної частини та лібрето виступив лауреат різноманітних міжнародних конкурсів та премій Сергій Кон. Вистава має оригінальну структуру у формі восьми замальовок інтродакції та прологу.

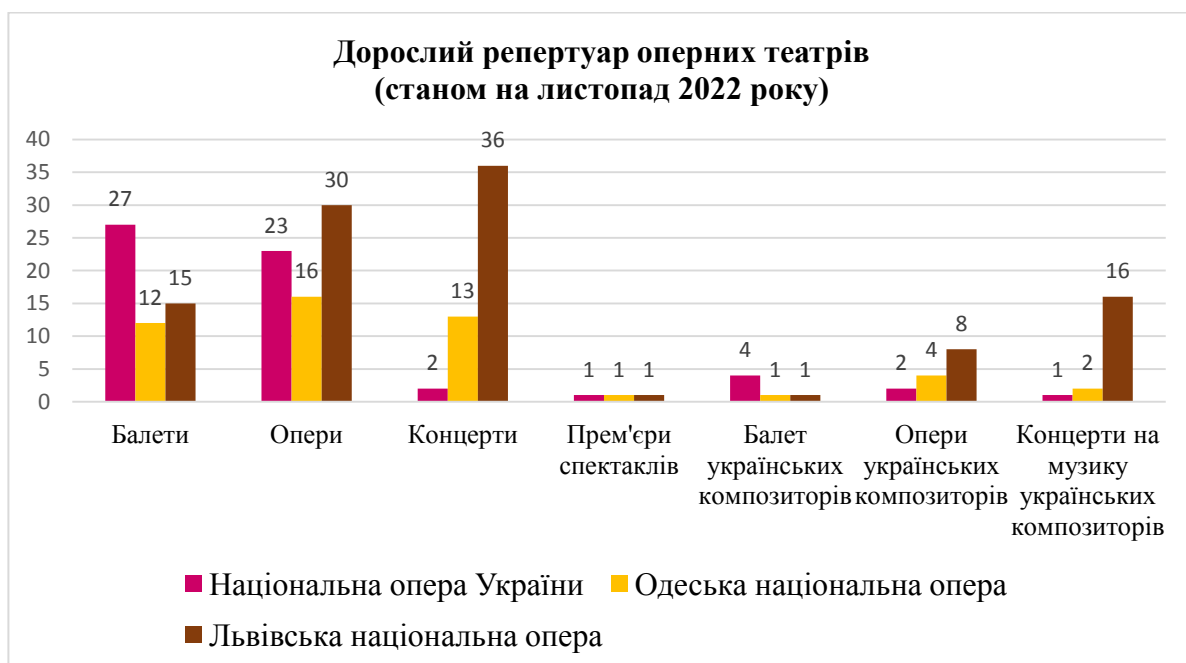
Концертна складова Одеської національної опери включає різні програми вокального, хореографічного та музичного характеру, зокрема перші представлені такими заходами як «Музика кохання», «Хоровий вернісаж», «Спадщина.UA – оперні та симфонічні твори України», другі різними синтезами кращих зразків балетних партій «Сюїта а La Danse: від класики до сучасності»,

«Перлини світового балету», «На межі століть», треті – це концерти органної музики «Голоси перемоги», «Музичні хіти світового кіно».

До Дня Конституції України Одеська національна опера підтримала флешмоб в підтримку захисників України «Ой у лузі червона калина». Хоровий колектив опери виконав цю композицію у різних локаціях театру підкреслюючи ідею єдиного культурного фронту у боротьбі проти агресора. Музичну варіацію для хору композиції С. Чарнецького створив Мирослав Волинський

У аналізі дорослого репертуару ми розглянули лише події оффлайн формату, всі заходи онлайн формату розкрито у підпунктах присвячених благодійній діяльності та віртуальному виміру діяльності досліджуваних нами театрів.

Таким чином, розкривши основну текстуру репертуарів національних опер Львову, Києва та Одеси можна виокремити такі основні показники – опери, балети та концерти, а також побачити, за рахунок кількісного показника, на який мистецький домен театри роблять акцент у своїй діяльності та їх промоуцію українського контенту. Статистичні дані наведено в діаграмі «Дорослий репертуар оперних театрів (станом на листопад 2022 року).

Грунтуючись на цих показниках, можна відмітити, що у мистецьких практиках Національної опери України домінує балетна складова (27 вистав), також наявна значна частина оперних постановок (23 вистави), натомість, концертна діяльність (музичний домен) на низькому рівні, адже створюються

разові концертні програми лише до певних національних свят або до пам'ятних дат театру чи постатей, пов'язаних з ним та музикою. У Одеській національній опері превалює опера (16 вистав), однак варто додати, що у її театральному репертуарі можна спостерігати певну рівномірність між концертними програмами, операми та балетами – їх кількісна різниця незначна. В репертуарі Львівської національної опери переважають концерти та опери порівняно з хореографічними постановками. Розвинута система концертних програм обумовлена створенням театром окремої арт-платформи для цього типу практик – Музичного салону в Mirror Hall. Щодо оперного контенту, то у всіх проаналізованих сферах їх діяльності – благодійній, репрезентації в медіа просторі та міжнародних платформах, конкурсній та фестивалній діяльності домінує саме цей контент, можливо це обумовлено тим, що театр носить ім'я видатної оперної співачки Соломії Крушельницької, що є втіленням національного оперного мистецтва.

У нашому дослідженні під промоуцією українського культурного продукту ми маємо на увазі підтримка та використання національного мистецького контенту, тобто творів українських композиторів. Варто зауважити, що дорослі репертуари всіх досліджуваних театрів мають у своєю складі такий

тип контенту, однак він представлений ними у різних обсягах. Найбільша складова представлена у репертуарі Львівської національної опери – 30 % від кількості всіх вистав театру, орієнтованих на дорослого глядача. У більшості випадків – це концертні програми присвячені творчості українських композиторів сучасності та опери.

Одеська національна опера національному контенту виділила 15 % від усього репертуару. Основну частину складають опери українських класиків С. Гулака-Артемівського, М. Аркаса та модерних композиторів В. Губаренка і О. Родіна. Національна опера України імплементувала такого типу контент, а його всього 13 %, в хореографічні постановки – у репертуарі театру 4 балети на музику українських композиторів, натомість оперна складова представлена лише класичною постановкою «Запорожець за Дунаєм» та «Наталка Полтавка».

Про увагу до українського контенту досліджуваних театрів також свідчать прем'єри осені 2022 року, де в складних соціально-політичних та економічних умовах театри презентували свої нові вистави Одеська національна опера «Катерину» Олександра Родіна за мотивами творів Тараса Шевченка, Львівська національна опера «Страшну помсту» Євгена Станковича за однойменною повістю Миколи Гоголя та Національна опера України, що обрала для прем'єри нове сценічне трактування класичного твору Дж. Верді «Травіату», що, на нашу думку, вказує на відсутність зацікавленості в підтримці національного контенту.

2.2. Мистецькі практики для юного глядача (на прикладі національних опер Києва, Одеси та Львова) в умовах воєнного стану

Одеський національний академічний театр опери та балету (далі – Одеська національна опера) у своєму репертуарі містить творчу складову зорієнтовану на юного глядача, що охоплює вистави та концертні інтерактивні програми. До основних вистав належать «Пітер Пен», «Аліса в країні чудес», «Чіполіно» та «Подорож в оркестр». Перші три вистави являють собою балети різних типів. «Чіполіно» – це балет створений за мотивами твору італійця Дж. Родарі написаний радянським композитором Кареном Хачатуряном. Лібрето Геннадія

Рихлова, постановка – Дмитра Чемберджи, а хореографія Генріха Майорова. Балет на дві дії. Варто звернути увагу, що прем'єра цієї постановки відбулася у Києві у 1974 році. З вересня 2022 року цей спектакль було знято з репертуару Одеської національної опери.

Восени 2022 року у дитячому репертуарі Одеської національної опери з'явилась опера «Білосніжка та семеро гномів» на музику радянського композитора Едуарда Колмановського. Ця вистава є результатом співпраці режисерського тандему С. Красних і В. Янчука.

«Пітер Пен» є спільною роботою театру та хореографічної студії заслуженої артистки України Світлани Антипової. У виставі задіяні випускники та учні цієї школи, що створює ефект легкого сприйняття спектаклю для дітей, адже деякі партії виконують юні майстри хореографічного мистецтва. Однією з головних особливостей постановки є її комбінаційний характер, який проявляється у музичному супроводі та жанрі вистави. По-перше, ця постановка являє собою балет-пантоміму, що дозволяє задіяти додаткові акробатичні та пластичні засоби художньої експресії та візуалізації мистецького продукту. По-друге, у спектаклі використовується музика різних композиторів, тобто втілюється принцип дивертисменту, а саме класиків світової музичної спадщини Дж. Россіні, Е. Гріга, А. Мессажера, Й. Штрауса, Л. Деліба. Таку тенденцію можна спостерігати у виставах Національної опери України. Постановником хореографії та автором лібрето «Пітера Пена» виступає Володимир Трощенко, натомість художником-постановником та дизайнером костюмів є М. Подольська, а художниками-декораторами – С. Басок та Ф. Кравчук. «Аліса в країні чудес» на музику російського композитора Людмили Волкової також є проєктом творчого тандему студії Світлани Антипової та театральної трупи Одеської опери, однак детальніше з'ясувати особливості цієї постановки неможливо у зв'язку з відсутністю інформації щодо неї на офіційному сайті театру. Восени 2022 року було презентовано балет «Червона шапочка» на музику композиторів А. Адана, Дж. Верді, П. Морія, Й. Штрауса та інших. Режисером постановником стала Н. Бевзенко-Зінкіна. Военні дії обумовили зняття з

репертуару музичної вистави «Аліси в країні чудес» у вересні 2022 року, натомість 6 листопада відбулася прем'єра балету «Білосніжка» Б. Павловського.

Комплексними мистецькими практиками, які об'єднують у собі креативну, естетичну та просвітницьку складову є авторська ідея заступника генеральної директорки, художнього керівника із зв'язків із громадськістю Людмили Сергійчук – «Подорож в оркестр» та «Подорож маленького музиканта», що розроблені у рамках освітньо-мистецького проєкту «Сімейний клуб в Одеській опері», який було представлено у січні 2022 року. Проєкт орієнтується на ознайомлення юного глядача з основними групами музичних інструментів симфонічного оркестру, які входять до складу класичного оркестру, а саме дерев'яні духові, мідні духові, струнні, ударні, та клавішні/смичкові. Мистецькі заходи забезпечують інклюзивність глядачів шляхом інтерактивності завдань. У виставі «Подорож в оркестр» презентовано різні музичні інструменти в оркестрі, зокрема використовуються мізансцени з акторами, що втілюють художні образи, хореографічні постановки та візуальний ряд на ар'єрцені для створення необхідного асоціативного ефекту за допомогою технічних засобів та світлових ефектів. Завдяки ведучим дорослому та дитині, відтворюється ілюзія подорожі у музичний простір та спадкоємність поколінь. Вистава є творчим партнерством між Одеський національним академічним театром опери і балету та дитячими хоровими колективами «Перлини Одеси» та «Зернятко». Режисером вистави став Павло Кошка, диригентом постановником виступив І. Шаврук, а хореографії – О. Бурдейна. Другий захід «Подорож маленького музиканта» глядач вперше побачив у жовтні 2022 року. Він має комплексний характер, який втілюється в органічному переплетінні театралізованого квесту з екскурсом в історію оперного театру та ознайомленням з основними формами мистецької діяльності – опера, балет та музика.

Таким чином, проаналізувавши вистави Одеського національного академічного театру опери та балету, можемо зробити такі узагальнення. По-перше, до початку російської агресії основну частину вистав орієнтовану на юного глядача становили балети, що обумовлено легшим сприйняттям аудиторії, адже яскравий візуальний ряд та ритміка утримує увагу довше ніж вокал. У

новому театральному сезони два балети були вилучені з репертуару. По-друге, театр не обмежується лише академічним форматом роботи, а співпрацює у рамках своєї програми «Сімейний клуб в Одеській опері» з різними громадськими організаціями та приватними мистецькими студіями, про що свідчать дві спільні постановки Одеської національної опери із хореографічною школою Світлани Антипової. По-третє, наявність мистецьких практик, які мають комплексний характер, а саме комбінування мистецтва та освіти – «Подорож в оркестр» та «Подорож маленького музиканта». По-четверте, на нашу думку, негативною тенденцією є відсутність постановок на музику українських композиторів, при цьому у минулому театральному сезоні були наявні постановки мюзиклів російського композитора Людмили Волкової, які вже провадженні після 2014 року та радянської постановки балету «Чіполіно». Остання ставить під питання актуальності для юного глядача цієї вистави у форматі 1974 року, однак необхідно додати, що на початку осені 2022 року ці дві вистави було знято з репертуару театру.

Дитячий репертуар Національного академічного театру опери та балету імені Т. Г. Шевченка (далі – Національна опера України) складається з трьох вистав, а саме: «Білосніжка та сім гномів», «Пригоди Пінокіо» («Буратіно») та «Попелюшка». Балет «Білосніжка та сім гномів» вперше був поставлений на сцені цього театру у 1975 році. Головним хореографом-постановником є балетмейстер Генріх Майоров, який в 70-х роках ХХ століття працював в Національній опері України. Авторами музики та лібрето є польські митці Богдан Павловський та Вітольд Борковський. Художник Катерина Рапай розробила яскраві костюми та декорації. З того часу, він входить до репертуарної палітри театру. Другим балетом, який орієнтований на юного глядача – балет «Буратіно» відомого київського композитора Юрія Шевченка, що протягом тривалого періоду був творчим партнером Національної опери України, одна з останніх гучних прем'єр балету «За двома зайцями» театру належить його авторству. Постановка створена за мотивами твору Олексія Толстого «Буратіно». Вперше ця вистава з'явилась на сцені опери в 2008 році, а ось у 2018 вона вийшла в оновленій редакції як писала у своїй статті українська журналістка Лариса

Тарасенко «Головний герой — театр» Буратіно постає як «дитя театру» [35]. Доповнює мелодичність та ритмічність спектаклю вишукана робота художника-сценографа Наталії Кучері створює образ фантастичного світу театру мрії, до якого потравляють дійові особи після перемоги над злом у формі Карабаса-Барабаса.

У зв'язку із російською воєнною агресією, восени 2022 року Національна опера України презентувала переформатовану виставу на музику Юрія Шевченка «Пригоди Піноккіо» за мотивами казки К. Коллоді, лібрето В. Литвинова мало за мету позбавитися радянського контенту і з «мінімальними змінами» трансформувати виставу. Тепер головним героєм виступає Піноккіо рятує ляльок від жорстокого господаря лялькового театру та його помічників Кота та Лисиці, а наприкінці всі головні герої-ляльки перетворюються на людей. Таким чином, вистава являє собою симбіоз двох літературних творів.

Третьою виставою є міжнародний мистецький проєкт «Попелюшка» Дж. Россіні, прем'єра якої відбулася 2010 році. Модифікована казка Шарля Перро набула нового звучання у інтерпретації Якопо Ферретті, який у своєму лібрето замінив мачуху на вітчима, а черевичок на браслет. Над цією постановкою легендарної опери працювала інтернаціональна італійсько-українська група. Режисером постановки став відомий італійський режисер, спеціалізація якого оперне мистецтво – Італо Нунціата, який працював у таких провідних театрах Європи як Театрі Сан Карло, Римська опера, Реннська Опера та інші. Костюми та декорації створювала художник Марія Левицька, роботу оркестру забезпечував диригент Володимир Кожухар. Однією з основних прикрас вистави є хорові партії під керівництвом Богдана Пліша. Спектакль проходить мовою оригіналу (італійською мовою), що на нашу думку, дуже ускладнює сприйняття твору юному глядачеві, адже замість насолоджуватися подіями, що розгортаються на сцені діти та підлітки змушені читати переклад партій на екрані. Варто припустити, що у цьому випадку цей твір не можна повноцінно віднести до цільової аудиторії – дітей та молоді.

Варто також зауважити про сезонну виставу, що прикрашала репертуар театру у січні та лютому 2022 року і була присвячена новорічним святкам – це

балет «Снігова королева», поставлена на лібрето А. Рехвіашвілі, а музичне оформлення підготував О. Баклан у формі композицій відомих композиторів П. Чайковського, Е. Гріга, Ж. Массне та інших. Прем'єра вистави відбулася у 2019 році, де головну партію виконала прима театру Х. Шишпор.

Проаналізувавши дитячі практики Національної опери України, можна виділити такі її основні риси. По-перше, репертуар для юного глядача складається з двох балетів – «Білосніжка та сім гномів» класичної постановки Генріха Майорова 1975 року та з осені 2022 року трансформований балет «Пригоди Піноккіо» Юрія Шевченка. Це як зазначалося вище детерміновано легкістю сприйняття візуального ряду. По-друге, на нашу думку, швидка модифікація вистави без необхідних доопрацювань контенту, як це вийшло з трансформації «Буратіно» у «Пригоди Піноккіо», може певною мірою зменшити якість даного контенту та обумовлює необхідність пошуку нового культурного продукту. По-третє, варто зауважити, що всі постановки є класичними мистецькими практиками без поліфункціонального призначення, тобто не містять жодного додаткового змістовного або інтерактивного навантаження. По-четверте, у контексті інтернаціоналізації та соціального партнерства у театру відсутнє співробітництво з організаціями, які займаються молоддю та дітьми. По-п'яте, постановка «Попелюшки» Дж. Россіні, на нашу думку, орієнтована більше на дорослу аудиторію, адже окрім того, що опера складніша для сприйняття аудиторії завдяки відсутності динаміки на сцені, вона ще втілена на мові оригіналу, що змушує глядачів не лише її дивитися, а навантажувати себе читанням перекладу на екранах.

Дитячий репертуар Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької (далі – Львівська національна опера) характеризується варіативністю форм мистецьких практик для юного глядача. Проаналізувавши постановки театру можна виділити чотири групи заходів, а саме: опери, балети, концертні програми та інтерактивні заходи – екскурсій-квести. Оперний репертуар для юного глядача представлений виставами «Попелюшка», «Лис Микита» та «У пошуках магічної кулі». «Попелюшка» радянського композитора Антоніо Спадавеккіа, за мотивами казки французького

фольклориста та письменника Ш. Перро, переклад лібрето з російської здійснив Р. Лубківський. Режисер постановник вистави Галина Воловецька вдається до різних інструментів атракції уваги юного глядача, а саме кольорова палітра та форма костюмів головних героїв, розроблених художником М. Громиш, яка позитивні образи одягла у світлі (пастельно-білі) тони, а негативних, що створюють гумористичну складову спектаклю – у яскраві кольори – червоні, зелені, сині. Варто зауважити, що з початку російської агресії цей спектакль не ставиться, а з вересня 2022 року його знято з репертуару.

Другою оперою, яка має змішаний характер є опера «Лис Микита» українського композитора Івана Небесного, прем'єра якої відбулася на початку 2020 року. Цей твір був посвятою українському письменнику на замовлення Львівської національної опери. У статті «Поєма Івана Франка «Лис Микита» у постановках театрів України на початку ХХІ століття», аналізуючи рефлексію поеми Івана Франка у вітчизняних театрах, режисер та автор лібрето спектаклю Василь Вовкун зауважує, що ця опера «спрямована на родинний перегляд, тобто містить контент, що викликатиме інтерес дорослих» [4, 107]. Таким чином, він підкреслює домінування орієнтації на юного глядача, а не на дорослу аудиторію. Аналогічно з твором І. Франка, що з кожним новим виданням зміщувався у своїх акцентах на дорослу аудиторію та набував більше сатиричного характеру. Для створення сприятливих умов споглядання цієї вистави, були розроблені сучасні костюми тварин (художник Г. Іпатьєва) з інтерактивними об'ємними масками-капелюхами дизайнера Л. Табачкової, а також яскрава сценографія, головними елементами якої стали світловий супровід спектаклю та 3D ефект у формі мапінгу. Зокрема, зміна подій та настроїв головних героїв відтворювалися за допомогою відповідного кольорового спектру від гніву – червоний, хитрощів – помаранчевий, до ніжності – білий і зелений. Варто звернути увагу, що І. Небесний створив оригінальну музичну партитуру, що включає в себе елементи арій, хорових переспівів, речитативів, постійні зміни ритмічності у міксі модерних, класичних та народних інструментів. Наприкінці 2021 року ця вистава стала лауреатом всеукраїнської театральної премії «Гра», а в 2020 році входила до short-list Шевченківської премії України.

Третя опера «У пошуках магичної кулі» є постановкою переможця конкурсу молодих режисерів та камерної опери Львівської національної опери у 2021 році Антона Литвинова, який об'єднав у виставі найвідоміші оперні партії світової класики В.-А. Моцарта, Дж. Верді, Ж. Оффенбаха та фрагменти музичних творів європейських композиторів. Оркестр театру під орудою диригентки І. Стасишин презентує музичний супровід, а провідні артисти театру Віталій Роздайгора у ролі Лиса Микити та Анастасія Корнютяк – Білочки вокальними партіями дарують дітям у ігровій формі світову оперну спадщину та її сенсуалістське наповнення.

Друга група заходів представлена балетом «Білосніжка та сім гномів» на музику польського митця Богдана Павловського. У постановці І. Храмова який виступив у двох ролях як хореограф та лібретист у 2013 році було представлено своє бачення класичного твору на сцені Львівської національної опери. Нагадаємо, що цей твір був втілений на сцені провідних театрів України, зокрема Національна опера України з 1970-х років та Київський академічний театр опери та балету для дітей і юнацтва (Київська опера), де користується успіхом до нині. Художнє оформлення у вигляді відеоінсталяцій забезпечили В. Босий, Д. Дацишин, а костюми спроектовані художницею Ж. Малецькою. Ця вистава серед дитячого репертуару часто використовується для збору благодійних коштів спрямованих на допомогу дітям різних категорій – інваліди, сироти, діти учасників бойових дій.

Третя група, а саме концертні програми орієнтовані на різні вікові категорії дітей заходи: діти від 2-4 років та молодший шкільний вік. Всі ці програми створені у рамках творчого партнерства музично-освітнього центру «Центр музичного розвитку «ТЕМРО»» та Львівської національної опери. Загальна назва циклу проєктів «Привіт, оперо!», де художній образ Лиса Микити здійснює інтродакцію до світу театру та музики. Відзначимо маркетингову складову для атракції молодого глядача у формі бонусних іграшок. Діяльність центру значну увагу приділяє просвітницькій роботі у сфері музичного мистецтва в інтерактивних формах. Його референтними групами є діти та дорослі, однак у нашому аспекті ми розглядаємо лише заходи, що відбуваються на базі театру.

Креативним менеджером та автором ідеї всіх заходів виступає українська музикант, диригентка Ірина Вакуліна.

У своєму репертуарі Львівська національна опера має такі концертні програми для дітей віком 2-4 роки, які мають загальну назву «Забавлянки для дітей»: «Скандинавський натюрморт», «Космічна мандрівка», «Загадки весни», «Пригоди на Дикому заході», «Зіронька для Моцарта», «Бал іграшок», «Як їжачок свою хатку чепуривав», «Валентинки для дитинки, або пригоди пана Добряка», «Тарабани - Барабани», «Комашиний концерт» та «Лабораторія музичних інструментів». Всі вони містять в собі інтерактивний характер, щоб утримати увагу та зацікавлення дітей і тривають до 1 години. Проходять вистави у формі гри або казкової розповіді із застосуванням інклюзивності аудиторії. Їх мистецькою платформою є Дзеркальна зала. Ведучою більшості заходів є фахівець із музичного мистецтва Н. Завісько, а музичний супровід – струнний квартет театру, віолончель та фортепіано. Ці програми можна поділити на дві групи: загальноосвітні та присвячені святам. До першої належать такі концертні програми:

- «Скандинавський натюрморт» присвячений розкриттю природи та культури країн Скандинавії. Основним інструментом залучення є малювання картини дітьми;

- «Космічна мандрівка» розповідає про галактичні пригоди та її жителів (зірки, планети). Інтерактивна форма – ритміка та танець;

- «Загадки весни» – концерт-гра про весняні обряди та традиції. Методи взаємодії з аудиторією виконання з нею веснянок та гаївок;

- «Пригоди на Дикому заході» – розважальна програма присвячена тематиці вестернів, ковбоєм та музиці в стилі кантрі. Інтерактивна форма – ритміка та танець;

- «В горах» – інтерактивний концерт, який через призму історії про деревце розповідає дітям про добро та зло і природу рослин. Інструмент залучення через дії;

- «Зіронька для Моцарта» – музична історія про маленького Вольфганга, що шукав свою мрію. У програмі використано музику австрійського

композитора А.-В. Моцарта, що визнана однією з найсприятливіших для духовного розвитку дітей;

- «Тарабани - Барабани» – інтерактивний концерт, який ознайомлює маленьких глядачів з ударними музичними інструментами (перкусія). Програма побудована на творах сучасного італійського композитора А. Ферранте та композиторів минулого Й. Андерсена, К. Сен-Санса, М. Равеля та інших;

- «Комашиний концерт» – програма для дітей, що в синтетичній формі – ритміка та музика дозволяє ознайомитися з музичною грамотою спостерігаючи за життям «літніх комашок»;

«Лабораторія музичних інструментів» – інтерактивна концертна програма, яка допомагає дітям пізнати основні музичні звуки та інструменти, що їх відтворюють. Однією з основних методик використано комбінацію інклюзивності через пошуки елементів інструментів разом з конферансом. Музичною основою спектаклю стали твори Л. Боккеріні, В.-А. Моцарта, Й. Пахельбеля, Е. Елгара та інших;

- «Пригоди в лісовій музичній школі» – програма складається з музичних творів відомих композиторів та спрямована на вивчення музичних інструментів в інтерактивних формах.

Друга група концертних програм для наймолодшого глядача пов'язана з різними пам'ятними датами або святами:

- «Бал іграшок» – концерт до свята закриття театрального сезону у формі балу для наймолодших глядачів. Інтерактивна форма – ритміка та танець;

- «Як їжачок свою хатку чепував» – інтерактивний захід присвячений післяріздвяній історії їжачка, де розповідається про його новорічні свята. Інструмент залучення через дії;

- «Валентинки для дитинки, або пригоди пана Добряка» – посвята до Дня Валентина у формі інтерактивного концерту, де діти ознайомлюються з цінностями любові, доброти, ніжності. Основним інструментом залучення є складання пана Добряка.

Для молодшого шкільного віку у рамках програми Львівської національної опери «Привіт, оперо!» є концерт «Мандрівка чарівних звуків». Вистава

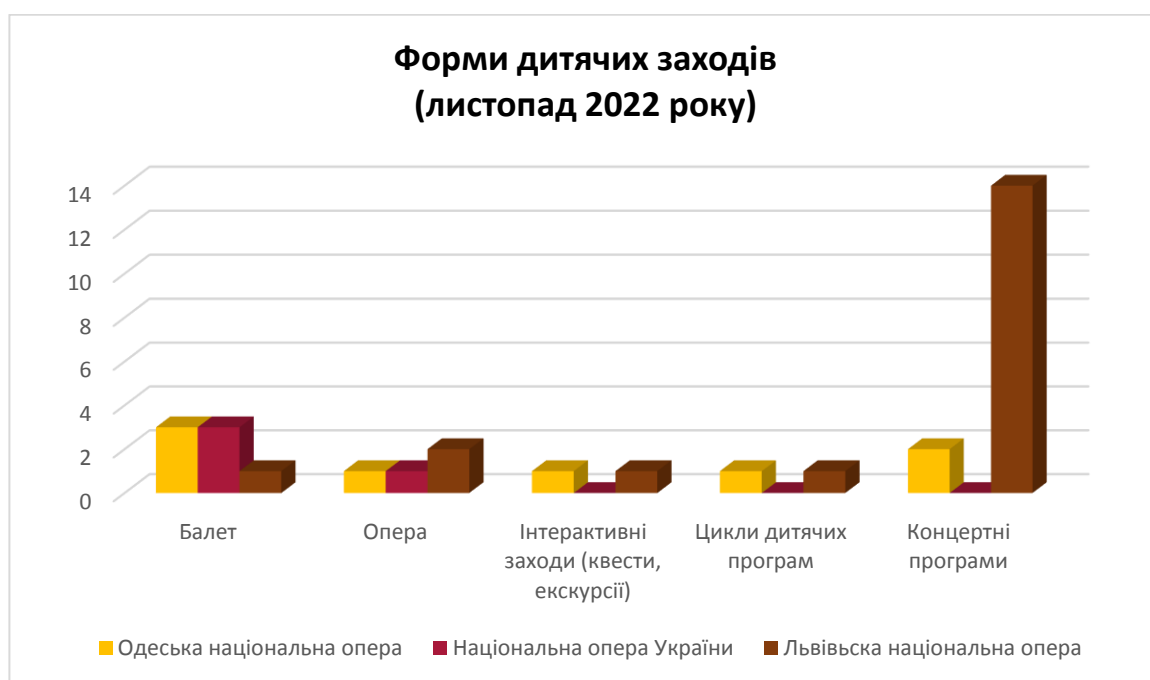
відбувається у великій глядацькій залі і розрахована на ширшу аудиторію. Режисер цієї програми М. Барановський побудував виставу так, що ознайомлює з основами музичного мистецтва та його жанрами у формі замальовок різних епізодів із класичних творів, які висвітлюють варіативність форм музики та звуків. У програмі використовують твори відомих українських та європейських композиторів М. Лисенка, В.-А. Моцарта, Г. Доніцетті, Б. Павловського та інших.

Четверта група у Львівській національній опері презентована у формі театралізованої екскурсії – квесту «Сходинок до Парнасу». Вперше, екскурсія відбулася у 2017 році, основною метою її було зацікавлення та атракція ширшої аудиторії до театру. Як пише голова літературного відділу театру Н. Труш «Основне гасло цього проєкту – «Запроси батьків до театру»», тобто привернути увагу батьків шляхом розваг та вражень їх дітей і трансформувати в зростання кількості глядачів для дорослого репертуару та розвитку театральної культури [22]. Відповідно до задуму режисера заходу Р. Валька, діти долучаються до інсайдерського погляду на творчий процес – історія створення львівської театральної перлини, репетиційна складова, грим, декорації, костюми, музичні замальовки, хореографічні фрагменти та приміщення за лаштунками.

На матеріалах дитячого репертуару Львівської національної опери можна визначити такі його особливості: полівекторність, комплексний характер та креативний маркетинг. Полівекторність маніфестується у формі різних типів мистецьких практик, нами виділено чотири групи: опери, балети, концертні програми та інтерактивні екскурсії-квести. Комплексний характер презентовано партнерством з різними громадськими організаціями, особливо із Центром музичного розвитку «ТЕМРО», орієнтація діяльності якого поєднання просвітницької роботи із мистецькими практиками для дітей від 2 років. Креативний маркетинг втілений у брендингу мистецьких практик, а саме створення окремого циклу концертних програм «Привіт, оперо» та його бренду Лиса Микиту, який допомагає подорожувати до різнобарвного світу музичного театрального мистецтва.

Таким чином, проаналізувавши дитячі мистецькі практики трьох національних опер Одеси, Києва та Львова, можна виявити кількісні показники форм заходів, позитивні та негативні тенденції.

Кількісні показники розкрито за такими формами культурно-мистецьких заходів станом на листопад 2022 року – опера, балет, концертні програми, цикли дитячих програм, інтерактивні заходи (екскурсії, квести).

Позитивні та негативні аспекти у мистецьких практиках оперних театрів, що входять до предмету дослідження, можна розкрити за такими критеріями:

- актуальність контенту;
- інтерактивність;
- соціальне партнерство;
- український культурний продукт;
- креативний маркетинг.

Критерії	Одеська національна опера	Національна опера України	Львівська національна опера
Актуальність контенту	+	+	+
Інтерактивність	+	-	+
Соціальне партнерство	+	-	+
Український культурний продукт	-	+	+
Креативний маркетинг	-	-	+

Актуальність контенту, на нашу думку, є доволі суперечливою у досліджуваних оперних театрах Києва та Одеси, адже поряд з модерними постановками були класичні балети з контентом популярним у період Радянського Союзу і можуть недостатньо гарно сприйматися сучасним юним глядачем. Станом на вересень 2022 року дитячі практики порівняно з 2021 роком пройшли певні трансформації, зокрема, постановки з вище зазначеним контентом знято, зокрема це вистави «Буратіно» (Київ), «Чіполіно» (Одеса) та «Попелюшка» (Львів). Одеська національна опера розпочала підготовку двох балетів «Білосніжка» Б. Павловського та «Дюймовочка» Ю. Шевченка на заміну знятим з репертуару. Натомість, Національна опера України здійснила спробу переформатування вистави «Буратіно» Ю. Шевченка в «Пригоди Піноккіо», де за умов збереження музики модифікували зміст із «дитини театру» до «перетворення ляльок на людей». На нашу думку, така перебудова постановки вказує на відсутність креативних процесів, адже старий сюжет було приховано під класичною казкою К. Коллоді, що впливає на якість вистави.

Інтерактивність на високому рівні представлена у Львівській та Одеській національних операх у формі ряду концертних програм та квестів для дітей різного віку. Натомість, Національна опера України немає жодного спектаклю та

заходу в репертуарі із залученістю глядачів, що створює ефект відчуження аудиторії. Також варто звернути увагу на італійсько-українську виставу цього театру «Попелюшка», яка йде іноземною мовою і складна для сприйняття юному глядачу.

Соціальне партнерство, у нашому дослідженні, – це співробітництво з різними громадськими організаціями та студіями зорієнтованими на юного глядача. На високому рівні це партнерство реалізоване в Львівській національній опері у рамках співпраці з Центром музичного розвитку «ТЕМРО», яка має 13 концертних програм та 1 камерну оперу «У пошуках магічної кулі». Одеська національна опера має спільні проєкти із хореографічною школою С. Антипової – «Пітер Пен» та «Червона шапочка». На жаль, у Національній опері України такий тип співтворчості відсутній.

Під українським культурним продуктом, ми маємо на увазі, твори українських композиторів. Проаналізувавши, дитячі репертуари трьох вищезазначених оперних театрів було виявлено, що Одеська національна опера мала до 2022 року дитячі постановки на музику російських та радянських композиторів, а восени 2022 році у них в репертуарі з'явилась «Білосніжка та семеро гномів» радянського композитора Е. Колмановського, однак варто додати, що театром оголошена підготовка «Дюймовочки» на музику Ю. Шевченка. Натомість у Національній опері України є твори київського композитора Юрія Шевченка, а у Львівська національна опера – композитора Івана Небесного. Останній критерій, креативний маркетинг втілений лише у Львівській національній опері у формі виробництва іграшок.

2.3. Фестивальна та конкурсна діяльність національних опер Києва, Одеси та Львову

Відповідно до енциклопедії «Британіка» фестиваль – це організована серія вистав (видовищ/перфомансів) [51].

Зважаючи на предмет нашого дослідження у наше поле аналізу потрапляють, зважаючи на характер діяльності закладу культури, музичні

фестивалі. Український дослідник М. Швед у своїй монографії «Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики», розкривши дефініцію музичного фестивалю у контексті глокалізаційного та глобалізаційного вимірів, пропонує свої групи моделей музичних фестивалів. Критерієм дослідник обрав організаційно-концептуальну специфіку. М. Швед виділяє «типові» моделі фестивалів, а саме: пост-пленумна та прозахідна [41, 314-319]. Перша модель характеризується стилем організації нагадує пленуми спілки композиторів, а саме презентативною природою, тобто акцент здійснюється на ознайомлення з новинками. Також модель сфокусована в основному на національний культурний продукт, а не міжнародний, тобто домінування вітчизняних авторів та постановок. На думку композитора М. Шведа, остання тенденція рано чи пізно приведе до стагнації та маргіналізації фестивалю [41, 315-316]. Друга модель побудована на зразках фестивалів Західної Європи, де основою концепції фестивалю є авторська креативна ідея. До її особливостей, М. Швед також відносить широке залучення міжнародних зірок з інших держав, мистецькі проекти, що несуть в собі міждисциплінарний, пост-модерний, модерний зміст [41, 319].

Фестивальна та конкурсна діяльність досліджуваних нами театрів, на нашу думку, має два основні аспекти, які ми будемо розкривати, а саме: власні фестивалі, де організаторами виступають театри, та співробітництво з фестивалями/конкурсами, де театр виступає мистецькою платформою для творчої комунікації.

У фестивальному доробку Одеського національного театру опери та балету є два власних великих фестивалі, концепція яких була розроблена відповідно до сезонної тематики зимового та літньо-осіннього періоду. Фестиваль «Оksamитовий сезон в Одеській опері» припадає на кінець серпня початок вересня. Він характеризується симбіозом музичних подій різних напрямків від опер до концертних програм за участі провідних оперних театрів України та світових оперних зірок. У 2021 році відбувся VI фестиваль приурочений до святкування 30-річчя незалежності України. Фестиваль проходив у трьох сценічних просторах open-air (Потьомкінські сходи та Театральна площа) та в

самому театрі. Організатори прагнули поєднати кращі надбання української музичної та театральної культури з сучасним європейським контентом про що свідчить набір заходів, що увійшли до програми минулорічного фестивалю, а саме: опера, балет, ораторія та концертні програми симфонічних оркестрів під орудою провідних диригентів України та світу. Концерти «Українська Одиссея» Хоберта Ерла із оркестром одеської філармонії, «Україна – світу» та презентація проєкту Українського культурного фонду «Ковчег Україна: музика» найвідомішої української диригентки Оксани Линів, присвячений розвитку української музики десяти століть у супроводі технологій голографії та additional reality. Найкращі зразки світового балету у виконанні артистів театру втілено у концертній програмі «Odessa Ballet Gala Classic & Modern». Також варто звернути увагу на підкреслення творчого партнерства з західноєвропейськими митцями регіону Бенілюксу. Наприклад, постановником опери «Богема» Дж. Пучіні став бельгійський режисер Ж.-Ф. Д'онд, при цьому його колеги художники виступили авторами сценографії (М. Кнопс) та костюмів (Н. Авентс). Ораторія Карла Орфа «Carmina Burana» створена та презентована у хореографічній версії голландського митця Герарда Мостерда, який вже мав досвід роботи з такими київськими колективами як Балет-Модерн Р. Поклітару та Хор «CREDO». Основним елементом сценографії є відеоінсталяції С. Кокке.

На перетині вересня та жовтня 2022 року в умовах війни театр провів VII фестиваль «Оksamитовий сезон в Одеській опері». Програма фестивалю охоплювала ряд різних прем'єр: «Катерина» О. Родіна, «Подорож маленького музиканта» (дитяча програма), перлинами стали балет «Сюїта À LA DANSE: від класики до сучасності», концерт хорової музики Бароко, «Orchestra Classica Docentro» та гала-концерт до 135-річного ювілею будівлі Одеської національної опери. Фіналом сезону стала експозиція присвячена декаді музею театру «THE ART OF VICTORY» про творчість в умовах війни.

У січні 2021 році відбулася прем'єра нового фестивалю «Зимовий променад в Одеській опері». Він являє собою синтетичний захід, який об'єднує в собі балетні, оперні вистави та концертні програми із залученням митців із інших країн. Автором ідеї проєкту є головний диригент театру В. Чернухо-Воліч,

а художнім керівником заходу Н. Бабіч. Перший фестиваль у своїй програмі містив культурний продукт українських митців, а саме балети, концертні програми, хорівий вернісаж та симфонічну програму до свята всіх закоханих, присвячену тематиці трагічної любові шекспірівських героїв Ромео та Джульєти у версіях композиторів світової спадщини (Зимовий променад). Варто зауважити, що фестиваль відкривала вистава-переможець всеукраїнської театральної премії «ГРА» «La Traviata». На початку 2022 року відбувся Другий фестиваль, який порівняно з попереднім, де були представлені вистави лише українських команд, включав постановки театру у кооперації з іноземними артистами. Особливу увагу варто звернути на виставу «Мадам Баттерфляй», прем'єра якої відбувалася ще у 2019 році. У її створенні брали участь представники різних західноєвропейських держав, а саме Австрії – режисер А. Прейслер, Нідерландів – художник К. Спангак, Німеччини - дизайнер костюмів У. Кремер, Франції – постановник пластики А. Коместаз. Диригентом виступив український музикант Ігор Чернецький.

Конкурсна діяльність театру представлена I Міжнародним конкурсом молодих оперних співаків, який заснований за ініціативи Одеської опери. Перший конкурс мав відбутися в червні 2022 року, однак у зв'язку з російською воєнної агресією проти суверенітету України, його було перенесено на невизначений час. Однією з головних цілей цього заходу – було інформування молоді про тенденції розвитку оперного мистецтва, виховання рефлексії оперних творів та відкриття нових талантів. Організатори передбачали, що лауреати конкурсу будуть мати можливість виконання партій у постановках театального сезону 2022-2023 років [30].

В якості мистецької платформи Одеська національна опера протягом багатьох років є арт-простором Одеського міжнародного кінофестивалю. У серпні 2021 року традиційно відкриття фестивалю з святковою церемонією відбувся в театрі на якій були присутніми відомі українські та світові зірки. Так як XII фестиваль був приурочений до 30-річного ювілею заходу, однією з найцікавіших подій стала програма відбору у секції «Національний корпус», де відбулися прем'єри культурного продукту національного кіномистецтва.

Національна опера України серед власних фестивалів має міжнародний фестиваль «Ballet.ua». Восени 2021 року його було проведено вперше. Ідеологом та креативним директором цього фестивалю виступила художній керівник балетної трупі театру О. Філіп'єва. Цей захід організовано у співпраці з організацією «Гільдія АРТ», яка виступила меценатом головних нагород. Серед учасників фестивалю були представники провідних театрів опери та балету Дніпра, Києва, Харкова, Львову та Одеси. У гала-концерті взяли участь солісти найкращих театрів Франції (Opera National of Paris), Великобританії (The Royal Opera House, the English National Ballet), Німеччини (The Theatre of Kiel) та Литви (The Lietuvos National Opera and Ballet Theatre).

Також Національна опера України виступає мистецької платформою для проведення різноманітних творчих конкурсів та фестивалів. Серед останніх це проведення на їх базі Міжнародного київського фестивалю-конкурсу балетного мистецтва «Ballet Open Space» у 2018 році. Організаторами якого стали солісти театру та медіа зірки К. Кухар та О. Стоянов. Фестиваль мав широкий спектр країн учасників – Казахстан, Франція, Сполучені штати Америки, Німеччина та Італія. На початку жовтня минулого року театр став креативним простором для фіналу Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені Павла Вірського та гала-концерту колективів в честь його закриття.

На базі Національної опери України проходить також відомий Міжнародний балетний фестиваль «Grand Prix Kyiv» його креативним ідеологом став японсько-український хореограф, народний артист України Нобухіро Терада. Відповідно до концепції фестивалю його головною місією є відкриття нових талантів та інтернаціоналізація педагогів, балетмейстерів та артистів класичного балету з різних куточків світу. Він являє собою симбіоз конкурсу та фестивалю. Розпочинав конкурс своє існування як невеликий локальний некомерційний, однак з 2016 року він отримав статус міжнародного, а з 2019 року проходить під патронатом транснаціональної організації ЮНЕСКО, що підкреслює високий статус участі в ньому та рівень журі. У 2021 році до нього входили найяскравіші представники балетної світової еліти – В. Малахов, Л. Сарафанов, А. Ананіашвілі (Грузія), С. Аувазоглу (Туреччина), О. Філіп'єва,

3. Зіруї (Китай), Л. Ілер та Мінь Фам (Франція). В 2022 році фестиваль мав відбутися на початку червня, однак у зв'язку з російською агресією його перенесено на невизначений час [54].

У Львівській національній опері одним з головних фестивалів є Міжнародний фестиваль оперного мистецтва імені Соломії Крушельницької. Цю постать було обрано з трьох причин: як символ українського оперного спадку у світовій історії, історії Львова та патронеси оперного театру міста. На цей момент відбулося 17 фестивалів [42]. Останній з них був приурочений до тридцятирічного ювілею фестивалю та супроводжувався гучними подіями, що набули назв «імпресій», зірками світового оперного мистецтва та високоповажними гостями фестивалю – перша леді України відкривала фестиваль. Програма заходу складалася з 9 імпресій представлених різними творчими колективами, а саме: «Краков'яки і Гуралі» (Вроцлавська опера), «Salomea», «Служниця-пані» (Львівська національна опера), «Набукко» (Одеська національна опера), «Opera rustica» (Київська камерата), «Дон Карлос» (Національна опера України), Гала-концерт та унікальний концерт з мініопер у виконанні видатного австрійського баритона Руперта Бергмана.

З 1991 року театр має власний конкурс в честь патронеси театру – Міжнародний конкурс оперних співаків імені Соломії Крушельницької. За весь період існування він проходив лише 5 разів. Його особливістю було міжнародне жюрі та українські компоненти. У 2022 році Україна святкує 150-річний ювілей від дня народження найвідомішої української оперної співачки в світі Соломії Крушельницької. У листопаді 2022 року мав відбутися шостий фестиваль приурочений до цієї пам'ятної дати, де одним з головних елементів є виконання зразків української академічної класики – М. Лисенка, Д. Веделя, Д. Бортнянського, М. Березовського та ряду сучасних композиторів. Відповідно до «Умов VI Міжнародного конкурсу оперних співаків імені Соломії Крушельницької», конкурс проходить у три тури. Перший тур передбачає виконання у супроводі фортепіано, другий – симфонічного оркестру, а третій – у постановках Львівської національної опери [39]. Варто зауважити, що у зв'язку

з російською агресією проти України та високим рівнем небезпеки, конкурс було перенесено на листопад 2023 року.

Також за підтримки Українського культурного фонду у 2021 році Львівською національною оперою організовано Конкурс камерної опери для молодих композиторів та режисерів, який відбувся у грудні. Відповідно до назви, конкурс передбачає дві номінації «камерна опера» та «режисура». Головною метою конкурсу є створення сприятливої креативної та мистецької платформи для молодих професіоналів сценічного та музичного мистецтва. Одним з головних нагород є постановка переможців у Львівській національній опері, а саме постановка камерної опери, яка зайняла першу премію у театральному сезоні 2022-2023 року. До складу журі входили музикознавець та креативний директор «Оперного вікенду» Г. Дуб, українські композитори Б. Фроляк, О. Щетинський, М. Швед та режисери В. Вовкун і Г. Воловецька. Минулого року лауреатом конкурсу стала драма «Сон Прокули» композитора Є. Петрова у постановці молодого режисера А. Литвинова [19].

Відповідно до програми розвитку театру генерального директора-художнього керівника народного артиста України В. В. Вовкуна «Український прорив» одним з головних завдань є «це вихід з театру-музею, в якому світ завмер і відсутні будь-які живі рефлексії» та створення платформ для дискусій культурологічного та мистецького характеру [6]. Протягом останніх років театр виступає дискусійними студіями та платформою для інших міжнародних фестивалів. У нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на найбільших фестивалях та конкурсах останніх років, які використали сценічний простір Львівської національної опери для презентації та перфомансу. У 2021 році на базі театру відбувся Міжнародний фестиваль музики Маттіаса Кендлінгера, австрійського диригента, який активно гастролює в країнах Західної Європи разом зі своїм оркестром K&K Philharmoniker, що був створений за його ініціативи у 2002 році. До їх доробку належить понад 30 студійних записів, виступи на європейському телебаченні Німеччини, Данії, Австрії, участь у різноманітних концертних програмах та фестивалях. Композитор разом зі своїм колективом є симбіозом класики із сучасною академічною музикою, зокрема

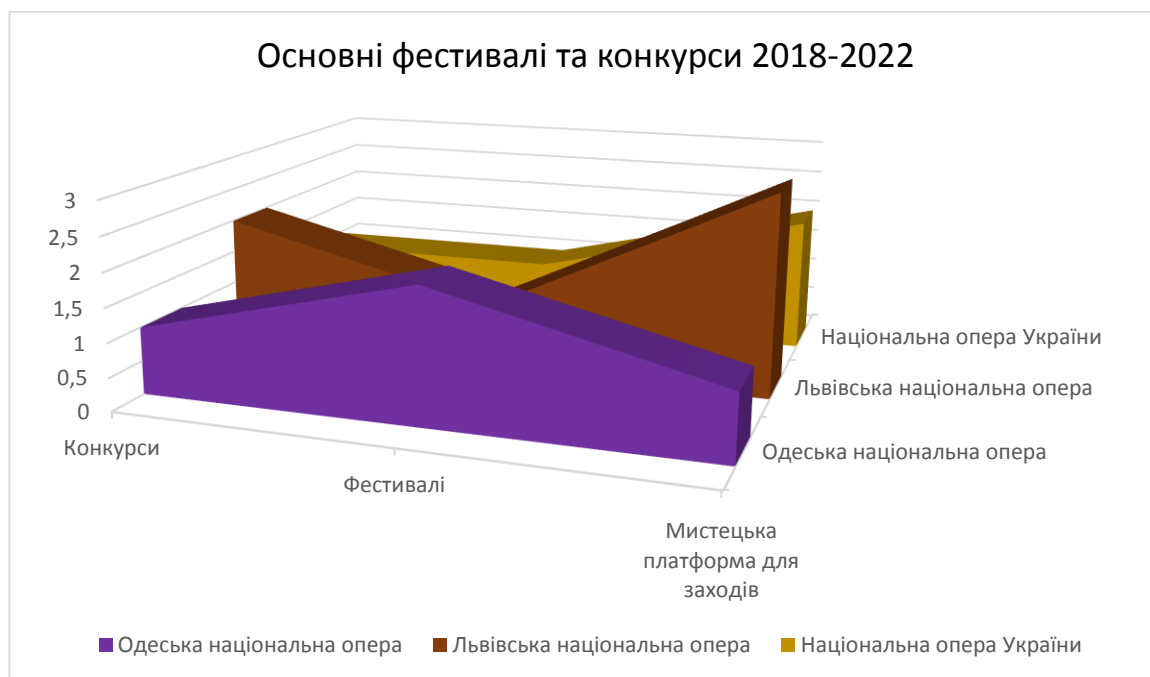
одними з їх останніх спільних робіт є музичні твори «Healing» та «Larissa» представлених на фестивалях Австрії [55].

У 2021 році Львівська національна опера виступила партнером музичного фестивалю відомої українсько-німецької диригентки Оксани Линів LvivMozart, який стартував 2017 році. Відповідно до концепції фестивалю – це мистецький проєкт, який спрямований на об'єднання навколо себе талановитих музикантів та митців світу. Назва цього фестивалю обумовлена тим, що син В.-А. Моцарта Франц Ксавер Моцарт, що мешкав у місті на початку XIX століття та заснував там першу музичну спілку «хорове товариства Святої Цецилії». За задумом арт-директора фестивалю О. Линів, основним завданням цього заходу є «вийти за межі традиційних місць, де люди звикли слухати класичну музику, адже насправді класика не знає кордонів» [61]. На базі театру відбувся заключний гала-концерт як кульмінація фестивалю.

У червні 2022 року в умовах воєнного стану на мистецькій платформі театру відбулася презентація та відкриття Міжнародного театрального фестивалю «Мельпомена Таврії». У цьому році він був 24 і вперше не в межах Херсонщини. Креативний директор фестивалю народний артист України О. Книга на прес-конференції зауважив, що новий формат проведення заходу – коли всі учасники представляють свої вистави онлайн-трансляціями з власних майданчиків. У фестивалі взяли участь не лише українські театральні колективи, а й представники Японії, Португалії, Румунії, Туреччини, Грузії та інших країн. Церемонія відкриття відбувалося у формі театралізованого перфомансу «МИ» за мотивами поезії А. Матвійчука у Дзеркальній залі театру. У цьому випадку театр виступив як платформа для підтримки театральних колективів, які були змушені покинути свої міста із-за російської окупації та транслювати ідею солідарності і єдності народу України у боротьбі з агресором.

Таким чином, розглянувши фестивальну та конкурсну діяльність досліджуваних нами театрів за період 2020-2022 року, можна виділити деякі тенденції у цьому аспекті функціонування. По-перше, що проаналізувавши, основні фестивалі та конкурси можна відзначити, що свої заходи має кожен

театр, окрім цього вони постійно виступають мистецькою платформою для інших конкурсів та фестивалів різних видів мистецтв.

По-друге, спираючись на моделі фестивалів М. Шведа можна відзначити, що фестиваль «Оксамитовий сезон в Одеській опері» представлений національним культурним продуктом і відповідає моделі пост-пленумних фестивалів. Цікавою тенденцією є відсутність учасників-вистав з інших театрів України. Натомість, Львівська національна опера та Національна опера України має фестивалі прозахідної моделі – де традиційні прем'єри міксуються з виступами світових зірок опери і балету (BalletUA об'єднав зірок Opera National of Paris, The Royal Opera House, the English National Ballet, The Theatre of Kiel) та модерними постановками (проект мініопер Руперта Бергмана під час XVII Фестивалю оперного мистецтва імені Соломії Крушельницької).

По-третє, варто відзначити спрямованість фестивалів театрів, а саме односторонність оперних театрів Києва та Львова. Зокрема, основний фестиваль BalletUA, заснований О. Філіп'євою присвячений лише хореографічному мистецтву, що для громадськості висвітлює домінування балетної складової театру над оперною. Натомість, Львівська національна опера акцентує свою увагу на оперному мистецтві. У цьому випадку, це можна обґрунтувати

використанням бренду Соломії Крушельницької – частини світової оперної спадщини, адже театр носить її ім'я. Одеська національна опера має два фестивалі поліжанрового формату, а саме у програмах містяться балетні та оперні вистави.

По-четверте, на нашу думку, аналізуючи учасників фестивалю ми акцентуємо увагу на відносну «закритість» фестивалю «Зимовий променад в Одеській опері», адже у програмі представлені лише власні нові та відомі вистави театру без запрошених учасників фестивалю з інших регіонів України або міжнародних. У 2022 році на фестивалі були представлені дві вистави театру із змішаними творчими командами «Мадам Баттерфляй» (спільно з митцями Австрії, Франції, Нідерландів, Німеччини та інших країн) та «Набукко» (запрошений відомий молдавський диригент – О. Самоїле та український режисер – В. Вовкун). У свою чергу фестивалі Національної опери України та Львівської національної опери мають широкий спектр міжнародних учасників.

По-п'яте, серед основних тенденцій у конкурсній діяльності можна виділити наявність у кожному театрі профільних конкурсів балетного (Київ) або оперного мистецтва (Львів та Одеса). Позитивною рисою є спроба синтезу сценічного та музичного мистецтва у Львівській національній опері на прикладі її Конкурсу камерної опери для молодих композиторів та режисерів.

По-шосте, загальною рисою всіх досліджуваних нами театрів є курс відходу від закритості («негнучкості») театру до відкритого арт-дискурсу завдяки міжнародному партнерству, спільним проектам та співпраці з іншими мистецькими колективами України – театри виступають дискусійною та арт-платформою у соціокультурному та професійному просторі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Аналіз текстури репертуарів національних опер Києва, Одеси та Львову для дорослої аудиторії дозволив виокремити такі основні показники – опери, балети та концертні програми, та з'ясувати рівень промоуції українського контенту. Зокрема, було визначено, що у різних театрах домінують різні мистецькі напрямки, наприклад у Національній опері України – балетна складова, у Львівській національній опері – музична та оперна, натомість Одеська національна опера має відносно збалансоване представництво всіх трьох напрямків. Також варто відзначити, що у Львівській національній опері до репертуару входять класичні оперети. Завдяки кількісному аналізу було з'ясовано відсоткову частку національного контенту, а саме постановки на твори українських композиторів у дорослому репертуарі.

Дитячий репертуар досліджуваних оперних театрів було проведено на основі таких показників як актуальність контенту, інтерактивність, соціальне партнерство, український культурний продукт та креативний маркетинг. Щодо фестивальної та конкурсної діяльності, то аналіз цих напрямків діяльності дозволив визначити, що лише два театри Львівська національна опера та Одеська національна опера мають свої конкурси, при цьому у Львові їх два та різного спрямування – опера, камерна опера, режисура. Також проаналізована фестивальна діяльність, де підкреслено поліжанровість фестивалів Одеської національної опери – «Зимовий променад в Одеській опері» та «Оksamитовий сезон в Одеській опері». Також відзначено, що всі театри виступають арт-платформою для інших закладів культури та їх фестивалів.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У МІЖНАРОДНІЙ, БЛАГОДІЙНІЙ ТА МЕДІА ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Мистецькі практики національних опер Києва, Львову та Одеси: міжнародний та благодійний виміри

Не зважаючи на російську агресію, артисти Національної опери України продовжували свою творчу діяльність на міжнародному рівні у формі участі у фестивалях, гастролях, брали участь у концертних програмах. У нашому дослідженні ми окреслимо основні події 2022 року.

Представники Національної опери України представляли національну культуру на міжнародній виставці сучасного мистецтва *Biennale di Venezia*. Елементом цьогорічної програми була маніфестація національного культурно-мистецького простору та його протистояння колоніалістському наративу «руського міра». Артисти виконали твори української музичної спадщини: Д. Бортнянського, М. Березовського, М. Лисенка, О. Білаша, М. Скорика, Є. Станковича та інших.

На чолі з диригентом Богданом Плішем артисти театру на початку липня 2022 року взяли участь у проєкті «*Le vie dell'Amicizia*» в рамках фестивалю опери та класичної музики – *Ravenna Festival*, який 1990 році заснувала Марія Крістіна Мацавіллані, дружина диригента Рікардо Муті. Арт-директорами фестивалю є відомі італійські митці Франко Масотті та Анжело Нікастро. Перший відомий своїми графічними роботами та візуальними видовищами на фестивалях та у театрах, працював з такими відомими арт-виданнями як «*Scena*», «*Alfabeta*», «*CD Classica*», «*Musica Viva*», «*Auditorium*», «*Giornale della Musica*», керує проєктами присвяченими музиці «*Transcaucasia*» (проєкт про вірменські та грузинські музичні традиції), «*Un'Idea del Nord*» (проєкт про музику країн Скандинавії та Прибалтики). А. Нікастро – знаний музикант та музикознавець, арт-директор оперних та танцювальних сезонів театру Аліг'єрі та Фондації Ренати Тебальді (*the Fondazione Renata Tebaldi*) під патронатом цього фонду проходить конкурс оперного співу імені цієї відомої

оперної виконавиці (сопрано) [73]. Концерти артистів відбулися у Франції (м. Лурд) та Італії (м. Лоретто).

Навесні 2022 диригент театру Алла Кульбаба долучилася до міжнародного мистецького проєкту Хорватського національного театру Загребу у якості диригента-постановника «Тоски» Дж. Пуччіні. Варто зауважити, що спочатку хорвати планували ставити оперу П. Чайковського у співробітництві з російськими артистами, однак після початку російської агресії вони розірвали з ними контракт і прийняли рішення у знак підтримки та висловлення солідарності українському народу у їх боротьбі за незалежність поставити спільну роботу з італійськими, хорватськими та українськими митцями. Відповідно режисером став Маріо Пантіджіо, оперні партії виконали хорватські артисти К. Колар, М. Серафін, Т. Музек, Дж. Сіріан.

У липні 2022 року головний диригент опери М. Дядюра виступав на II Міжнародному фестивалі «LNOBT Open» заснованого Литовським національним театром опери та балету. Він був удостоєний честі диригувати один з найвідоміших музичних символів незалежної Литви оперу А. Понк'еллі «Литовці» («I Lituani»), створену за твором польського поета Адама Міцкевича «Конрад Валенрод, історична повість з литовського та пруського життя».

Артисти балету театру серед яких О. Потьомкін, Д. Чеботар, С. Гаркавий запрошені до міжнародного хореографічного проєкту Іржі Бубенічка, за мотивами роману одного з яскравіших письменників-абсурдистів Франца Кафки «Процес», у Кошицькому державному театрі. Наприкінці цього року та наступного заплановані гастролі по найбільших містах Словаччини разом з цим спектаклем та презентації його на міжнародних фестивалях Європи. Також актори театру разом зі здобувачами хореографічних училищ Києва та Харькова провели ряд концертів в різних містах Словаччини, включаючи Братиславу та закінчили великим благодійним концертом в місті Кілі.

Солістка А. Позняк за підтримки посольства України в Албанії, виступила в ролі Ульріки в опері «Бал-маскарад» Дж. Верді на сцені Тиранського театру опери та балету. У серпні з успіхом відбулися гастролі театру у Японії, де вони представили для японської публіки найкращі зразки світового балету та опери.

Міжнародна діяльність Львівської національної опери у 2022 році характеризується трьома основними векторами: арт-діяльність, благодійність та громадянська інклюзивність.

Навесні відбулися з успіхом гастролі артистів балету театру у Польщі, зокрема у рамках реалізації проєкту «Freedom Tour» артисти під керівництвом Андрія Мусорина презентували у місті Гданську кращі зразки хореографічних постановок театру на сцені Опери Балтицької (Opera Bałtycka). Головною місією цього заходу є висвітлення культурної спадщини українського мистецтва у призмі європейського арт-простору та налагодження соціокультурних зв'язків між державами. У цей період представники оперної трупи (Д. Литовченко, О. Лановий та І. Кравченко) разом з артистами балету взяли участь у концертній програмі «Gale Kierurowska» у місті Біла Підляська. Захід, організований за сприянням фундації «ORFEO» відомого польського діяча музичної культури Богуслава Качинського, спрямований на маніфестацію музичних здобутків України та підтримку польського народу у трагічних подіях, які переживає Україна.

У червні 2022 року артисти балетної трупи театру взяли участь у гала-вечорі, з постановкою адажіо з балету «Ближче, ніж кохання» К. В. Глюка, в рамках міжнародного танцювального фестивалю «CHOREA GALA», який традиційно відбувається на початку літа у Братиславі. Особлива локація – відкрита сцена на березі Дунаю створює креативну арт-атмосферу. Основною метою фестивалю є презентація найкращих зразків сучасного балету. Про рівень фестивалю та його популярність свідчать його учасники серед яких Балет Мілану (Balletto di Milano), Національний балет Португалії (National Ballet of Portugal), Національний балет Канади (National Ballet of Canada), національний балет Естонії (National Ballet of Estonia), Чеський національний балет (Czech National Ballet), Балет Віктора Уллате (V́ctor UllateBallet) та інші [47].

У цей же період солісти театру взяли участь у міжнародному вокальному конкурсі – XI International Stanisław Moniuszko Vocal Competition Національної польської опери (the Polish National Opera, Teatr Wielki). Фестиваль заснувала у 1992 році відома польська вокалістка сопрано Марія Фолтин на честь

композитора XIX століття Станіслава Монюшка. Фестиваль відбувається раз на три роки та збирає кращих молодих оперних співаків Європи. У цьому році артисти Львівської національної опери отримали нагороди – Ю. Засімова, В. Тишков та М. Мазур.

28 травня 2022 року у Львівській національній опері відбувся спільний концерт музичної спільноти України та Польщі під назвою «Солідарність». Назва заходу містить в собі багатовимірність, по-перше, це символ співпереживання та підтримки, по-друге, це європейські цінності, а по-третє – це символ боротьби за демократичні принципи польського народу проти радянської диктатури на чолі з Лехом Валенсою. Разом із музикантами театру польський диригент Вінсент Козловський виконали твори європейських композиторів Й. Гайдна та М. Брухта.

Балетна група Львівської національної опери спільно зі своїми колегами із Харкова, Дніпра та студентами Київської муніципальної академії танцю імені Сержа Лифаря створили хореографічну постановку, основним меседжем якої став заклик до НАТО закрити небо над Україною. Музичною основою перформансу став твір Б. Лятошинського Симфонія № 3, а за хореографічну складову відповідав С. Качура.

Варто також відзначити в знак солідарності з українським мистецтвом у боротьбі за збереження національної культури відомі європейські митці, що в різний період мали спільні проєкти з театром висловили свою підтримку серед них польський сценограф Лешек Мондзік, Лукаш Гоїк, директор Слізької опери, французький тенор Поль Гоглер та німецький режисер Андреас Вайріх, який в минулому році був постановником вистав «Алкід» та «Сокіл» Дмитра Бортнянського [5]. Свою підтримку висловили колективи оперних театрів Латвії та Естонії.

У серпні балетна група Львівської національної опери взяла участь у 55 міжнародному фестивалі у місті м. Криниця-Здруй – «Festiwal im. Jana Kiercygu», який цього року проходив під патронатом президента Республіки Польща Анджея Дуди. Артисти виступили зі світовою класикою А. Адана

«Жізель» [66, 6]. З цією постановкою артисти театру у жовтні 2022 року виступили на Міжнародному оперному фестивалі у регіоні Куявія місті Білгощ.

Особливою подією для українського оперного мистецтва, був показ Львівською національною опери своєї постановки опери «Богема» під час гастрольного туру в Італії 23 серпня 2022 року. Презентація відбулася в рамках проведення одного з найпрестижніших фестивалів 68 Festival Puccini Torre del Lago, який проходив в приморському місті В'яреджо регіону Тоскана. Цей фестиваль присвячений Дж. Пуччіні. Його основною метою є створення художньої візії, яка відкриває майбутнє. У 2022 році його проведення поєднують з відзначенням Європейського року Молоді та сторіччям від дня народження видатного італійського режисера, новеліста, сценариста П'єра Паоло Пазоліні, який у своїй творчості відводив молодому поколінню головну партію. До програми фестивалю входять різноманітні типи заходів на закритій та відкритій сцені від арт-платформ молодих композиторів до виступів симфонічних оркестрів і опер Дж. Пуччіні у різних локаціях [67].

Під час воєнної агресії артисти Одеського національного академічного театру опери та балету продовжили творчу роботу на міжнародному рівні, основною метою якої було зацікавити іноземного глядача українським мистецтвом та маніфестувати боротьбу українського народу проти російської реваншистської диктатури.

Наприкінці липня 2022 року диригент І. Чернецький взяв участь у VI Міжнародному конкурсі оперних співаків «Bellano Paese degli artisti», художнім керівником якого є відомий диригент Роберто Джіанола. Конкурс відкритий для всіх бажаючих без вікових обмежень. Однією з цьогорічних премій є підписання контракту з фіналістом на стажування в Одеській національній опері. І. Чернецький входив до складу міжнародного журі конкурсу, де були представники таких театрів та музичних колективів як Музична державна опера Стамбулу, Оркестр Мадриду «Cruz-Diez» (Віторіо Гарсія Сієрра), Опера міста Кіта-Кюшю (Г. Хасуї), Гранд театр Женеви (М. Холлоп) та інші [68].

Одеська національна опера організувала декілька гастрольних турів музичної трупи театру, а саме: «Two Steps from Hell» та «Концерти за Мир».

Перший тур «Два роки від пекла» характеризувався масштабними концертними майданчиками, що вміщували понад тисячу глядачів та атракцією до проблем України і діяльності Одеської національної опери. Великі концерти на підтримку держави та біженців відбулися в Німеччині, Австрії, Польщі, Франції, Бельгії, Чехії та Нідерландах. Під час концерту в Амстердамі глядачу було представлено символічний твір композитора Т. Бергерсона «Wings for Ukraine». У Німеччині оркестр Одеської національної опери також представив авторську концертну програму «Disney in Concert. Dreams come True» присвячену дітям постраждалим під час воєнних конфліктів.

«Концерти за Мир» – гастрольний тур струнного квартету оркестру театру в країнах Європейського Союзу за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України, а також організації «LEGATO Bern-Odessa», фестивалю Interlaken Classics дозволив провести ряд мистецьких музичних заходів. Концерти відбулися в Швейцарії, Німеччині та Італії. Виступаючи з творами європейських митців – В.-А. Моцарт, Дж. Пуччіні та Дж. Верді артисти популяризували також українську музичну культуру. Наприклад, 28 липня відбувся концерт музикантів театру у Франкфурті, який був приурочений до відзначення «Дня української державності». Німецькі глядачі мали можливість познайомитися зі струнними квартетами композитора Бориса Лятошинського.

21 квітня у Молдові з великим успіхом В. Чернухо-Воліч виступ у ролі запрошеного диригента гала-концерту у Національному театрі опери та балету ім. Марії Бієшу, який проводився у знак солідарності до українського народу у боротьбі проти агресора.

Одеська національна опера, підкреслюючи важливість розвитку та розширення мистецької спільноти, створила на знак вдячності за підтримку польського народу України у цей складний час відео привітання у формі концерту відомого музиканта, директора фестивалів «Ріхтерфест», «Ойстрах-Асамблеї» Юрія Дикого, який виконав найкращі твори польського композитора Ф. Шопена.

Варто додати, що на підтримку Одеської національної опери та українського мистецтва виступили артисти, які працювали в театрі або мають

творчі зв'язки з Одещиною, зокрема серед митців, які підтримали театр відомий німецький композитор, володар премії «Оскар» Ганс Циммер, Оркестр Берлінської філармонії, нідерландський хореограф Герард Мостерд, японський митець Хірофуші Йошиди та інші.

Спільною ініціативою членів Асоціації оперних театрів України та керівників музичних театрів став лист до НАТО від 12 березня 2022 року із закликом закрити небо на Україною та «запровадити обмежену безпольотну зону над Україною». Всі театри, які є предметом нашого дослідження – Національна опера України, Одеська національна опера та Львівська національна опера долучилися до підписання цього документа [23].

Також досліджувані нами театри, за підтримки Державного агентства мистецтв та художньої освіти та колег з європейських країн Польщі, Естонії, Литви, Португалії, Чехії, долучилися до відкритого листа адресованого Opera Eugora щодо підтримки української культури проти російської агресії [63]. У жовтні представники національних опер Одеси та Львову взяли участь в конференції Opera Eugora на тему «Інтеграція та інклюзія», що проходила на платформі Угорської державної опери в столиці Угорщини.

Благодійна діяльність в умовах воєнного стану та підтримка українського народу стали одним з пріоритетних векторів роботи театрів на міжнародному та національному рівні. Вони об'єдналися навколо гасла «Stand with Ukraine» - «Тримаймося разом з Україною», яке стало символом всіх благодійних акцій театрів і зазначалося в назвах, новинах з хештегом #StandwithUkraine.

Українські дослідники Л. Зеленська та А. Романова у своєму словнику «Івент-менеджмент: словник організатора заходів» визначають благодійну діяльність як «добровільна безкорисна допомога (фінансова, майнова, інтелектуальна, організаційна тощо) людям або організаціям, які через певні обставини не мають змоги забезпечити собі належне існування або нормальне функціонування. Благодійник не розраховує заздалегідь отримати вигоду (зиск) від своєї благодійної діяльності. Остання, на відміну від спонсорства, може бути прихованою (таємною або анонімною)» [17, 13].

Представники Національної опери України активно беруть участь у такого типу мистецьких практиках та заходах. Солістка театру К. Бахрідінова-Кравчук взяла участь у ряді благодійних акцій в підтримку українського народу та спільних заходів присвячених зв'язкам України із Литвою та Казахстаном, зокрема серед основних подій: Благодійні концерти – Сольний концерт в філармонії м. Алмати, концерт для українських біженців в Литві «Вільнюшиванка», концерти присвячені музичному спадку Литви та України в містах Жежмарій і Гелгоудішкіс та інші.

З квітня балетна трупа театру бере участь у благодійних івентах в Італії пов'язаних з українською культурою та її підтримкою. Найбільшими заходами серед них стали виступ на сцені міланського театру «Teatro Arcimboldi» та «Concert for Ukraine. Peace» у Римі, який відвідали міністр культури Італії Даріо Франческіні й мер столиці Роберто Гуальтієрі та транслювали на італійському телебаченні. Проведення концерту у найвідомішій залі Риму «La Nuvola» організував Teatro dell'Opera di Roma. Концертна програма складалася з хореографічних постановок та виконання музики київського композитора В. Сильвестрова.

У Німеччині на підтримку Національної опери України відбувся гала-концерт, де артисти театру спільно зі своїми німецькими колегами із експериментального театру міста Бремен «Curious nature» та Опері Кілю the Kiel Opera House презентували хореографічні етюди з класичних творів та модерні постановки. Також відбувся благодійний концерт в центрі модерного мистецтва міста Гамбург на підтримку біженців з України. Дж. Нормаєр у межах свого арт-проєкту Hamburg Ballett запросив солістів театру серед яких В. Босенко, М. Сухоруков, Ю. Москаленко, О. Карандєєву взяти участь в концерті «Заради повітря яким ми дихаємо», постановником якого стала А. Лаудере у знак солідарності та підтримки культури України.

Також артисти театру серед яких відома сопрано Людмила Монастирська беруть участь у ряді концертів європейськими країнами у рамках благодійної акції Ukrainian Freedom Orchestra. Українські музиканти та співаки українського походження спільно проведуть ряд благодійних концертів спрямованих на

допомогу Україні. Креативним ідеологом цих заходів виступила відома диригентка К.-Л. Вілсон.

Варто зауважити, всі благодійні заходи Національної опери України позначені двома хештагами – це #StandwithUkraine та #МузинеМовчать з метою розповсюдження та звернення уваги аудиторії до трагічних подій українського народу.

Благодійна діяльність Одеської національної опери охоплює міжнародний та регіональний рівень. Міжнародний втілюється у приєднанні до мистецького проекту Міністерства культури та інформаційної політики України і Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти «[WePlay4Ukraine](#)» спільно з кампанією «Ukraine Now and Forever» – символом якої є хештег #StandwithUkraine. Ця акція є результатом колаборації професійних музикантів, які на знак підтримки України у її захисті демократичних європейських цінностей, мають викласти відео з виконанням державного гімну України та Симфонії № 9 Л. Бетховена. Акція тривала до 31 серпня 2022 року, а всі зібрані кошти переведені на збройні сили України. Станом на серпень 2022 року до акції долучилися такі музиканти та оркестри як Beethoven Orchestra, Bonn, WDR Symphony Orchestra, New Philharmonic Orchestra Westphalia, SWR Symphony Orchestra, Cologne Conservatory, Detmold College of Music, Complete German Military Music та інші [25].

На локальному рівні театр постійно робить виїзdnі концерти для військових регіону та поранених, що перебувають в госпіталях за період з 24 лютого 2022 року артисти театру дали понад десять концертів. Також варто звернути увагу на заходи та мистецькі акції, які відбувалися у громадській організації «Всесвітньому клубі Одеситів» та Євангелічно-лютеранській церкві св. Павла (Кірса).

Метою концертів у «Всесвітньому клубі Одеситів» був збір коштів на підтримку територіальної оборони регіону та збройних сил України. Серед останніх концертів «Багатоголосся рідної землі», “Вечір улюблених оперних дуетів”, які відбулися в рамках реалізації циклу благодійних акцій Одеської національної опери «З любов’ю до України». Маніфестаціями музичної

програми «Одеська Опера у палацах та музеях» є ряд концертів присвячених бароковій культурі «La Perla Barocca», «Ad libitum. Відлуння бароко», «Від серця до серця», «Музика бароко».

У благодійній діяльності Львівського національного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької можна виділити декілька аспектів.

Весною 2022 року Львівська національна опера реалізувала благодійний проєкт «Together with Ukraine» спільно зі своїм партнером Kontramarka.ua під патронатом Міністерства культури та інформаційної політики України та Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти. Проєкт включав проведення серії благодійних онлайн заходів спрямованих на збір коштів на купівлю мобільного шпиталю. Всі заходи – це маніфестація української музичної культури в європейському аксіологічному просторі, зокрема було представлено твори таких українських композиторів як Дмитро Бортнянський, Борис Лятошинський та Євген Станкович. До основних заходів належать:

«Душа України: духовні хорові концерти Дмитра Бортнянського» – посвята захисникам «Азовсталі» відбулася у Гарнізонному храмі святих апостолів Петра і Павла. Камерний хор театру на чолі з В. Яценко виконали духовні твори легендарного українського композитора 28 травня 2022 року. Художнім задумом було втілення молитви за захисників України.

«Симфонія № 3» Бориса Лятошинського прозвучала 6 травня 2022 року у виконанні оркестру львівської опери за диригуванням І. Чередніченка, перфоманс виконали артисти Маріупольського драматичного театру – цей спільний мистецький захід являв собою маніфестацію солідарності всього українського народу у боротьбі з ворогом.

«Коли цвіте папороть» Євгена Станковича – фолкоопера-фесрія відбулася 20 травня 2022 року. Хор, артисти театру та оркестр під керівництвом відомого популяризатора української музичної спадщини диригента В. Сіренко представили дійство наповнена міфологемними видами та національними образами у художній рефлексії онлайн глядачу.

Завдяки формату онлайн заходів театр зміг залучити аудиторію з таких країн як Велика Британія, Латвія, Польща, Італія, Литва та інші.

Ці три заходи підготовлені як частина реалізації Львівською національною оперою акції «Stand with Ukraine» до якої доєдналися всі заклади культури України. Для трансляції та привернення уваги до боротьби народу України проти російського агресора театр розробив свою власну візію цієї акції, зокрема вони об'єднали під цим гаслом мистецьку, благодійну та просвітницьку складові. Благодійна представлена серією заходів проєкту «Together with Ukraine» розкритого вище. Натомість, для забезпечення просвітницької театром на сайті створено електронну бібліотеку кращих зразків музичного мистецтва України «Open the Culture of Ukraine», де за підтримки партерів серед яких Видавництво Музична Україна, Центрмузінформ Національної спілки композиторів України викладені партитури класичних творів в цифровому форматі. Відкриває бібліотеку секція Державного Гімну України, де міститься його партитура та різні музичні версії виконання від симфонічного до хорового. Далі розташовані розділи присвячені композиторам сучасності та «символам» української музичної культури – Лисенко М., Ведель Д., Бортнянський Д., Березовський М., Гаврилець Г., Станкович Є., В. Сильвестров, О. Родін, К. Данкевич, І. Небесний, Ю. Мейтус та інші [64]. Мистецька складова виступає синтезуючим елементом, що дозволяє в універсальній формі музики висвітлити надбання української культурної спадщини у контексті європейського аксіологічного поля.

Львівська національна опера стала арт-платформою для благодійного заходу «Бій за Україну» національного мистецького проєкту Національного президентського оркестру та Івано-Франківського національного академічного драматичного театру імені І. Франка. Захід проходив у формі «містерії» із плетива духовних переспівів, духовних мелодик та поезії Т. Шевченка. До творчої команди входили відомі українські митці – Роман Григорів, Ірма Вітовська-Ванца, Сестри Тельнюк, Ростислав Держапільський та Максим Гусак.

Керівник музичної частини І. Чередніченко взяв участь у благодійному концерті «Ukraine im Herzen», який відбувся 28 травня у одному з найвідоміших концерт-залів Мюнхену «Herkulessaal». Пролунали музичні візитівки сучасного

українського мистецтва Г. Гаврилець, Ю. Шевченка та інших. Організатором заходу виступив Український Вільний Університет, а отримані кошти надіслано на підтримку постраждалим з українських міст Бучі, Маріуполя та Ірпіня.

У червні в рамках 61-го Музичного фестивалю в Ланьцуті на сцені філармонії міста Рашів артисти театру оперної та музичної трупи виконали концертну програму на знак подяки польському народу та його солідарності у боротьбі України проти російського агресора, зокрема прозвучали відомі твори українських композиторів сучасності Є. Станковича, М. Скорика, Г. Гаврилець, камерне виконання народних пісень та партії з легендарної опери С. Монюшки «Halka».

Благодійна виставка дитячих малюнків «Сміливість бути поруч» спрямована на підтримку дітей, які постраждали у результаті військової агресії експонувалась у фойє театру, де всі бажаючі мали можливість ознайомитися з нею та купити результати дитячої творчості. Виставка організована за підтримки Кредобанк та їх фонду «КРЕДО». Після презентації на арт-платформі театру виставку перевезли до Варшави.

Восени у театрі відкрилася виставка європейського скульптора Паоло Койя – «Італійська творча – ДНК», орієнтована на висвітлення та особистий сенсуалізм жахів війни та людської стійкості. Італієць презентував свою візію подвигу українського народу в його боротьбі за свободу та національну культурну європейську ідентичність. На думку художника, образом волонтерського руху та солідарності українців є сталь, що проводить паралелі із «Азовсталлю», тому матеріалом для його творів було обрано – залізо. Відзначимо, що захід відбувся за участі представників Посольства Італії в Україні та її культурної фундації – «Istituto Italiano di Cultura».

Аналізуючи основні типи культурно-мистецьких практик благодійного характеру досліджуваних нами театрів, можна виділити такі основні їх вектори: міжнародна та локальна цільова аудиторія, мистецьке партнерство та варіативність форм інтеракції з соціумом.

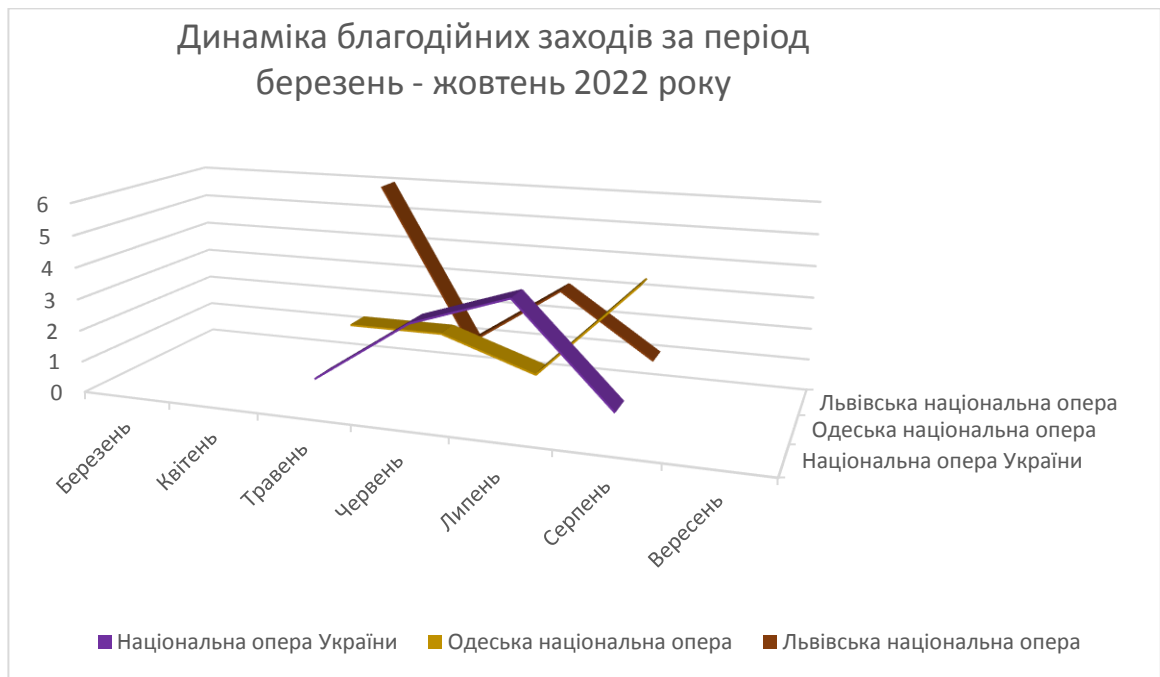
Перший вектор має два рівні глобальний та локальний. Глобальний (міжнародний) розкривається в участі театрів та їх артистів в благодійних

заходах за межами країни в онлайн та оффлайн форматах, зокрема в рамках проекту Stand with Ukraine театри організували ряд благодійних заходів. Наприклад, представники Національної опери України на чолі із солісткою Людмилою Монастирською взяли участь у концертах Ukrainian Freedom Orchestra в країнах Європи серед яких Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Франція, Бельгія та інші, балетна труппа театру виступила з концертом «Concert for Ukraine. Peace» у Римі та «Заради повітря яким ми дихаємо» в Кілі. Одеська національна опера доєдналася та створила окремий портал «[WePlay4Ukraine](#)», де збирає кошти на допомогу військовим та викладає маніфестації солідарності різних музичних колективів Європи у підтримці українському народові на культурному фронті, а також поєднала гастрольний тур струнного квартету театру в Австрії та Швейцарії із благодійною діяльністю. Львівська національна опера в реалізації проекту Stand with Ukraine синтезувала дві складові мистецьку та просвітницьку. Мистецька втілювалася у проєкті «Together with Ukraine», де у співпраці з партнером Kontramarka.ua було проведено три благодійні онлайн-покази, а саме «Коли цвіте папороть» Є. Станковича, «Симфонія № 3» Б. Лятошинського та «Душа України: духовні хорові концерти Дмитра Бортнянського». Просвітницька складова була презентована на офіційному сайті театру – «Open the Culture of Ukraine» – відкрита електронна бібліотека в якій представлені найкращі зразки української музики минулого та сучасності. Локальний рівень благодійної діяльності театрів охоплює практики, які реалізуються на регіональному або національному рівнях. Наприклад, Одеська національна опера постійно проводить виїзні концерти спрямовані на допомогу територіальній обороні та військовослужбовцям Одещини, заходи відбуваються у «Всесвітньому клубі Одеситів» та Євангелічно-лютеранській церкві св. Павла (Кірса).

Мистецьке партнерство національних опер, які є предметом нашого дослідження, втілено в спільних мистецьких проєктах з українськими та міжнародними колегами. Варто відзначити спільні українсько-польські заходи Львівської національної опери – «Солідарність» та концерт в місті Рашові, а також благодійний концерт «Ukraine im Herzen» в Мюнхені.

Солістка К. Бахрідінова-Кравчук Національна опера України долучилася до благодійних спільних заходів присвячених зв'язках України із Литвою, концерти «Вільнюшиванка» та в містах Жежмарій і Гелгоудішкіс.

Варіативність форм інтеракції з соціумом означає основні шляхи транслявання необхідного ціннісного послугу аудиторії для її інклюзивності до процесів громадянського суспільства. Проаналізувавши, основні форми практик (заходів) необхідно відзначити доволі широкий їх спектр у імплементації креативного процесу в Львівській національній опері, зокрема своєю благодійною діяльністю вона охопила такі типи івентів як концерт оффлайн та онлайн формату, виставки «Сміливість бути поруч», вистави, участь у якості арт-платформи для акції «Бій за Україну» Національного президентського оркестру та Івано-Франківського національного академічного драматичного театру імені І. Франка, благодійні заходи інших країн (Польща, Німеччина), створення віртуального контенту у формі проєкту «Open the Culture of Ukraine» - відкритого архіву Державного Гімну України та зразків кращих музичних творів національних композиторів-класиків та сучасників. До спектру практик Одеської національної опери належать концерти (онлайн та оффлайн), флешмоби «Ой у лузі червона калина» до дня Конституції України, міжнародні акції «[WePlay4Ukraine](#)» та благодійні заходи інших країн (Молдова, Італія). Національна опера України в основному вдавалася до таких практик як концерти та участь артистів у благодійних заходах закордоном (Литва, Казахстан, Хорватія, Італія, Албанія).

3.2. Мистецькі практики національних опер у віртуальному середовищі та медіаконтент

Під час ковіду, а особливо в умовах воєнного правового режиму, театри розширили свою активність в контексті вироблення медіа та відео контенту спрямованого на атракціонізм до подій у театрах завдяки різного роду контенту.

Львівська національна опера постійно популяризує свій культурний продукт на міжнародних онлайн арт-платформах – OperaVision, MEGOGO та Dramox. У 2021 – 2022 роках на європейській стрімінг платформі оперного мистецтва «Opera Vision», яка функціонує за підтримки креативної програми Європейського Союзу транслювалась фолькопера-феєрія Є. Станковича «Коли цвіте папороть» у постановці режисера В. Вовкуна. Також у жовтні на цій платформі було презентовано спільний відеопроєкт артистів Львівської національної опери із митцями провідних оперних театрів Фінляндії, Великобританії, Італії, Польщі та США. Проєкт під назвою «Golden Crown» являє собою вокальні партії із опери Б. Лятошинського «Золотий обруч», які виконують артисти мовою оригіналу. Цей захід спрямований на підтримку України, тому виконання українською мовою несе символічний зміст [60]. Портал Opera Vision представляє у відкритому доступі найкращі оперні

постановки театрів Європи, історію їх створення та відеоконтент про сценографію, дизайн костюмів, візуальні технології, 3-D дизайн у сучасному сценічному мистецтві. У 2022 році вистави театру почали транслювати на онлайн платформі Dramox – це чеський проєкт, який займається популяризацією театрального мистецтва, зокрема на ньому викладені вистави театрів різних країн у таких жанрах як трагедія, комедія, опера, альтернативний театр, балет, пантоміма, театр абсурду, цирк тощо. Вистави театру, презентовані на цій платформі належать режисурі В. Вовкуна – «Коли цвіте папороть», «Дон Жуан» та «Лис Микита». Серед українських театрів, що також представлені на цьому порталі – Київ Модерн-Балет, OPERA APERTA, Київський академічний театр «Золоті ворота», Львівський академічний обласний театр ляльок, Центр сучасного мистецтва «Дах», Київський академічний театр «Актор», Одеський академічний український музично-драматичний театр імені В. Василька, Національний академічний театр драми імені Лесі Українки та інші.

З метою підтримки захисників України, Львівська національна опера розпочала свій арт-проєкт «Колискова для солдата» у мережі інтернет. Креативна ідея проєкту належить П. Радейку. За задумом соліста, серія відеозаписів українських пісень, які виконуються у бомбосховищах або укриттях у метафоричній формі втілюють виживання української культури в умовах війни. На думку П. Радейка такі відео мають сприяти «музичній релаксації» та арт-терапії захисників. Українські пісні та солоспіви виконують кращі оперні голоси театру – М. Цветінська, Л. Діденко, С. Соловій та інші. Менеджером проєкту виступив А. Сітарський. Відеозаписи виставлені для аудиторії на офіційному YouTube каналі театру.

Основні вектори креативної діяльності та благодійних і волонтерських акцій театру висвітлювались у різних засобах масової інформації локального та міжнародного характеру серед яких Марафон «Єдині новини», інтернет видання львівського регіону «Збруч», «Високий замок», телеграм канал «Львівич», газета «День», а також міжнародні публікації, що будуть розглянуті детальніше далі.

Презентовано документальний фільм про креативний процес та його досвіди Львівської національної опери «Опера на війні» європейського

телеканалу ARTE. Творча міжнародна команда, до якої увійшли провідні французькі та польські журналісти Пеггі Брюгієр, Яцек Блащик, Вінсент Рембо (оператор), створила свою візію як театр рефлексує особисті та національні трагедії у умовах викликів війни. Для європейської аудиторії фільм був презентований на онлайн-платформі каналу, а в середині червня відбулася його прем'єра в Львівській національній опері вже з українським дубляжем.

Репортери американського телеканалу «CNN» Лорейн Сед-Мурхауз (Lauren Said-Moorhouse), Іса Сорес (Isa Soares), Мадалена Арауїо (Madalena Araujo) та Олександра Очман (Oleksandra Ochman) зробили репортаж про роботу Львівської національної опери в умовах воєнного стану «Війна вирує в Україні, а танцівники повертаються на сцену». Історії артистів, їх особисті переживання, творчість та рефлексію війни на сцені було презентовано для світової спільноти [69].

Про перші виклики воєнного часу для театрального мистецтва України, зокрема Львівської національної опери та організацію благодійної та творчої діяльності висвітлено також в друкованих періодичних національних та міжнародних виданнях серед яких газета «День», а також репортажі аргентинського журналіста Пабло Васа популярного ранкового видання «Clarín» [75].

У вересні 2022 року Львівська національна опера відзначала 150-річчя видатної української співачки Соломії Крушельницької, театром було підготовлено цикл мистецьких заходів серед яких проєкти спрямовані на віртуальне середовище арт-простору: подкаст «Соломія брава» та Сайт створений до 150-ліття Соломії Крушельницької.

«Соломія Брова» – це спільний проєкт Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької та Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької втілений на радіо SKOVORODA.

Другий являє собою спільний проєкт Міністерства культури та інформаційної політики України, Львівської національної опери та Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові. Сайт створено для популяризації української культури та збереження і ревізії культурної спадщини.

На інформаційному порталі можна ознайомитися з біографічними даними співачки, її оперною, концертною та благодійною діяльністю, а також прослухати аудіозаписи оперних партій у її виконанні. Посилання на сайт: <https://krushelnytska.mkip.gov.ua/>.

Одеська національна опера активно репрезентує свою діяльність в вітчизняних та міжнародних засобах масової інформації. Діяльність театру висвітлювалася на національному телебаченні загальнодержавного та регіонального рівня, а саме: «Репортер», «Рада», «Суспільне Одеса», ТРС Міністерства Оборони «Бріз».

Про творчий процес в умовах війни та потенційної загрози нападу знято репортаж швейцарськими та італійськими журналістами телеканалу «RSI TV» за участі генерального директора-художнього керівника Н. Бабіч та головного диригента В. Чернухо-Воліча. Також на платформі медіахолдингу «RAI» італійські репортери Л. Турі та Л. Ло Бассо вели пряму трансляцію з репетицій балетної трупі Одеської опери з метою привернення уваги європейських глядачів до трагічних подій в Україні.

Відео репортаж американського журналіста Алі Ароузі (Ali Arouzi) про відновлення роботи оперного театру в Одесі в умовах війни транслювався на початку липня 2022 році на інформаційному телеканалі США «NBC News». Журналіст взяв інтерв'ю у працівників театру та показав режим в якому глядачі мають відвідувати театр, а артисти виступати [43]. Також один з найвідоміших британських каналів «BBC News» з метою залучення допомоги українському мистецтву підготував відео присвячене функціонуванню Одеської національної опери та її креативні трансформації репертуару під час російської агресії проти України.

Драма, мистецтво та переживання в Одеській національній опері в воєнні часи розкрито у статті американської репортерки Ізабелли Хуршудян «Odessa's beloved opera house plays starring role in wartime dram» в відомій газеті The Washington Post [58].

На підтримку жителів Одеси перед російською загрозою театром було підготовлено відеозамальовка із привітанням з Міжнародним днем театру, де

дирекція та артисти театру вітають всіх зі святом та виконують партії з відомих опер Дж. Пуччіні, В.-А. Моцарта та твори М. Лисенка. Варто зауважити, що відеоряд концертних мізансцен переплетено з документальними кадрами як одесити готувалася до захисту власного міста.

До дня Незалежності України театр представив відеопроект «Музична пектораль» – калейдоскоп кращих зразків музичного мистецтва України. Ідеологом заходу виступила Надія Бабіч.

21 травня відбувся онлайн-концерт «Україна-Європа. Єднання» присвячений святкуванню днів Європи в Україні. Артисти театру серед яких О. Стародубцева, К. Кальченко, О. Злакоман, В. Білий та інші виконали арії з найвідоміших опер та хорові партії у супроводі оркестру театру під орудою диригентів В'ячеслава Чернухо-Воліча та Ігора Чернецького.

На початку червня 2022 року театр презентував для інтернет глядачів концерт «Український вимір» для ревіталізації класичної музичної спадщини та висвітлення здобутків сучасної музичної культури України. Варто зауважити, що на цьому заході був представлений фрагмент нової постановки Одеської національної опери, прем'єра якої відбулася у вересні – «Катерина» О. Родіна.

12 червня на привернення уваги до проблем театру та його підтримки балетна трупа спільно з оркестром підготувала онлайн-концерт «Феєрія балету». Креативним ідеологом цього заходу виступила генеральний директор-художній керівник театру Надія Бабіч. У концерті солісти театру під орудою художнього керівника балету Гаррі Севояна (К. Кальченко, С. Доценко, А. Корно, Р. Лобкін, Д. Шарай, К. Бартош, М. Стрижакова, Д. Пащук та ін.) виконали номери з найкращих зразків світового балету на музику А. Адана, А. Хачатуряна, К. Сен-Санса, М. Теодоракіса та інших. Музичний супровід диригували І. Чернецький, В. Врублевський та В. Чернухо-Воліч.

У липні представники музичної трупи театру презентували виконання символічного твору, що втілює в собі європейську християнську традицію «Ave

María». А. Філіппова (арфа) та В. Апостол (валторна) віртуозно виконали - композиції Й. С. Баха та Ш. Гуно.

Варто зауважити, про ефективну візуалізацію Одеської національної опери своєї інформації щодо презентації театру у засобах масової інформації, зокрема створено окрему вкладку «Прес-рум», де користувач може ознайомитися із публікаціями про театр у різних електронних та друкованих виданнях, прес-релізами та відео матеріалами, пов'язаними з творчим процесом.

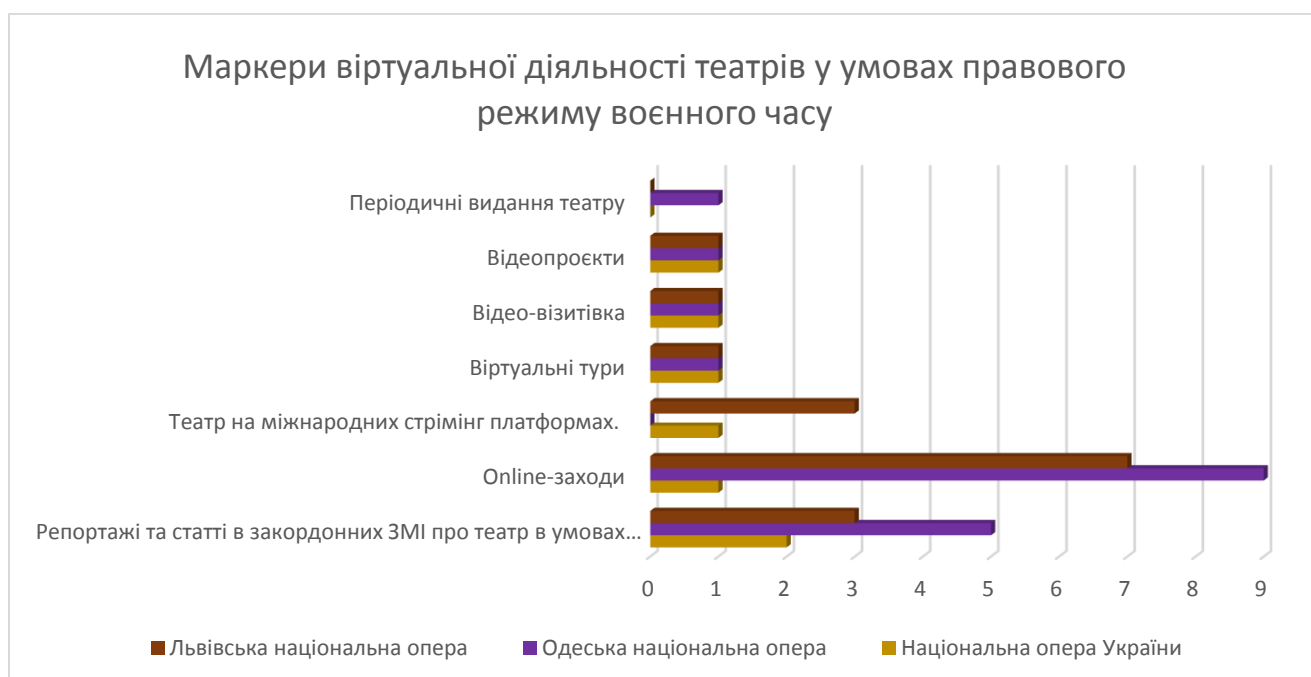
Також креативним підходом до візуалізації інноваційних тенденцій діяльності театру є видання власного журналу «Odessa Opera News Magazine», який почали видавати у 2021 році. Основний контент журналу складають фотоматеріали вистав, історія театру та його видатних музикантів і солістів. У 2022 році це видання призупинило свою роботу [62].

Один з найяскравіших спектаклів Національної опери України «Лускунчик» П. Чайковського у 2021 році для глядачів був виставлений на європейській стрімінг платформі оперного мистецтва «Opera Vision». Основні виклики роботи театру в воєнний період отримали рефлексію у статтях журналу «The Wall Street Journal» та українських виданнях «Elle» та «Караван історій». Однак варто звернути увагу на опосередковану згадку театру, у першому журналі про нього згадується у контексті відновлення індустрії дозвілля міста Києва в умовах воєнного стану [74], а друге це інтерв'ю з солістками театру А. Шевченко та С. Чахоян. Останнє видання висвітлює прем'єру нової постановки «Травіати». Також роботу Національної опери України відображено в інтерв'ю А. Солов'яненко інтернет-виданню tochka.net.

В жовтні 2022 року Національна опера України представила свій відеопроєкт «Крила України» – являє собою мистецький реквієм всіх захисникам України, що загинули у боротьбі за майбутнє держави. Проєкт втілено у формі відео хореографічних постановок, що на фоні інсталяцій – показують цінності, що зруйнувала війна та втрачене майбутнє українських солдатів [76].

Таким чином, на основі висвітлених на офіційних сайтах контенту діяльності театрів та в засобах масової інформації можемо виділити декілька показників роботи театрів, які стануть маркерами віртуальної діяльності театрів в умовах правового режиму воєнного часу, а саме: згадки у закордонних засобах масової інформації, онлайн-заходи, культурний продукт театру на міжнародних стрімінг платформах, віртуальні тури, відеовізитівка, періодичні видання та відеопроєкти.

Перший показник – згадки у міжнародних засобах масової інформації у 2022 році. Зважаючи на резонансні події в Україні, в цьому році діяльність оперних театрів України стала темою провідних світових медіахолдингів, які мають аудиторію по всьому світу, зокрема: Львівська національна опера – CNN NEWS (США), європейський телеканал ARTE, видання «Clarín» (Аргентина); Одеська національна опера – BBC (Великобританія), NBCnews (США), європейські телеканали – «RSI TV» та «RAI», видання The Washington Post (США), натомість Національна опера України подає у себе на сторінці в соціальних мережах посилання на статті, де згадується театр, але в *опосередкованому контексті*, тобто публікації йому не присвячені, що свідчить про низький рівень медіактивності на міжнародному рівні.

Другий показник онлайн-заходи у дослідженні охоплюють різного типу заходи, що транслювалися стрімінгом та додатково викладені на офіційних

каналах театрів. Проаналізувавши офіційні сайти театрів можна стверджувати, що основними типами онлайн заходів є концерти, вистави, мистецькі акції у формі флешмобів. Наприклад, Львівська національна опера завдяки партнерству із фірмою Kontramarka.ua у рамках проєкту «Together with Ukraine» провела благодійні заходи у формі концерту присвяченого творчості Б. Лятошинського та Д. Бортнянського, а також вистава «Коли цвіте папороть» Є. Станковича. Варто звернути увагу, що на ці заходи продавались білети, кошти від продажу яких пішли на допомогу військових та цивільних України. Також цікавими віртуальними практиками є концерт «Солідарність», презентація європейського фільму «Опера на війні» телеканалу ARTE. Одеська національна опера також застосувала різноманітні типи івентів для привернення уваги онлайн глядача, зокрема це онлайн концерти в театрі та стрімінгі концертів струнного квартету театру із гастрольного туру в Європі «Концерти за мир», флешмоб до Дня Конституції «Ой у лузі червона калина», гала-концерти балету. У свою чергу необхідно вказати на активність сторінки у соціальній мережі Facebook, де викладено основний відеоконтент театру. Варто відзначити, що на онлайн заходи білети не продавались, а глядачі могли за власним бажанням перевести кошти на підтримку театру. Стосовно Національної опери України інформації щодо онлайн заходів не висвітлено на сайті театру та його сторінці у соціальній мережі Facebook.

Третій показник культурний продукт театру на міжнародних стрімінг платформах, у 2021 році вистава «Лускунчик» Національної опери України була у розміщена на європейському мистецькому порталі Opera Vision. На цій платформі також було представлено виставу Львівської національної опери «Коли цвіте папороть», у знак підтримки України у 2022 році показ вистави продовжили на платформі. Також львівський театр має вистави на таких порталах як MEGOGO та чеського інтернет-каналу DramoX.

Четвертий показник – віртуальні тури по театру. Всі досліджувані опери мають на сайті у відкритому доступі віртуальні 3D-тури по театру.

П'ятий показник – відеовізитівка театру. Всі три національні опери мають свої відеовізитівки, які у ролик у тривалістю близько 3 хвилин створюють образ

театру. Варто зауважити, що відеоконтент Львівської та Одеської національних опер мають схожу побудову. На початку ми бачимо театр з різних ракурсів його фасад та ландшафт у який вписана його будова. Наступний етап – глядач знайомиться з внутрішнім інтер'єром та елементами декору. Третій етап – це колектив театру – всі ланки великого цілісного творчого механізму від технічних працівників, костюмерів, художників до артистів музичної, балетної та оперної трупі. Останній етап – це презентація культурного продукту театру – вистав. Варто звернути увагу, що у Одеській національній опері у фіналі відеоролику демонструються балетні вистави, натомість у Львівській національній опері серед фрагментів постановок домінують оперні. Важливість глядача у кожному кліпі підкреслено заповненим залом у театрі. Протилежне враження викликає відеовізитівка Національної опери України. Фабула ролику в тому, що камера (глядач) залітає до театру через центральний балкон і починає стрімко літати по пустих коридорах, а потім вривається у пусту залу, де на сцені танцює одна єдина балерина. Останній момент відео як ми, пірнаючи за лаштунки, покидаємо театр. На нашу думку, основними недоліками цього відео є відсутність інформації про діяльність театру, окрім балету. По-друге, пусті коридори та зала викликає враження байдужості або «мертвої натури» театру по відношенню до колективу і глядачів. По-третє, швидкість зйомки позбавляє глядача насолодитися елементами декору зали і театру загалом, адже мозок візуально не встигає сприймати інформацію про інтер'єр.

Шостий маркер – відеопроєкти, як проєктування творчого процесу оперних театрів у віртуальне середовище. Всі досліджувані нами заклади мають у своєму доробку – мистецькі відеопроєкти – «Музична пектораль» (Одеська національна опера), «Крила України» (Національна опера України), «Колискова для солдата» (Львівська національна опера). Перший присвячений Дню незалежності України. Метою інших є маніфестація трагічно-героїчної рефлексії боротьби українського народу проти російської агресії та являють собою не разові акції, а побудовані за «серіальною» системою, тобто презентуються у формі окремих епізодів присвячених різним мотивам – кохання, сміливість, жертвність, героїзм тощо.

Останній маркер – періодичні видання театрів, стосуються офіційних видань оперних театрів у яких розкриваються головні події театральної діяльності закладу, а саме – прем'єри, вистави, історичні пам'ятні дати, відомі особистості та загальні тенденції розвитку. Варто зауважити, що основним джерелом комунікації з громадськістю є офіційні сторінки в соціальних мережах та канали на платформі Youtube, однак, незважаючи на це, Одеська національна опера з 2021 року випускає двічі на рік своє видання «Odessa Opera News Magazine» - у 2022 році журнал призупинив свою роботу.

3.3. SW-аналіз мистецьких практики національних опер Києва, Львову та Одеси в умовах правового режиму воєнного стану

Одним з головних завдань нашого дослідження є прослідкувати та визначити позитивні та негативні тенденції у мистецьких практиках трьох театрів у умовах правового режиму воєнного стану – Національної опери України, Львівської національної опери та Одеської національної опери. Для досягнення цього завдання нам необхідно визначити сильні та слабкі сторони арт практик кожного театру в сучасних складних соціально-політичних обставинах. Відповідно ми можемо застосувати одну із вісей SWOT-аналізу.

На думку, американського дослідника Вілла Кентона SWOT-аналіз – це система, яка застосовується для оцінки конкурентоспроможності та розробки стратегічного планування компанії. Назва методу походить від аббревіатури основних параметрів: S – strength – сильні сторони; W – weakness – слабкі сторони, O – opportunity – можливості та T – threats – загрози. У нашому аналізі мистецьких практик ми застосуємо паралель S-W, тобто сильних та слабких сторін [57]. Після розгляду мистецьких практик досліджуваних театрів, можна запропонувати аналіз сильних та слабких сторін арт-практик за критеріями:

- Напрямки діяльності;
- Віртуальне середовище;
- Інтерактивність;
- Медіа контент;
- Український контент;
- Мистецька спрямованість.

Таблиця 1. Мистецькі практики Національної опери України

МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОПЕРИ УКРАЇНИ	
СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
Напрямки діяльності	
<ul style="list-style-type: none"> - фестивальна діяльність - конкурсна діяльність - благодійна діяльність - гастрольна діяльність (Європа та Азія) 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність соціального партнерства - відсутність власних театральних конкурсів, лише у партнерстві з іншими та балетного профілю
Віртуальне середовище	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність каналу на Youtube - наявність вистав на платформі Opera Vision - відеопроєкт «Wings of Ukraine» - 3D тур по театру 	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень сайт - відеовізитівка театру має абстрактний характер - відсутність онлайн-заходів
Інтерактивність	
<ul style="list-style-type: none"> - екскурсія театром 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність заходів із методами інтерактивності із глядачами - відсутність інтерактивного дитячого контенту
Медіа контент	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність інформації про події театру у ЗМІ України та міжнародних у контексті інтерв'ю або опосередкованих згадок 	<ul style="list-style-type: none"> - в основному опосередковане висвітлення вистав, а не прямі статті про театр - відсутність аудіовізуального контенту про роботу театру в умовах війни - застаріла мапа сайту - погане інформаційне наповнення сайту - відсутність варіативності форм презентації театру
Український контент	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність постановок на музику українських композиторів дорослого та дитячого репертуару 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність нових опер сучасних українських композиторів – лише класичні твори М. Лисенка та С. Гулак-Артемовського. - Слабке представництво українського контенту у дорослому репертуарі

Мистецька спрямованість	
- балетний комплекс найрозвинутіший	- музична складова у формі концертних програм на низькому рівні - мало мистецьких проєктів із залученням закордонних митців

Систематизуючи сильні та слабкі сторони мистецьких практик Національної опери України, можна окреслити такі тенденції за відповідними критеріями (дивись таблицю 1):

1. Напрямки діяльності мають такі тенденції – сильною стороною є наявність фестивальної, конкурсної, благодійної та гастрольної діяльності, особливо виступи в Японії та Казахстані, натомість слабка представлена відсутністю соціального партнерства із інституціями громадянського суспільства, а саме недержавними організаціями, об'єднаннями та закладами. Також до негативних проявів можна віднести відсутність власних конкурсів театру, а лише конкурси її працівників, які проходять на базі театру, саме це пояснює відсутність нормативної бази театру, що стосується конкурсної діяльності.

2. Віртуальне середовище, тобто орієнтація на цифрове середовище та його споживача. Сильною стороною Національної опери України є наявність каналу на платформі Youtube; наявність вистав на платформі Opera Vision, а саме у 2021 році там було викладено виставу балет «Лускунчик» П. Чайковського; створений відеопроєкт «Крила України», він був презентований у серпні-вересні 2022 року – як хореографічні етюди за тематикою страждань та героїзму людей під час війни; наявність 3D-туру по театру (розроблений ще в період пандемії COVID-19). Слабкими сторонами є низький рівень картування сайту та його загальна інформаційна і візуальна якість; відеовізитівка театру має абстрактний характер; відсутність стрімінгів та онлайн-заходів театру.

3. Інтерактивність, тобто взаємодія із глядачами. Національна опера України має екскурсії театром «За лаштунками театру» без визначеної демографічної групи. Негативними аспектами є відсутність заходів із

методами інтерактивності із глядачами, тобто повна відчуженість від візитерів та відсутність інтерактивного дитячого контенту.

4. Медіа контент Національної опери України представлений інформацією про події театру у вітчизняних та міжнародних засобах масової інформації, однак варто зауважити, що на інтернаціональному рівні вона згадується у контексті інтерв'ю або опосередкованих згадок як наприклад стаття про заклади культури Києва в умовах війни у «The Washington Post». Слабка сторона маніфестується в основному опосередкованим висвітленням вистав та роботи театру, а безпосередні статті присвячені роботі національної опери; відсутність аудіовізуального контенту про роботу театру в умовах війни; застаріла візуальна мапа сайту, погане інформаційне наповнення сайту та відсутність варіативності форм презентації театру.

5. Український контент. Позитивною тенденцією є наявність постановок на музику українських композиторів (Ю. Шевченко, М. Лисенко, С. Гулак-Артемівський, Є. Станкович, М. Скорик) дорослого та дитячого репертуару, однак при цьому у цих репертуарах відсутні нові опери сучасних українських композиторів – лише класичні твори М. Лисенка та С. Гулак-Артемівського, все інше належить до балетних вистав. Також варто звернути увагу, що прем'єра цієї осені Національної опери України присвячена новій інтерпретації «Травіати» Дж. Верді, натомість інші досліджувані нами театри, презентували глядачу прем'єри – зразки національного культурного продукту. Також негативним аспектом є слабе представництво українського контенту для дорослої аудиторії – лише 13 % від всіх дорослих вистав.

6. Мистецька спрямованість, тобто напрями, які розвиває театр. У Національній опері України балетний комплекс найрозвинутіший, більшість вистав складають саме хореографічні постановки, лише у дорослому репертуарі їх 27 одиниць, також всі конкурси та фестивалі спрямовані лише на балет. У свою чергу, спостерігається процес стагнації у музичній складовій, формат концертних програм на низькому рівні в кількісному аспекті, а також мало мистецьких проєктів із залученням закордонних митців.

Таблиця 2. Мистецькі практики Одеська національна опера

МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ОПЕРА	
СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
Напрямки діяльності	
<ul style="list-style-type: none"> - фестивальна діяльність (поліжанровість) - конкурсна діяльність - благодійна діяльність - гастрольна діяльність - соціальне партнерство 	<ul style="list-style-type: none"> - незначна кількість мистецьких проєктів із закордонними представниками театрального мистецтва - обмеженість гастрольної діяльності лише європейським регіоном
Віртуальне середовище	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність каналу на Youtube - наявність онлайн-трансляцій вистав - онлайн концерти - 3D тур по театру 	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень репрезентації на міжнародних стрімінгових платформах - для міжнародної аудиторії не весь контент перекладено англійською мовою
Інтерактивність	
<ul style="list-style-type: none"> - екскурсія театром - наявність інтерактивних програм для дітей 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність заходів інтерактивного характеру спрямованих на дорослу аудиторію
Медіаконтент	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність Прес-руму, де закріплене всі посилання про театр та його постановки у засобах масової інформації - наявність власного видання театру «Odessa Opera News Magazine» 	<ul style="list-style-type: none"> - інформація про діяльність театру висвітлюється, в основному, на регіональному рівні
Український контент	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність постановок на музику українських композиторів дорослого репертуару. 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність контенту радянських композиторів
Мистецька спрямованість	
<ul style="list-style-type: none"> - відносно рівнозначне представництво трьох напрямків – балетного, оперного та музичного 	<ul style="list-style-type: none"> - мало мистецьких проєктів із залученням закордонних митців

Аналізуючи сильні та слабкі сторони мистецьких практик Одеської національної опери, на нашу думку, за визначеними критеріями, можна зробити висновки, зокрема (дивись таблицю 2):

1. Напрямки діяльності театру. Сильною стороною є наявність різних векторів діяльності – гастролі, конкурси, благодійні акції, соціальне

партнерство та фестивальна діяльність. Соціальне партнерство втілюється у спільних постановках із хореографічною школою С. Антипової. Варто відзначити поліжанровий характер фестивальної діяльності - «Зимовий променад» та «Оksamитовий сезон» охоплює одночасно музичну, оперну та хореографічну складову, натомість інші досліджувані оперні театри у цьому профілі діяльності є одновекторними. До негативних або слабких сторін, на нашу думку, варто віднести малу кількість мистецьких проєктів із закордонними представниками театрального мистецтва, а також обмеженість гастролей лише європейським регіоном.

2. Віртуальне середовище. Сильною стороною Одеської національної опери України є наявність каналу на міжнародному порталі Youtube, високий рівень розгалуженості онлайн-заходів – мейнстріми концертних програм, флешмобів, онлайн-трансляції вистав. Варто зауважити, що порівняно з іншими досліджуваними театрами, Одеська національна опера має найширший спектр онлайн-івентів. Також театр має віртуальний тур по приміщеннях закладу – викладений на сайті. Слабкою стороною є низький рівень репрезентації на міжнародних стрімінгових платформах вистав театру.

3. Інтерактивність, тобто взаємодія із глядачами. Позитивним аспектом є проведення таких заходів як екскурсії театром. Негативним аспектом є відсутність інтерактивних програм для дорослої аудиторії адже, Одеська національна опера має дві концертні програми, які розраховані лише на дитячу та підліткову аудиторію – «Подорож маленького музиканта» та «Подорож з оркестром».

4. Медіа контент. Позитивним моментом у презентативності Одеської національної опери є розроблене на високому рівні картування сайту театру, його інформаційна наповненість. Для зручності відвідувачів на сайті створена окрема вкладка «Прес-рум» у якій містяться пресрелізи, рецензії на вистави та посилання на засоби масової інформації (телебачення, інтернет-портали, міжнародні платформи), де згадуються акції та творчість театру. Варто також додати про журнал театру «Odessa Opera News Magazine» видання якого призупинено у 2022 році. До негативних тенденцій – це висвітлення діяльності

театру в засобах масової інформації в основному лише регіонального рівня, що детермінує орієнтацію на місцеву аудиторію.

5. Український контент. Позитивною тенденцією є наявність постановок на музику українських митців серед яких С. Гулак-Артемівський, В. Губаренко, М. Аркас. Варто додати, що у вересні 2022 року відбулася прем'єра опери сучасного композитора О. Родіна «Катерина» за мотивами творів Тараса Шевченка, також готується дитячий балет «Дюймовачка» на музику Юрія Шевченка. Незважаючи на підтримку національного культурного продукту, лише 15 % від дорослого репертуару театру складає український контент. Також варто додати, що у репертуарі театру зустрічаються постановки на музику радянських композиторів, наприклад Е. Колмановського, що з'явилася у 2022 році.

6. Мистецька спрямованість. До позитивних тенденцій, можна віднести відносно рівнозначне представництво трьох напрямків – балетного, оперного та музичного мистецтва в Одеській національній опері як у дорослому так і дитячому репертуарі, натомість негативною стороною є недостатня кількість мистецьких проєктів із залученням іноземних митців.

Таблиця 3. Мистецькі практики Львівської національної опери

МИСТЕЦЬКІ ПРАКТИКИ ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ОПЕРА	
СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
Напрямки діяльності	
<ul style="list-style-type: none"> - фестивальна діяльність - конкурсна діяльність (поліаспектність) - благодійна діяльність (партнерство з концертними агенція Kontramarka) - гастрольна діяльність - соціальне партнерство 	<ul style="list-style-type: none"> - моновекторність фестивалів театру - обмеженість гастрольної діяльності лише європейським регіоном
Віртуальне середовище	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність каналу на Youtube - наявність онлайн-трансляцій вистав - 3D тур по театру - репрезентація на стрімінг платформах Opera Vision, DRAMOX та ін. - подкасти присвячені персоналіям та подіям 	<ul style="list-style-type: none"> - для міжнародної аудиторії не весь контент перекладено англійською мовою
Інтерактивність	
<ul style="list-style-type: none"> - екскурсія театром - наявність інтерактивних програм для дітей - креативний маркетинг 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність заходів інтерактивного характеру спрямованих на дорослу аудиторію
Медіаконтент	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність аудіовізуального контенту документальний фільм про роботу театру в умовах війни «Опера на війні»; - окремий розділ на сайті театру «Stand with Ukraine» 	<ul style="list-style-type: none"> - інформація про діяльність театру висвітлюється, в основному, на регіональному рівні
Український контент	
<ul style="list-style-type: none"> - наявність постановок на музику українських композиторів у дорослому та дитячому репертуарі 	<ul style="list-style-type: none"> - лише одна хореографічна постановка на твори українських композиторів «Лілея»
Мистецька спрямованість	
<ul style="list-style-type: none"> - на високому рівні розвинуте оперна складова – 32 постановки - на високому рівні розвинута музична складова музичний салон «MIRROR HALL» 	<ul style="list-style-type: none"> - порівняно з оперною та музичною складовою балетна на нижчому рівні.

Досліджуючи сильні та слабкі сторони мистецьких практик Львівської національної опери за вищезазначеними критеріями, можна виділити такі тенденції, а саме (дивись таблицю 3):

1. Напрямки діяльності театру. Позитивною стороною є полівекторність діяльності театру – гастрольна, фестивальна, конкурсна, благодійна та соціальне партнерство. Варто підкреслити багатоаспектність конкурсної діяльності, яка охоплює оперний спів, камерну оперу та режисуру. Соціальне партнерство втілюється у постановках інтерактивних програм для дітей у рамках програми «Привіт, оперо!» у співпраці із Центром музичного розвитку «ТЕМРО». Також заслуговує на увагу благодійний тандем театру із концертною агенцією «Kontramarka.ua», де шляхом продажу квитків на онлайн вистави «Коли цвіте папороть» Є. Станковича та концерти «Симфонія № 3» Б. Лятошинського та «Душа України: духовні хорові концерти Дмитра Бортнянського» були отримані кошти. Негативною стороною є моновекторність фестивалів театру, що присвячені лише оперному мистецтву. Також потенційно необхідно розглянути можливість розширення гастрольної діяльності за межі європейського регіону.

2. Віртуальне середовище. Сильними сторонами є наявність каналу на платформі Youtube, онлайн-трансляції вистав, подкасти (радіо SKOVORODA) та 3D тур по театру. Необхідно відзначити найкраще представництво театру порівняно з іншими досліджуваними закладами на стрімінг платформах Opera Vision, DRAMOX та інших, зокрема на європейській платформі можна було ознайомитися із фолк-оперою «Коли цвіте папороть» (2021) та «Золотий обруч/ Golden Crown» восени 2022 року. Слабкою стороною є орієнтація в основному на місцеву аудиторію, що відображено лише в частковому перекладі контенту сайту англійською мовою.

3. Інтерактивність. Негативною стороною є відсутність інтерактивних програм для дорослого споживача, натомість позитивними моментами є розвинуті на високому рівні інтерактивні концертні програми для дітей – 14 постановок, театралізований квест «Сходи до Парнасу», а також креативний маркетинг у формі виробництва тематичних іграшок до дитячих вистав у

рамках програми «Привіт, оперо!». Також у театрі наявна стандартна оглядова екскурсія – у рамках екскурсії містом або тільки театром.

4. Медіа контент. Загалом діяльність у цьому напрямку розвинута на високому рівні (друковані, інтернет видання національного та міжнародного медіа простору), необхідно відзначити міжнародний аудіовізуальний контент – у формі документального фільму європейського телеканалу ARTE та окремий розділ сайту спрямованого на промоцію українського національного культурного продукту минулого та сучасності. Негативною тенденцією, є згадки про постановки Львівської національної опери, в основному лише у контексті регіонального культурного розвитку.

5. Український контент. Позитивною стороною є широке представництво українського контенту у театрі, адже порівняно з досліджуваними нами театрами у Львівській національній опері складова національного культурного продукту становить 30 %. У дорослому та дитячому репертуарі представлені постановки на твори М. Лисенка, Ю. Мейтуса, К. Данькевича та сучасників Є. Станковича, І. Небесного, В. Сильвестрова, М. Скорика та інших. При цьому варто звернути увагу, що серед всіх цих вистав – лише одна стара хореографічна постановка «Лілея» К. Данькевича, тобто національний контент в основному презентовано в опері та музиці.

6. Мистецька спрямованість. У Львівській національній опері на високому рівні розвинута оперна складова, загальний репертуар налічує 32 вистави цього характеру, зокрема, навіть, прем'єра осені 2022 року «Страшна помста» Є. Станковича належить до опер. Також створено театральну арт-платформу для оформлення концертних програм у формі музичного салону «MIRROR HALL». На фоні цих складових, балетна складова репертуару розвинута на нижчому рівні.

Таким чином, SW-аналіз дозволив нам з'ясувати схематично основні сильні та слабкі вектори у мистецьких практиках кожного досліджуваного нами оперного театру Києва, Львову та Одеси.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

Аналізуючи основні типи культурно-мистецьких практик благодійного характеру досліджуваних нами театрів, можна виділити такі основні їх вектори: міжнародна та локальна цільова аудиторія, мистецьке партнерство та варіативність форм інтеракції з соціумом. Перший вектор має два рівні: глобальний та локальний. Глобальний (міжнародний) розкривається в участі театрів та їх артистів в благодійних заходах за межами країни в онлайн та оффлайн форматах, зокрема в рамках проєкту Stand with Ukraine та порталу «[WePlay4Ukraine](#)» Одеської національної опери, а також у міжнародних мистецьких проєктах таких як спільні українсько-польські заходи Львівської національної опери – «Солідарність» та концерт в місті Рашові, а також благодійний концерт «Ukraine im Herzen» в Мюнхені, концертами солістки К. Бахрідінової-Кравчук Національна опера України долучилася до благодійних спільних заходів присвячених зв'язкам України з Литвою.

Серед основних форм інтеракції зі спільнотою є такі типи івентів як концерт оффлайн та онлайн формату, виставки, вистави, участь у якості арт-платформи для акції «Бій за Україну», благодійні заходи інших країн, створення віртуального контенту у формі проєкту «Open the Culture of Ukraine», флешмоби «Ой у лузі червона калина» до дня Конституції України та інші.

Діяльність театрів у віртуальному середовищі було проаналізовано відповідно до таких показників: періодичні видання театру, відеопроєкти, відеовізитівка, віртуальні тури, театри на міжнародних стрімінг платформах, онлайн заходи та репортажі, статті в закордонних засобах масової інформації в умовах воєнного стану. Відповідно було визначено такі мистецькі практики як аудіовізуальний контент, трансляції заходів, розміщення на стрімінг платформах Opera Vision, Dramox, відеопроєкти, подкасти, віртуальні тури театрами, онлайн презентації та виставки, тощо.

За допомогою SW-аналіз були проаналізовані позитивні та негативні тенденції у мистецьких практиках досліджуваних театрів за критеріями: напрямків діяльності, віртуального середовища, інтерактивність, медіа контент, український контент, мистецька спрямованість.

ВИСНОВКИ

Таким чином, визначені нами завдання дослідження, обумовили основні напрямки аналізу мистецьких практик, що ведуть до висновків:

1. Проаналізувавши сутність понять «культурні практики» і «мистецькі практики» та взаємозв'язок між ними у нашому дослідженні за основу була взята дефініція концепту «культурних практик» українського дослідника О. Копієвської «як предметно-практичної діяльності людини/людей, пов'язаної зі створенням та поширенням культурних продуктів». Відповідно до цієї концепції, запропонована інтерпретація мистецьких практик як складової культурних, яка має широку та вузьку інтерпретацію. Широке розуміння мистецьких практик охоплює діяльність людини та людей, пов'язану зі створенням творів мистецтва та креативністю у буденному житті та професійному домені. Вузьке значення обмежує мистецькі практики лише професійною сферою діяльності, де головними акторами виступають фахівці, колективи, заклади культури. До основних форм мистецьких практик належать концертні програми, прес-конференції, виставки, вистави, квести, флешмоби, презентації, мистецькі фестивалі (конкурси) та різного типу контент орієнтований на віртуальне середовище – онлайн заходи (подкасти, відеопроєкти тощо).

2. Відповідно до Закону України «Про культуру» театри входять до системи базових закладів культури України, що обумовило розгляд їх у контексті соціокультурного менеджменту. Ґрунтуючись на компаративному підході, з метою системного порівняння нами було обрано оперні театри, що детерміновано спільними рисами, а саме: до предмету дослідження. Зважаючи на методологічний підхід, предметом нашого дослідження виступають практики трьох національних опер України – Національна опера України (м. Київ), Одеська національна опера (м. Одеса) та Львівська національна опера (м. Львів). Ці оперні театри було обрано, зважаючи на спільні характеристики, що детермінують можливість компаративного аналізу: статус, звання, мистецька спрямованість, період заснування та відсутність евакуації. Перша риса вказує на національний статус цих закладів. Кожен з театрів присвоєно звання

академічний. Третя риса окреслює їх мистецький профіль серед музичних театрів, а саме оперу та балет. Четверта характеризує історичний період заснування - кінець XIX – початок XX століття (1887 – 1901 роки). П'ята риса відсутність потреби в евакуації, тобто в умовах повномасштабного російського вторгнення – театри продовжили свою роботу на місцях. Зважаючи на ці риси до предмету нашого дослідження увійшли – Національний академічний театр опери та балету ім. Т. Г. Шевченка, Одеський національний академічний театр опери та балету, Львівський національний академічний театр імені Соломія Крушельницької.

3. У дорослому репертуарі національних опер Львову, Києва та Одеси можна виділити такі його основні елементи, що стосуються оффлайн формату, а саме – опери, балети та концертні програми, що відповідно представляють вокальну, хореографічну та музичну складові. Спираючись на кількісні показники – цих трьох елементів, ми можемо відзначити, що у різних театрах домінують різні мистецькі акценти, а саме Національна опера України головним арт-напрямком визначає хореографічну складову (27 вистав), Львівська національна опера визначає пріоритетними оперну (30 оперних постановок) та музичні складові. Остання втілена у формі музичного салону, де від початку воєнного стану було проведено 36 концертних програм, це обумовлено створенням на базі театру арт-платформи «Mirror Hall». У Одеській національній опері превалює також опера (16 вистав), однак порівняно з двома попередніми театрами у її репертуарі можна відзначити балансування трьох складових без домінування жодної з них. Варто також додати, що у дорослому репертуарі Львівської національної опери також присутні оперети.

Промоуція національного культурного продукту, тобто постановки на музику українських композиторів у досліджуваних нами театрах реалізована у різних обсягах. Найбільша складова українському контенту від кількості всіх дорослих вистав театру представлена в репертуарі Львівської національної опери – 30 %. У більшості випадків – це концертні програми, присвячені творчості сучасних композиторів та опери. В Одеській національній опері ця частка складає 15 %. Основна частина - це опери С. Гулака-Артемівського, М. Аркаса,

В. Губаренка та О. Родіна. Національна опера України втілила український контент, у більшості, в хореографічні постановки (4 балети та 2 опери), що становить лише 13 %. Про підтримку українського контенту досліджуваних театрів свідчать прем'єри осені 2022 року в умовах воєнного стану – «Катерина» Олександра Родіна (Одеська національна опера) та «Страшна помста» Євгена Станковича (Львівська національна опера), натомість Національна опера України презентувала нове бачення Дж. Верді «Травіату», що, на нашу думку, вказує на ставлення до національного культурного продукту.

4. Систематизувавши, дитячі мистецькі практики трьох національних опер Одеси, Києва та Львову, було виділено такі форми заходів та івентів для наймолодшого глядача, зокрема опери, балети, концертні програми, цикли дитячих програм, інтерактивні заходи (екскурсії, квести). За критеріями актуальність контенту, інтерактивність, соціальне партнерство, український культурний продукт, креативний маркетинг було розкрито основні позитивні та негативні процеси їх реалізації у театрах. По-перше, відхід від застарілого контенту станом на липень 2022 року дитячі постановки із радянським контентом були у репертуарах всіх досліджуваних театрів, наприклад це вистави «Буратіно» (Київ), «Чіполіно» (Одеса) та «Попелюшка» (Львів), однак із початком нового театрального сезону досліджувані театри переформатували свій дитячий репертуар у різний спосіб. Театри Львову та Одеси зняли такі вистави, однак восени 2022 році у останньої в репертуарі з'явилась «Білосніжка та семеро гномів» радянського композитора Е. Колмановського, натомість Національна опера України модифікувала зміст вистави «Буратіно» Ю. Шевченка в «Пригоди Піноккіо» із збереженням музики. На нашу думку, така перебудова постановки вказує на відсутність креативних процесів, адже старий сюжет було приховано під класичною казкою К. Коллоді, що впливає на якість вистави. По-друге, інтерактивність на високому рівні представлені у Львівській та Одеській національних операх у формі ряду концертних програм та квестів для дітей різного віку. Натомість, Національна опера України немає жодного спектаклю та заходу в репертуарі із залученням глядачів. По-третє, кооперація з мистецькими організаціями у виробленні контенту для маленького глядача розвинена та

імплементована у Львівській національній опері, яка спільно з Центром музичного розвитку «ТЕМРО» створила 14 концертних програм та 1 камерну оперу «У пошуках магічної кулі» та Одеській національній опері, разом з хореографічною школою С. Антипової створила два дитячі балети «Пітер Пен» та «Червона шапочка». По-четверте, дитячі постановки на музику українських композиторів наявні в Національній опері України (Ю. Шевченко) та у Львівській національній опері (І. Небесний). Критерій креативного маркетингу втілений лише у Львівській національній опері у формі тематичних іграшок до вистав.

5. Проаналізувавши, фестивальну та конкурсну діяльність досліджуваних нами театрів, на нашу думку, можна виокремити такі позиції:

- Всі досліджувані оперні театри мають власні фестивалі та конкурси, а також виступають арт та дискурс-платформою для конкурсів різних установ, організацій, об'єднань та мистецьких фестивалів.

- Всі фестивалі у досліджуваних театрах можна, за типологією М. Шведа, поділити на дві моделі пост-пленумні – це «Оksamитовий сезон в Одеській опері» та прозахідні – BalletUA та проєкт мініопер Руперта Бергмана під час XVII Фестивалю оперного мистецтва імені Соломії Крушельницької.

- Векторність фестивалів театрів, варто відзначити моновекторність оперних театрів Києва та Львову, а саме Національна опера має лише один фестиваль BalletUA, заснований О. Філіп'євою, натомість, Львівська національна опера головним фестивалем визначає Фестиваль оперного мистецтва імені Соломії Крушельницької. При цьому обидва фестивалі Одеської національної опери відзначаються поліжанровістю, тобто на ньому представлена як хореографічна, оперна так і музична складові. Варто зауважити, що фестиваль «Зимовий променад в Одеській опері» відзначається відносною «закритістю», тобто у програмі представлені лише власні нові та відомі вистави театру без запрошених учасників фестивалю з інших регіонів України або міжнародних.

- Серед основних тенденцій у конкурсній діяльності можна виділити наявність у кожному театрі профільних конкурсів балетного (Київ) або оперного мистецтва (Львів та Одеса). Позитивною рисою є спроба синтезу сценічного та

музичного мистецтва у Львівській національній опері на прикладі її «Конкурсу камерної опери для молодих композиторів та режисерів».

- Головною тенденцією всіх досліджуваних театрів є трансформація театру у відкриту та флексебельну платформу арт-дискурсу шляхом розвитку домену міжнародної співтворчості та кооперації у соціокультурному та професійному просторі.

6. Аналізуючи основні типи мистецьких практик міжнародного та благодійного характеру досліджуваних нами театрів, можна виділити такі основні їх вектори: міжнародна та локальна цільова аудиторія, мистецьке партнерство та варіативність форм інтеракції з соціумом.

Цільова аудиторія має два рівні глобальний та локальний. Глобальний (міжнародний) розкривається в участі театрів та їх артистів в у різноманітних фестивалях, концертах, мистецьких акціях та благодійних заходах за межами країни в онлайн та оффлайн форматах, зокрема в рамках проєкту Stand with Ukraine театри організували ряд благодійних заходів – серед яких Л. Монастирська взяла участь у концертах Ukrainian Freedom Orchestra в країнах Західної Європи (Національна опера України), акція «WePlay4Ukraine» (Одеська національна опера), синтез мистецтва та просвітництва можна спостерігати у проєктах «Together with Ukraine» та «Open the Culture of Ukraine» (Львівська національна опера). Також міжнародна діяльність цих театрів імплементувалася у формі спільних звернень досліджуваних нами театрів до міжнародних організацій – Відкритий лист до Opera Europa щодо підтримки української культури проти російської агресії та лист до НАТО від 12 березня 2022 року із закликом закрити небо на Україною. Локальний рівень благодійної діяльності театрів охоплює практики, які реалізуються на регіональному рівні, як наприклад, практикує Одеська національна опера виїзні концерти спрямовані на допомогу територіальній обороні та військовослужбовцям Одещини, заходи відбуваються в «Всесвітньому клубі Одеситів» та Євангелічно-лютеранській церкві св. Павла.

Арт-партнерство досліджуваних театрів розкривається у мистецьких проєктах, що є співтворчістю представників національної та міжнародної арт

спільноти. Прикладами такої співпраці є українсько-польські заходи Львівської національної опери – «Солідарність» та концерт в місті Рашові, благодійний захід «Ukraine im Herzen» в Мюнхені, опера «Страшна помста». Благодійна діяльність Національної опери України в Литві – концерти «Вільнюшиванка» та в містах Жежмарій і Гелгоудішкіс.

Варіативність форм інтеракції з соціумом, тобто засоби транслявання аксіологічних та семіотичних смислів аудиторії для її залученості у функціонування громадянського суспільства. Основними формами такого типу практик як концерт оффлайн та онлайн формату, виставки «Сміливість бути поруч», вистави, участь у якості арт-платформи для акції «Бій за Україну» Національного президентського оркестру та Івано-Франківського національного академічного драматичного театру імені І. Франка, створення віртуального контенту у формі проєкту «Open the Culture of Ukraine» (Львівська національна опера), концерт оффлайн та онлайн, флешмоби «Ой у лузі червона калина» до дня Конституції України, міжнародні акції «WePlay4Ukraine» та благодійні заходи у Молдові та Італії) (Одеська національна опера); концерти та участь артистів у благодійних заходах у Литві, Казахстані, Хорватії, Італії та Албанії (Національна опера України).

7. У дослідженні було обрано критерії для аналізу роботи театрів у віртуальному середовищі в умовах воєнного стану, зокрема: згадки у закордонних засобах масової інформації, онлайн-заходи, культурний продукт театру на міжнародних стрімінг платформах, віртуальні тури та відеовізитівка, відеоконтент та видання театрів. Перший критерій являють відображення роботи театрів у міжнародних засобах масової інформації у 2022 році. Діяльність оперних театрів України було висвітлено у світових медіахолдингах, а саме: Львівська національна опера – CNN NEWS (США), європейський телеканал ARTE, видання «Clarín» (Аргентина); Одеська національна опера – BBC (Великобританія), NBCnews (США), європейські телеканали – «RSI TV» та «RAI», видання The Washington Post (США). Варто зауважити, що більшість статей про Національну оперу України має опосередкований характер, тобто публікації йому не присвячені. Другий

показник онлайн-заходи у дослідженні охоплюють різного типу івенти - концерти, вистави, мистецькі акції у формі флешмобу. Львівська національна опера – спільні онлайн благодійні заходи із агенцією Kontramarka.ua у рамках проєкту «Together with Ukraine», презентація європейського фільму «Опера на війні» телеканалу ARTE; Одеська національна опера - онлайн концерти в театрі та стрімінгі концертів струнного квартету театру із гастрольного туру в Європі «Концерти за мир», гала-концерти балету. Третій критерій - культурний продукт театру на міжнародних стрімінг платформах – Opera Vision («Лускунчик» Національної опери України, «Коли цвіте папороть» та «Golden Crown» Львівської національної опери), Dramox («Лис Микита» Львівської національної опери). Віртуальні 3D-тури театрами та їх відеовізитівки у відкритому доступі наявні у всіх досліджуваних закладах. Критерій – відеопроекти мають всі театри – «Музична пектораль» (Одеська національна опера), «Крила України» (Національна опера України), «Колискова для солдата» (Львівська національна опера). Періодичні видання театрів - «Odessa Opera News Magazine» присутні лише в Одеській національній опері, однак у 2022 році журнал призупинив свою роботу.

8. Завдяки SW-аналізу було проаналізовано сильні та слабкі сторони мистецьких практик кожного досліджуваного нами театру, у результаті були визначені позитивні та негативні тенденції у їх арт практиках. Для аналізу ми визначили такі маркери: напрямки діяльності, віртуального середовища, інтерактивність, медіа контент, український контент, мистецька спрямованість.

Загалом діяльність у рамках яких реалізуються різні мистецькі практики у всіх театрах багатовекторна – гастрольна, благодійна, фестивальна, концертна та соціальне партнерство. Варто зауважити, що ці позиції присутні всі у театрах Львову та Одеси, натомість Національна опера України характеризується відсутністю соціального партнерства та слабкорозвинутою конкурсною діяльністю. У віртуальному середовищі всі театри мають свої віртуальні тури, відеовізитівки, онлайн заходи, однак на стрімінг платформах найбільше представлені мистецькі практики Львівської національної опери, натомість Одеської національної опери не викладено жодної вистави. Негативною

тенденцією у Національній опері України є застарілий мапінг та інтерфейс сайту закладу. Інтерактивність на високому рівні представлена у театрі Львову – 14 дитячих інтерактивних концертних програм та 1 театралізований квест, також наявні у меншій кількості аналогічні програми для дітей у Одесі, натомість у Національній опері України такий контент відсутній. Медіа-контент розвинутий на високому рівні у оперних театрах Одеси та Львову, особливу увагу заслуговує прес-рум та власний журнал одеського театру, однак у київському театрі інформаційна політика на низькому рівні. Український контент – вказує на представництво творів українських композиторів у репертуарах досліджуваних театрів. Було встановлено, що такі постановки наявні у всіх театрах, однак їх частка у дорослому репертуарі варіюється від 30 % у Львівській національній опері до 13 % у Національній опері України. Мистецька спрямованість театрів також відрізняється залежно від домінування музичної, оперної або балетної складової, зокрема у Національній опері України – балетна, у Львівській національній опері – оперна та музична, а у Одеській національній опері – всі складові представлено відносно рівномірно, з невеликою перевагою оперної. Варто додати, що негативним аспектом у роботі Національної опери України є тотальна стагнація музичної складової, а саме концертних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безгін І. Д. Мистецтво і ринок: нариси. Київ : ВВП «Компас», 2005. 544 с.
2. Веселовська Г. Сучасне театральне мистецтво. Київ : НАКККіМ. 2014. 143 с.
3. Вовкун В. В. Мистецтво режисури масових видовищ: підручник. Друге видання з допов. Київ : НАКККіМ, 2020. 364 с.
4. Вовкун В. В. Поема Івана Франка «Лис Микита» у постановках театрів України на початку ХХІ століття. Мистецтвознавчі записки: [зб. наук. праць]. 2019. № 36. С. 105 – 109.
5. Вовкун В. В. Сучасні режисерські рефлексії щодо постановок «Сокіл» та «Алкід» Дмитра Бортнянського в Львівській національній опері. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2022. № 1. С. 207 – 212.
6. Вовкун В. В. Український прорив: програма розвитку Львівського національного театру опери та балету імені С. Крушельницької. URL: <https://opera.lviv.ua/> (дата звернення: 01.11.2022)
7. Гозік Ю. Імпресії XVII Міжнародного фестивалю оперного мистецтва імені Соломії Крушельницької. Музика: український інтернет-журнал. 2019. 3 січня. URL: <http://mus.art.co.ua/impresii-khvii-mizhnarodnoho-festyvaliu-opernoho-mystetstva-imeni-solomii-krushel-nyts-koi/?fbclid=IwAR3tyEMWazU4Y2UVV5mtvS1paKLzze-GisiWL3w-M7fLVlYaq7RBUX1agO8Y> (дата звернення: 05.11.2022)
8. Глосарій з гібридних загроз. / За ред. Гришко С.В. Харків : ХНУРЕ, 2021. 113с. URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/glossary/> (дата звернення: 08.11.2022)
9. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 05.11.2022)
10. Закон України «Про культуру» від 14 грудня 2010 року, № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 15.10.2022)
11. Закон України «Про театри та театральну справу» від 31 травня 2005 року № 2605-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2605-15#Text> (дата звернення: 06.11.2022)

12. Замелюк М. І., Магдисюк Л. І., Ольхова Н. В. Арт-терапія як засіб творчої самореалізації особистості. Психологія: реальність і перспективи. Рівне, 2018. № 10. С. 51 – 58.
13. Звіт про фінансово-господарську діяльність Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької за перше півріччя 2022 року: пояснювальна записка. Львів, 2022. 4 с.
14. Звіт про фінансові результати Державного підприємства «Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка» (Звіт про сукупний дохід) за 9 місяців 2021. Київ, 2021. 2 с.
15. Звіт про діяльність Державного підприємства «Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка» за 9 місяців 2021 року. Київ, 2021. 4 с.
16. Зеленська Л. М. Менеджмент мистецьких фестивальних проєктів: інноваційні підходи // Креативні індустрії в сучасному культурному просторі: збірник матеріалів міжнарод. наук.-практ. конференції. Київ, 26 травня 2016 рік / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККіМ, 2016. С. 68 – 71.
17. Зеленська Л. М., Романова А. О. Івент-менеджмент: словник організатора заходів. Київ : НАКККіМ, 2015. 84 с.
18. Івановська Н. В., Шульгіна В. Д., Яковлев О. В. Соціальне проектування в мистецтві: теорія та практика: підручник. Київ : НАКККіМ, 2018. 196 с.
19. Конкурс камерної опери для молодих композиторів та режисерів. Офіційний сайт Львівської національної опери. URL: <https://opera.lviv.ua/shows/konkurs-kamernoyi-opery/> (дата звернення: 09.11.2022)
20. Клековкін О. Theatrica. Лексикон: словник. Київ: Фенікс, 2012. 800 с.
21. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ –початок ХХІ ст.): дис. на здоб. доктора наук. спеціальність 26.00.06 – прикладна культурологія. Київ : НАКККіМ, 2018. 487 с.
22. Крижанівська М. У Львівській опері започаткували екскурсії закапелками театру і у творчі цехи. ZAXID: [інтернет видання]. 2017. 31 жовтня. URL:

https://zaxid.net/u_lvivskiy_operi_zapochatkuvali_ekskursiyi_zakapelkami_teatru_i_u_tvorchi_tsehi_n1440375 (дата звернення: 05.11.2022)

23. Лист до НАТО від членів Асоціації оперних театрів України та керівників музичних театрів. URL: <https://operahouse.od.ua/zvernennya-chleniv-asoziaziyi-opernyh-teatriv-ukrayiny-do-nato/> (дата звернення: 25.11.2022)

24. Меднікова Г. С. Концепт «культурні практики» та його роль в трансформації сучасної культури. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 7 : Релігієзнавство. Культурологія. Філософія. 2017. № 35 (50). С. 30–39.

25. Музиканти професійних оркестрів з усього світу єднаються заради миру в Україні. URL: <https://weplay4ukraine.com/uk/> (дата звернення: 11.08.2022)

26. Найбільша колекція українських театральних вистав. Dramox: official site. URL: <https://www.dramox.com.ua/> (дата звернення: 11.11.2022)

27. Несен І. І. Театральний ескіз в авангарді з погляду фактури (за матеріалами Анатолія Петрицького для балетів «Корсар» і «Червоний мак». Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ: 2022. № 1. С. 90 – 95.

28. Перепелиця О. В. Художньо-творча виставка як підсумок творчої діяльності колективу. Наука і освіта: зб. наук. праць. Київ, 2014. Вип. 4. С. 147 – 150.

29. Платон Діалоги. Київ: Основи, 1999. 395 с.

30. Положення про I Міжнародний конкурс молодих оперних співаків Одеського національного академічного театру опери та балету. Одеса, 2022. 10 с. URL: <https://operahouse.od.ua/wp-content/uploads/2022/02/polozhenie-konkurs-odessa-opera-2022.pdf> (дата звернення: 30.08.2022)

31. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування базової мережі закладів культури» від 24 жовтня 2012 р. № 984. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.11.2022)

32. Родак П. Письмо, книжка, лектура: Розмови Ле Гофф . Шартъе . Еббар Фабр. Лежен. Варшава, 2016. 332 с.

33. Світова гібридна війна: український фронт. / За ред. Горбуліна В.П. Київ : Інститут стратегічних досліджень, 2017. 496 с.

34. Соціокультурний менеджмент: історія, теорія та сучасні практики: хрестоматія / уклад. О. Р. Копієвська, Н. О. Шевченко. Київ : НАКККіМ, 2019. 328 с.
35. Тарасенко Л. Головний герой – театру. День. 2018. 13 червня. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/golovnyy-geroy-teatr> (дата звернення: 30.08.2022)
36. Тлумачний словник української мови. Київ : Видавництво «Аконіт», 2000. Том 2. С. 322
37. Травіата: опера. URL: <https://opera.com.ua/performance/traviata-0> (дата звернення: 22.11.2022)
38. Указ президента України «Про Положення про національний заклад (установу) України» від 16 червня 1995 року N 451/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451/95#Text> (дата звернення: 30.08.2022)
39. Умови VI Міжнародного конкурсу оперних співаків імені Соломії Крушельницької 11-19 листопада 2023 року, м. Львів, Україна. URL: <https://krushelnytska.com.ua/umovy/> (дата звернення: 18.08.2022)
40. Чуприна П. Я. Творча діяльність Національного академічного театру опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка в контексті розвитку української художньої культури (1991-2001). дис. канд. мистецтвознав.: 17.00.01. Київ: Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського., 2005. 192 с.
41. Швед М. Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики: монографія. Львів, 2010. 440 с.
42. Шевчук-Назар Л. Музика: український інтернет-журнал. Імпресії XVII Міжнародного фестивалю оперного мистецтва імені Соломії Крушельницької URL: <http://mus.art.co.ua/impresii-khvii-mizhnarodnoho-festyvaliu-opernoho-mystetstva-imeni-solomii-krushel-nyts-koi/?fbclid=IwAR3tyEMWazU4Y2UVV5tvS1paKLzze-GisiWL3w-M7fLVIYaQ7RBUX1agO8Y> (дата звернення: 10.10.2022)
43. Arouzi A. Opera House In Odesa Reopens As War In Ukraine Rages On / NBC News. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UvcrutTu4tY> (дата звернення: 10.11.2022)

44. Berdan M. «New Wars» Thesis Revisited / The Changing Character of War. Oxford: Oxford University, 2011. P. 109 – 133.
45. Caves, R. W. Festival. Encyclopedia of the City. Routledge, 2004. P. 264.
46. Chen J. Press Conference. 2021. URL: <https://www.investopedia.com/terms/p/press-conference.asp> (дата звернення: 12.11.2022)
47. Chorea Gala: About the Festival. URL: <https://chorea.sk/en/about-the-festival/> (дата звернення: 10.09.2022)
48. Concert. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/art/concert> (дата звернення: 10.08.2022)
49. Contemporary International Stanisław Moniuszko Vocal Competition: About the Competition. URL: <https://teatr Wielki.pl/en/activity/moniuszko-vocal-competition/about-the-competition/> (дата звернення: 07.10.2022)
50. Exhibition. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/exhibition> (дата звернення: 02.09.2022)
51. Festival. Britannica Dictionary. URL: <https://www.britannica.com/dictionary/festival> (дата звернення: 02.09.2022)
52. Foth Marcus. Handbook of Research on Urban Informatics: The Practice and Promise of the Real-Time City. 2009. 506 p.
53. Frese M. Cultural Practices, Norms, and Values. Journal of Cross-Cultural Psychology. SAGE-Publications, 2015. Vol. 46. Issue 10. P. 1327 – 1330.
54. Grand Prix Kyiv: About festival and history. URL: <https://grandprixkyiv.com/about/> (дата звернення: 23.09.2022)
55. K&K Philharmoniker: information. URL: <https://kkphil.at/en/ueber-uns/kk-philharmoniker/> (дата звернення: 07.08.2022)
56. Kaldor M. Human Security: Practical Possibilities. LSE Public Policy Review. 2020. 1(2), P. 7. DOI: <http://doi.org/10.31389/lseppr.15>. (дата звернення: 15.11.2022)
57. Kenton W. SWOT Analysis: How To With Table and Example. Investopedia, 2022. August 10. URL: <https://www.investopedia.com/terms/s/swot.asp> (дата звернення: 18.11.2022)

58. Khurshudyan I. Odessa's beloved opera house plays starring role in wartime drama. The Washington Post. 2022. March 17. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/03/17/ukraine-odessa-opera-russia/> (дата звернення: 28.08.2022)
59. Labadie J. – A. Digitally Mediated Art Inspired by Scientific Research: A Personal Journey / Handbook of Research on Maximizing Cognitive Learning through Knowledge Visualization. (A. Ursyn, Eds.). University of Colorado, 2015. P. 36 – 75.
60. Liatoshynsky B. Golden Crown. URL: https://operavision.eu/performance/golden-crown?fbclid=IwAR25sMSMv_1sPyT3-AHjUxNFuQ2I4u3ZK3WzmJf6D_YRNyf9wTBSpHn2pMw (дата звернення: 10.10.2022)
61. LvivMozArt. New Music Story. URL: <https://lvivmozart.com/about> (дата звернення: 05.08.2022)
62. Odessa Opera News Magazine: журнал. 2021. 1. URL: <https://operahouse.od.ua/about/magazine/?highlight=%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82> (дата звернення: 17.11.2022)
63. Open Letter to the Opera Europa – Slava Ukraini. Official site of the Opera Europa. URL: https://opera-europa.org/news/slava-ukraini?fbclid=IwAR0hSLMBTEp5O8lQ_jeh9-7oJ8B88vZEnCHhJdfwPgsJYSwXUm77os393YY (дата звернення: 19.09.2022)
64. Open the Culture of Ukraine. Official site of Lviv National Opera. URL: <https://opera.lviv.ua/stand-with-ukraine/open-the-culture-of-ukraine/> (дата звернення: 20.08.2022)
65. Podcast. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/podcast> (дата звернення: 27.10.2022)
66. Program 55. Festiwalu im. Jana Kiepury. Krynica-Zdrój 6-13.08.2022. URL: <https://festiwalkiepury.pl/program-w-pdf> (дата звернення: 27.08.2022)
67. Programme 2022 of the 68 Festival Puccini Torre del Lago. URL: <https://www.puccinifestival.it/en/#Program2022> (дата звернення: 15.09.2022)
68. Regulations of VI International Opera Singing Competition «Bellano Paese degli Artisti». URL: <https://en.lakecomoacademy.com/canto-lirico-1> (дата звернення: 14.10.2022)

69. Said-Moorhouse L., Soares I., Araujo M., Ochman O. As War Rages in Ukraine, Ballet Dancers Return to the Stage. CNN Style. URL: <https://edition.cnn.com/style/article/lviv-national-opera-first-full-performance-intl-cmd/index.html>(дата звернення: 17.09.2022)
70. Six Different Types of the Presentation. URL: <https://www.beautiful.ai/blog/6-different-types-of-presentations> (дата звернення: 22.07.2022)
71. Sullivan G. (2nd ed.) Art Practice as Research Inquiry in Visual Arts. SAGE Publications, Inc, 2009. 312 p.
72. Swarbrick D., Seibt B., Grinspun N. & Vuoskoski J. Corona Concerts: The Effect of Virtual Concert Characteristics on Social Connection and Kama Muta. *Front. Psychol.*, 22 June 2021. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.648448> (дата звернення: 08.09.2022)
73. The Artistic Direction of the Ravenna Festival. Official site. <https://www.ravennafestival.org/en/the-artistic-direction-2/> (дата звернення: 27.09.2022)
74. Trofimov Y. Bracing for Long Conflict, Kyiv Returns to Near Normality, With Theaters and Dance Parties. *The Wall Street Journal*, 2022. July 28. URL: <https://www.wsj.com/articles/bracing-for-long-conflict-kyiv-returns-to-near-normality-with-theaters-and-dance-parties-11659000601> (дата звернення: 23.08.2022)
75. Vaca P. La famosa Ópera de Lviv, su silencio y el reclamo de su director: «Sólo nos puede proteger la OTAN». / *Clarín Mundo*. 2022. March 12. URL: https://www.clarin.com/mundo/famosa-opera-lviv-silencio-reclamo-director-solo-puede-proteger-otan-_0_csJ1xUw61j.html?fbclid=IwAR1ybellI93KbT5GZ4H0BsEo8_bXv08w5MP8UA-z8EQK1hNLo-FfQaMD1f58 (дата звернення: 11.11.2022)
76. Wings of Ukraine: video art project (2022). URL: https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR2waDBU15xcSfh4rW_XUZEZ4LGY6VaIQnJ3hIbkow-zNoe0H31jzEe7Dww&v=J-oarEIPt0k&feature=youtu.be (дата звернення: 11.11.2022)